

T.C.

**İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEKLİSANS PROGRAMI**

**ANNE BABA OLMA EHLİYETİ: ÇOCUK SAHİBİ OLMAK ÜZERİNE
NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

Zeynep DEMİR ÇAYIRLI

200032725

İstanbul, 2025

T.C.

**İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEKLİSANS PROGRAMI**

**ANNE BABA OLMA EHLİYETİ: ÇOCUK SAHİBİ OLMAK ÜZERİNE
NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

Zeynep DEMİR ÇAYIRLI

200032725

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Lütfü ÇAKIR

İstanbul, 2025

ETİK KURALLARA UYGUNLUK YAZISI

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamiyle uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını bildirmek isterim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Zeynep DEMİR ÇAYIRLI

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma ilk akademik çalıŐmam olması sebebiyle araştırma s¼recinde adımlarımı heyecanla attığım, benim için değerli ve ¼zel bir çalıŐmadır. Çalışmanın konusunu belirlemekten, planlanmasına, y¼r¼t¼lmesine ve oluşumuna katkı sağlayan, çalışmayı tamamlayabileceğime olan inancımı destekleyen ve her zaman bana yol g¼steren tez danıŐmanım Dr. ¼đr. ¼yesi L¼tf¼ ÇAKIR hocama teŐekk¼rlerimi sunarım.

Değerli zamanını ayırarak çalıŐmayla ilgili g¼r¼Ő ve ¼nerilerini benimle paylaŐan ve yine g¼r¼Ő ve ¼nerileriyle beni aydınlatarak tezin tamamlanması için destekleyen aynı zamanda ben b¼y¼rken her anımda yanımda olan çok değerli babam Prof. Dr. Bilge DEMİR' e çok teŐekk¼r ederim.

Varlığından kuvvet bulduğum, her zaman yanımda olan ve bana g¼venerek beni her koŐulda destekleyen bu s¼reci yaşarken benimle aynı duyguları paylaŐan sevgili eşim Fatih ÇAYIRLI' ya ve bu g¼nlere gelmemde çok b¼y¼k emeği olan beni her koŐulda destekleyen annem Demet DEMİR 'e sonsuz teŐekk¼rlerimi sunarım.

Akademik çalıŐmalarım sırasında desteklerini esirgemeyen ve değerli katkılarıyla bana yol g¼steren Prof. Dr. Hanifi PARLAR' a ve Dr. ¼đr. ¼yesi Berra KEECEİ' ye teŐekk¼r ederim. Ayrıca veri toplama aşamasında çalışmaya katılım sağlayarak bu çalışmanın ortaya çıkmasında b¼y¼k katkıları olan değerli katılımcılara da çok teŐekk¼r ederim.

Zeynep DEMİR ÇAYIRLI

İstanbul, 2025

ÖZET

Çocuk sahibi olmak, bireylerin yaşamlarında sadece biyolojik değil, aynı zamanda kişisel ve toplumsal düzeyde önemli bir dönüşüm süreci olarak karşımıza çıkar. Aile kurma aşamasında karşılaşılan fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik zorluklar, toplumların sürdürülebilirliği açısından da kritik rol oynamaktadır. Bu bağlamda, son yıllarda önem kazanan "anne ve baba olma ehliyeti" kavramı, sadece biyolojik bir olgunlaşma değil, bireylerin ebeveynlik sorumluluğuna ne kadar hazır olduklarını değerlendiren çok boyutlu bir olgu olarak ele alınmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, anne ve baba olma ehliyeti kavramını toplumsal ve bireysel düzeyde incelemek, ebeveynlik sürecini etkileyen psikolojik, ekonomik, kültürel ve toplumsal faktörleri anlamaktır. Yapılan araştırmada fenomenolojik desen kullanılmış olup, ebeveynlik anlayışındaki farklı görüşler ve toplumsal algılar analiz edilmiştir. Çalışma, 18 yaş ve üzeri 10 erkek ve 10 kadından oluşan bir örneklem grubuyla gerçekleştirilmiş ve görüşmeler yarı yapılandırılmış bir form ile kaydedilmiştir. Veriler, Nvivo 15 programı aracılığıyla içerik analizi ile incelenmiş ve temalar halinde sınıflandırılmıştır.

Araştırma, ebeveynlik anlayışındaki dönüşümün eğitim, gelir durumu, sosyal destek ağları ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi faktörler tarafından şekillendiğini göstermektedir. Anne ve baba olma ehliyeti, yalnızca biyolojik bir süreç değil, psikolojik, ekonomik ve kültürel bir hazırlık gerektiren çok yönlü bir olgudur. Sonuç olarak, bu kavramın toplumsal düzeyde politikaların ve eğitim programlarının yeniden şekillendirilmesini gerektirdiği vurgulanmakta ve ebeveynlik eğitimi ile sosyal destek ağlarının güçlendirilmesine yönelik politika önerileri sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Ebeveyn, çocuk sahibi olma ehliyeti, çocuk yetiştirme.*

ABSTRACT

Becoming a parent is a biological change and a significant transformation at both personal and societal levels. The physical, psychological, social, and economic challenges faced while starting a family play a crucial role in the long-term sustainability of societies. In this context, the concept of "parental readiness," which has gained increasing importance in recent years, is understood not merely as a biological maturation process but as a multi-dimensional phenomenon that evaluates individuals' preparedness for the responsibilities of parenthood from a social, psychological, and economic perspective.

This study examines the concept of parental readiness at both the individual and societal levels, exploring the psychological, economic, cultural, and social factors influencing the parenting process. In this study, a phenomenological design was used and different views on parenting and social perceptions were analyzed. The study was conducted with a sample group of 10 men and 10 women aged 18 and over and semi-structured interviews were recorded. The data were analyzed using content analysis through Nvivo 15 software and categorized into themes.

The findings suggest that the transformation in parenting perceptions is shaped by factors such as education, income, social support networks, and gender roles. Parental readiness is a biological process and a multi-dimensional phenomenon that requires psychological, economic, and cultural preparation. Consequently, the study emphasizes that the concept of parental readiness requires reshaping policies and educational programs at the societal level, offering policy recommendations to strengthen parenting education and social support networks.

Keywords: *Parenthood, Parental Readiness, and Child Rearing*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	İV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar VE ŞEKİL LİSTESİ	X
KISALTMALAR LİSTESİ	XI
1.1. Giriş	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Problem Durumu.....	4
2. BÖLÜM	6
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Ebeveynlik Tanımı	6
2.2. Anne ve Baba Olma Ehliyeti Kavramı	8
2.3. Ebeveynlik Yeterliliği	11
2.4. Biyolojik Temeller	13
2.5. Psikolojik Temeller	15
2.6. Sosyal Yeterlilik	18
2.7. Kültürel Faktörler	20
2.8. Aile Yapısı ve Ebeveynlik.....	23
2.9. Ebeveyn Tutumları.....	26
2.10. Ebeveyn Eğitimi	29
2.11. Hukuki Boyutlar	32
2.12. Anne-Baba Yeterliliği ve Çocuk Gelişimi	34
2.13. Ebeveynlikte Kriz Durumları.....	38
2.14. Türkiye'de Ebeveynlik Uygulamaları	41
2.15. Alanda Yapılmış İlgili Çalışmalar.....	45

2.16. Yetişkinlerdeki Psikolojik Dayanıklılık ile Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	51
2.17. Alanda Yapılmış Uluslararası Çalışmalar	53
2.17.1. Amerika	53
2.17.2. İsviçre.....	55
2.17.3. Çin.....	57
3. BÖLÜM	60
YÖNTEM	60
3. 1. Araştırma Modeli	60
3. 2. Araştırma Yöntemi.....	60
3. 3. Araştırma Grubu	60
3. 4. Veri Toplama Araçları	63
3. 5. Verilerin Toplanması.....	64
3. 6. Verilerin Analizi.....	64
3. 7. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliği	64
3. 8. Araştırmanın Etiği.....	65
3. 9. Araştırmacının Rolü.....	65
4. BÖLÜM	67
BULGULAR.....	67
4. 1. Çocuk Sahibi Olmanın Engelleri	67
4. 1. 1. Kariyer ve Bireysellik	68
4. 1. 2. Gelir Düzeyi	69
4. 1. 3. Gelecek kaygısı	71
4. 2. Ebeveyn Olma Yetkinlikleri.....	72
4. 2. 1. Ebeveyn olma bilinci.....	73
4. 2. 2. Psikolojik sağlamlık	73
4. 3. Çocuk Sahibi Olma Karar Verme Süreci	75
4. 4. Politika Önerileri.....	79
4. 4. 1. Çocuk Planlaması	79
4. 4. 2. Kişilik Testleri.....	80
4. 4. 3. Aile Danışmanlığı Uygulaması.....	82
5.BÖLÜM	84
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	84

5.1. Sonuç ve Tartışma.....	84
5.1. Öneriler	88
KAYNAKÇA	90
EKLER	103
Ek – 1: Etik Kurul Onay Belgesi	103
Ek – 2: Bilgilendirilmiş Onam Formu	104
Ek – 3: Demografik Bilgi Formu	105
Ek – 4: Nitel Çalışma Soruları.....	106

Tablolar ve Şekil Listesi

Tablo 1. Çalışma Grubu ve Demografik Bilgileri..... 61

Tablo 2. Tema ve Alt Tema Bilgileri.....67

Kısaltmalar Listesi

- AEP:** Aile Eğitim Programı
- PA:** Ebeveyn Akademisi (Parents Academy)
- EBUDEP:** Ebeveyn Uyum Desteği Programı
- FMLA:** Family and Medical Leave Act
- İBB:** İstanbul Büyükşehir Belediyesi
- KADES:** Kadın Destek Hizmetleri
- PDR:** Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
- STK:** Sivil Toplum Kuruluşları
- TANF:** Temporary Assistance for Needy Families
- TOG:** Toplum Gönüllüleri Vakfı
- TPD:** Türk Psikologlar Derneği
- ISSP:** Uluslararası Sosyal Araştırma Programı

1. BÖLÜM

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı ve araştırmanın önemi bölümlerine yer verilmiştir.

1.1. Giriş

Çocuk sahibi olma, bireylerin yaşamındaki en önemli kararlardan bir tanesidir. Bu olgu hem aile ve hem de toplum için son derece önemlidir. Dolayısıyla bireylerinin ebeveynliğe hazır oluş ve doğru bir anne-baba olma seviyeleri ve farkındalıkları sağlıklı bir aile ve toplum için oldukça etkili bir konudur. Bu çalışmaya özel olarak üretilen “Anne-baba olma ehliyeti” kavramı bu kapsamda faydalı bir yaklaşım ve okur yazarlık oluşturmada olumlu bir etki oluşturabilir. Her çağda insanlık için önemli sayılan bu konu, günümüz hızlı gelişen toplumlarında çok daha önemli bir hale gelmiş, birçok sorun veya çözümün odağı görülmüş ve araştırmacıların yoğun ilgisini çekmiştir (Pınar ve Doğan, 2020; Şimal ve Gürsoy, 2020). Bu çalışmalar ebeveynlik kararlarının çok yönlü doğasını vurgulamakta, aile oluşumuna ve çocuk yetiştirmeye yönelik tutumları şekillendirmede bireysel, sosyal ve kültürel faktörlerin önemini vurgulamaktadır.

Çocuk sahibi olma veya ebeveynlik esasen psikososyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik faktörlere bağlı olarak şekillenen ve çeşitli boyutlar çok yönlü bir toplumsal bir konu olarak değerlendirilebilir (Şimal ve Gürsoy, 2020). Ebeveynlik ve çocuk yetiştirme kararları üzerine yapılan araştırmalar karmaşık bu faktörleri işaret etmektedir.

Birey açısından bakılacak olursa insanın anne rahmine düşmesiyle birlikte yaşam serüveni başlamaktadır. Çocuğun doğumla birlikte başlayan ve erken çocukluk dönemi boyunca devam eden öğrenme sürecinin en büyük bölümü aile içinde gerçekleşir. Olumlu ya da olumsuz en önemli etkiyi burada görürler. Bu nedenle anne ve babanın rolü çocukların gelişiminde çok önemlidir. Bilişsel, dil, sosyal ve duygusal gibi tüm gelişim alanlarında çocukların ilk eğitimcileri anne ve babalardır (Sögütlü, 2024). Artık günümüzde anne ve baba etkileşiminin çocuk üzerinde bu aşamadan itibaren etkili olduğu kabul edilmektedir. Üstelik, bu aşamadan itibaren psikolojik ve biyolojik gelişimleri oluşur ve insan oğlunun serüveni bu konular üzerine devam eder. Dolayısıyla insanın varlığından itibaren anne ve babanın ebeveyn olma yetisinin önemli olduğu ve sorumluluklarının farkında olarak bilimsel ve kültürel olarak sağlıklı topluluk oluşturmak

için yönetilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada yapılan tespitler ile bu konunun yetkinlik ve ehliyet çerçevesinde geliştirilmesine katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Çocuk sahibi olma hususu ise temelde sosyal, psikolojik ve ekonomik sebeplerden kaynaklandığının altını çizilmelidir. Ayrıca, İçinde bulunduğumuz yüzyılda şüphesiz geçmişe göre çocuk sahibi olma motivasyonunda ciddi oranlarda değişimler meydana geldiğini kabul edilmektedir. Bununla paralel olarak ebeveynlik algısının da önemli oranda değiştiği kanaati de yaygındır.

Özellikle ilk aşamada yani çocuk sahibi olma kararı ile, bireylerin yaşamlarında önemli psikolojik değişikliklere yol açan bir etki ve sürecin başladığı kabul edilebilir. Bu çerçevede ilk önemli gelişme, özellikle annelik ve babalık rollerinin üstlenilmesi ile başlar ve kişiler arası ilişkilerde, ruh hali ve genel psikolojik sağlık üzerinde etkileri ile devam edebilir. Bu kapsamda, Çocuk sahibi olmanın, genellikle duygusal doyum, ebeveynlik tatmini ve çocuk ile kurulan bağlar gibi olumlu etkiler sağlasa da bazı bireylerde stres, endişe ve depresyon gibi olumsuz psikolojik sonuçlar da ortaya çıkarabildiği görülmektedir. Anne ve baba olma deneyimi her bireyde farklı bir etki gösterir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, anne-baba olma ehliyeti kavramını, psikolojik, sosyo-kültürel ve biyolojik boyutlarıyla derinlemesine incelemektir. Anne-baba olma ehliyeti, sadece biyolojik açıdan çocuk sahibi olma kapasitesini değil, aynı zamanda ebeveynlerin psikolojik hazırlık seviyelerini, toplumsal normlara uygunluklarını ve çocuklarına sağlıklı bir ortam sağlayabilme yeteneklerini de içermektedir. Bu araştırma, bireylerin bu konuda yaşadıkları zorlukları, psikolojik durumlarını, toplumsal baskıları ve biyolojik gereksinimleri inceleyerek, anne-baba olma ehliyeti kavramını çok boyutlu bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır.

Birçok araştırmacı, ebeveyn olma kararının bireylerin yaşamlarında önemli psikolojik değişiklikler yarattığını ve bu kararın çocukların gelişimi üzerinde kalıcı etkiler bırakabileceğini ifade etmektedir. Örneğin, ebeveyn olmanın duygusal doyum sağlasa da aynı zamanda stres, kaygı ve depresyon gibi olumsuz psikolojik etkiler de yaratabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocukları için doğru kararlar alabilmesi, yalnızca biyolojik gereksinimlere dayalı değil, psikolojik ve toplumsal hazırlığa dayalı bir süreç olmalıdır (Arslan ve Balkıs, 2016).

Bu araştırma, anne-baba olma ehliyeti konusunda, kadın ve erkeklerin farklı algılarını ve beklentilerini de incelemeyi hedeflemektedir. Kadınlar ve erkekler, toplumsal roller ve kültürel normlar doğrultusunda ebeveynlik sorumluluklarını farklı şekillerde algılayabilirler. Dolayısıyla, bu çalışmanın amacı, kadın ve erkeklerin ebeveynlik sorumluluklarına nasıl yaklaştıklarını, bu süreçte karşılaştıkları psikolojik ve toplumsal zorlukları anlamaktır.

Bir diğer önemli amaç, anne-baba olma ehliyeti konusundaki farkındalığı artırmak ve toplumda sağlıklı ebeveynlik uygulamalarının yaygınlaştırılmasına katkı sağlamaktır. Ebeveynlik, yalnızca çocukları büyütme süreci değil, aynı zamanda onları sosyal hayata hazırlama ve kişisel gelişimlerini destekleme sorumluluğudur. Bu nedenle, araştırma sonucunda elde edilecek veriler, toplumsal düzeyde ebeveynlik konusunda farkındalık yaratmayı ve ebeveynlerin bu konuda daha bilinçli hale gelmesini sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca, bu çalışma, anne-baba olma ehliyeti konusunda literatür boşluğunu doldurmayı ve bu alandaki ilerleyen araştırmalara ışık tutmayı amaçlamaktadır. Ebeveynlerin bu sorumlulukları sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmeleri için toplumda güçlü bir bilinç oluşturulması gerekmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırmanın amacı, Bandura, insanların yaşam içerisinde sonuca ulaşmak için var olan tüm fonksiyonlarının temelinde yetkinlik inançlarının etkili olduğunu öne sürmüştür (Bandura, 1997). Yetkinlik inancı bireylerin istek ve eğilimlerini yansıtarak kişisel amaç ve kapasiteye uygun olan davranışlarını geliştirmesiyle ilişkilidir. Yetkinlik inancında amaca ulaşmak için bireyin kapasitesini ne kadar etkili kullanıp kullanmadığı önemlidir. Ebeveynlerin yetkinlik düzeylerini, anne babalık becerileri belirlemektedir. Ebeveyn yetkinliğinin yüksek düzeyde olması, anne babaların çocuklarıyla olan etkileşimine olumlu katkı yapabilmekte iken; düşük ebeveyn yetkinliği ise anne babaların görevlerini yerine getirmelerine engel olabilmekte ve çocuklarıyla olan etkileşimini olumsuz etkileyebilmektedir (Şițoiu ve Pânișoară, 2023). Ebeveyn olmanın sadece biyolojik değil, aynı zamanda psikolojik ve toplumsal açıdan da hazırlıklı olunması gereken bir yetkinlik olduğunu vurgulamaktır. Bu bağlamda, anne-baba olma ehliyeti konusunda yapılan çalışmalara yeni bir bakış açısı getirilmesi ve ebeveynlikte toplumsal farkındalığın artırılması, sağlıklı bir toplum oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Anne-baba olma ehliyeti, bireylerin çocuk sahibi olma kararlarını alırken sahip olmaları gereken temel sorumlulukları, psikolojik ve sosyal yeterlilikleri ifade eden çok yönlü bir kavramdır. Bu kavram, sadece biyolojik faktörlerin ötesine geçerek, aile dinamikleri, toplumsal normlar, bireysel değerler ve psikolojik hazırlık gibi çok sayıda bileşeni içerir. Günümüzde, çocuk sahibi olma kararı bireylerin yaşamlarında kritik bir dönüm noktası oluştururken, aynı zamanda toplumsal düzeyde de önemli bir sorumluluk taşımaktadır. Ancak, anne-baba olma ehliyeti konusunda yapılan çalışmaların sınırlı olması, toplumda ebeveynlik ve çocuk yetiştirme konularındaki farkındalığın yeterince gelişmediğini göstermektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkilerini sağlıklı bir şekilde yönetebilme yeteneklerini ve çocukların gelişimlerini tehlikeye atabilmektedir.

Literatürde anne-baba olma ehliyetiyle ilgili yapılan bazı çalışmalar, bu konuda toplumsal bir bilinç eksikliği olduğunu ortaya koymaktadır. Sağlıklı bir ebeveyn-çocuk ilişkisinin, karşılıklı güven, sevgi ve saygıya dayandığı vurgulanırken, ebeveynlerin kişisel yaşam alanlarına saygı göstermeleri gerektiği de belirtilmiştir. Bununla birlikte, anne-baba olma ehliyeti konusunda toplumsal farkındalığın artırılmaması, ebeveynlik sorumluluğunu üstlenen bireylerin, çocuklarının gelişim sürecine uygun destek sağlayamamalarına yol açabilir (Çalık ve Kadioğlu, 2020).

Ebeveynlik anlayışındaki değişimi incelerken, toplumsal değerlerin ve kültürel normların ebeveynlik rollerini nasıl şekillendirdiği açıklanmaktadır (Macit, 2021). Ancak, bu çalışmanın eksik bıraktığı bir nokta, ebeveynlik rolünü üstlenme sorumluluğu konusunda bireylerin yeterliliklerini ölçmeye yönelik daha derinlemesine araştırmaların yapılmamış olmasıdır. Bu nedenle, ebeveynlik ve çocuk yetiştirme konusundaki farkındalık seviyesinin artırılması, toplumsal düzeyde ebeveynlerin çocuklarına daha sağlıklı bir ortam sunmalarına katkı sağlayacaktır.

1.4. Problem Durumu

Anne-baba olma ehliyeti, sadece biyolojik bir süreç olmanın ötesinde, bireylerin toplumsal, psikolojik ve etik sorumluluklarını yerine getirebilme yeteneğiyle de doğrudan ilişkilidir. Günümüzde, çocuk sahibi olma kararı, sadece bireysel bir seçim değil, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluktur. Ancak bu sorumluluğun her birey veya çift tarafından sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesi, özellikle psikolojik, biyolojik ve ekonomik faktörler göz önüne alındığında, karmaşık bir mesele haline gelmektedir.

Ebeveynlik, bireylerin yaşamlarını derinden etkileyen bir rol değişikliği yaratırken, anne-baba olma ehliyeti konusundaki eksiklikler ve yetersizlikler, çocukların gelişimi ve geleceği üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Son yıllarda, ebeveynlik algılarında ve çocuk sahibi olma motivasyonlarında belirgin değişiklikler gözlemlenmekle birlikte, anne ve baba olabilme yeteneği konusunda yapılan çalışmaların sınırlı olması, bu sorunun toplumsal anlamda yeterince tartışılmadığını göstermektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarına sağlıklı bir ortam ve duygusal destek sunabilmesi için gerekli olan hazırlıkların yetersizliğini ve bilinçsiz ebeveynlik uygulamalarını ortaya çıkarabilir. Anne-baba olma ehliyeti meselesi, toplumsal düzeyde önem kazanması gereken bir konu olmasına rağmen, bu alandaki araştırmaların eksikliği, konuya dair derinlemesine bir anlayış geliştirilmesini engellemektedir. Bu bağlamda, bireylerin ebeveynlik rollerine daha hazırlıklı olmalarını sağlamak ve anne-baba olma ehliyeti konusunda farkındalık yaratmak hem çocukların hem de toplumun geleceği için kritik bir gerekliliktir. Yapılan literatür taramasında ebeveynlik ve anne baba olma konuları açısından çalışmaların varlığı fakat anne baba olma ehliyeti çalışmalarının olmadığı incelenmiştir. Bu çalışmada anne baba olma ehliyeti konusunda kadın ve erkek bireyler ile çocuk sahibi olmak üzerine analiz edilerek yorumlanacaktır.

Ebeveyn olmanın, sadece çocuk sahibi olmak değil, aynı zamanda çocukların fiziksel, psikolojik ve duygusal gelişimini yönlendirmek olduğu düşünöldüğünde, ebeveynlik sorumluluğunu yerine getirebilecek yeterliliği olmayan bireylerin çocuklarına olumsuz etkiler yaratma olasılığı yüksektir (Çalık ve Kadıoğlu, 2020). Bu noktada, araştırmaların önemli bir rol oynadığı ve toplumsal bilincin artırılmasının gerektiği açıktır. Çocuk sahibi olma süreci, sadece biyolojik bir karar olmanın ötesinde, toplumların geleceği için kritik bir unsurdur. Bu nedenle, bu alanda yapılacak araştırmalar, toplumsal sağlığı iyileştirmek ve ebeveynlik konusunda doğru bilgilerin topluma ulaşmasını sağlamak adına büyük bir önem taşımaktadır.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, amaca uygun olarak literatürden bahsedilmiştir. Çocuk sahibi olmanın genel bir tanımı yapılarak anne baba olma ehliyeti kavramı, hukuki perspektif ile ilgili konular alt başlıklar altında açıklanmıştır.

2.1. Ebeveynlik Tanımı

Çocuk sahibi olmak, bireylerin yaşamındaki en kritik ve kişisel kararların başında gelir. Bu karar, yalnızca biyolojik bir süreç değil, aynı zamanda derin bir toplumsal, kültürel ve psikolojik boyuta sahiptir. Çocuk dünyaya getirmek, bireysel tercihlerden öte, toplumsal sorumlulukları ve kültürel normları şekillendiren bir eylem olarak ele alınmaktadır. Ana-baba çocuğun her bakımdan mimarıdır. Onların kişilikleri ve davranışları, ailenin tümünü, ister istemez etkiler ve aile içindeki süreçleri belirler. Kendi kendine psikolojik, sosyal, kültürel vb. bakımlardan yetebilen ana-babalar, kişiliklerini bütünleyebilmiş ve benlik sınırlarını tanımlamış insanlardır (Sağlam, 2001).

Çocuk sahibi olma kararı, tarihsel süreçler içerisinde, her toplumda farklı anlamlar taşımış ve toplumsal değerlerle şekillenmiştir. Her toplumun kültürel bağlamı, dini inançları ve ekonomik yapıları, çocuk sahibi olmanın anlamını ve önemini belirlemiştir. İnsanlık tarihinin her döneminde, çocuk sahibi olmak sadece ailenin devamlılığını sağlamakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapının güçlenmesi ve gelecek nesillere kültürel mirasın aktarılması açısından hayati bir rol oynamıştır. Çocuğun doğumuyla birlikte kadın ve erkek için ebeveynlik rolü de başlamış olur. Bu aşamadan itibaren, ebeveyn-çocuk ilişkileri çocuğun tüm gelişim alanları üzerinde ve yaşam boyu etkili olacak ilişkilerdendir. Ebeveynlerin çocukları ile olumlu iletişim kurmasında önemli husus kendini anne veya baba rolünde ne kadar yetkin hissettiğidir (Demirdöven ve Özyürek, 2023).

Aile, sosyal bir varlık olan insanın hayatındaki en temel yapıdır ve tarihsel olarak bu yapı, hemen hemen tüm toplumlarda varlığını sürdürmüş ve korumuştur. Aile, yalnızca bireyin doğup büyüdüğü değil, aynı zamanda toplumla etkileşimde bulunduğu, kültürel değerleri ve gelenekleri öğrendiği bir ortamdır. Aile, sevgi, dayanışma ve sosyal desteğin temellendiği bir yapı olmasının yanı sıra, bireyin kendini gerçekleştirdiği, psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarının karşılandığı bir alan olarak da önem taşır. Bu anlamda, ailenin

işlevi yalnızca biyolojik bir çoğalma süreciyle sınırlı olmayıp, bireylerin toplumsal hayatlarına entegre olabilecekleri bir platform sunar (Duyan, 2019).

Geçmişte, çocuk sahibi olma, toplumların demografik yapısının korunması, ailelerin neslinin devam etmesi gibi işlevsel amaçlarla gerçekleştirilmişken, günümüzde bu karar bireylerin kişisel yaşam hedefleri ve bireysel koşulları doğrultusunda daha fazla şekillenmektedir. Ekonomik faktörler, yaşam standartları, eğitim ve kariyer hedefleri gibi unsurlar, çocuk sahibi olma zamanını, sıklığını ve sayısını etkileyen önemli faktörler arasında yer alır. Toplumların gelişen yapıları, yaşam koşullarının iyileşmesi ve aile içindeki rollerin dönüşümü, çocuk sahibi olmanın anlamını derinden değiştirmiştir. Modern toplumlarda, aile içindeki eşitlikçi rollerin artması ve kadınların iş gücüne katılımının yükselmesi, ebeveynlik sorumluluklarının paylaşılmasını ve bu sorumlulukların bireysel tercihler ve yaşam koşulları doğrultusunda şekillenmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu durum, ebeveynlik sürecinin giderek daha planlı ve bilinçli bir süreç haline gelmesini sağlamıştır. Çocuk sahibi olmak, artık sadece biyolojik bir zorunluluk değil, aynı zamanda bireylerin toplumsal, ekonomik ve psikolojik durumlarına göre değerlendirdikleri uzun vadeli bir sorumluluktur.

Türkiye’de de çocuk sahibi olmak, bireylerin hayatında biyolojik, psikolojik ve toplumsal açıdan merkezi bir rol oynamaktadır. Hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli bir karar olan çocuk sahibi olma, özellikle duygusal boyutuyla dikkat çekmektedir. Ebeveyn olmanın, bireylerin mutluluğu ve psikolojik sağlığıyla güçlü bir ilişkisi bulunmaktadır. Türkiye’de insanlar genelde çocuk sahibi olmanın kişinin hayattan tatmini için gerekli olduğuna ve kişiye neşe getireceğine inanmaktadır. Fakat, bu konuda Avrupa ve Amerika verileri kullanılarak yapılmış birçok çalışmada, çocuk sahibi olmanın her zaman mutluluğu artırıcı olmadığı tespit edilmiştir. Çocuk sahibi olma kararı, yalnızca biyolojik bir süreç olmanın ötesinde, bireylerin duygusal ve psikolojik dengelerini de etkileyen karmaşık bir süreçtir. Bu bağlamda, ebeveyn olmanın getirdiği sorumlulukların farkında olunması, bireylerin daha rasyonel bir karar almasına yardımcı olabilir. Çocuk sahibi olmanın artıları ve eksileri üzerinde düşünmek, bu kararın daha sağlıklı ve bilinçli bir şekilde verilmesini sağlayabilir. Aile kurma sürecinin getirdiği sorumlulukların bilincinde olmak, ebeveynlerin çocuklarıyla kuracakları ilişkinin kalitesini de doğrudan etkileyebilir (Uğur, 2018).

Çocuk sahibi olma motivasyonu, sadece biyolojik değil, aynı zamanda sosyal, psikolojik ve ekonomik faktörlerden kaynaklanmaktadır. Günümüzde, çocuk sahibi olma motivasyonunda geçmişe oranla ciddi değişiklikler yaşanmıştır. Toplumların ekonomik düzeyindeki değişiklikler, bireylerin yaşam standartlarının artması ve kadınların iş gücüne katılımının yükselmesi gibi faktörler, ebeveynlik algısının da dönüşmesine yol açmıştır. Özellikle son yıllarda, çocuk sahibi olma sürecine dair beklentiler ve ebeveynlik algısı değişmiştir. Bu dönüşüm, toplumların yapısal değişiklikleriyle paralel olarak, bireylerin ebeveynlik rollerine ilişkin daha bilinçli ve dengeli bir yaklaşım geliştirmelerini sağlamıştır. Ebeveynlik algısındaki bu değişimler, çocuk sahibi olma kararlarının daha rasyonel ve dikkatli bir şekilde alınmasına zemin hazırlamaktadır (Macit, 2021).

Çocuk sahibi olma kararı, yapılan bu araştırmalara göre bireylerin kişisel yaşam hedefleri ve toplumsal normlarla şekillenen, çok yönlü bir süreçtir. Bu karar, yalnızca biyolojik bir zorunluluk değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve ekonomik faktörlerle derinden bağlantılıdır. Ebeveynlik, geçmişte olduğu gibi, ailenin devamlılığını sağlamak ve toplumsal yapıyı güçlendirmek gibi işlevsel bir amaca hizmet ederken, günümüzde daha fazla bireysel tercihlerin ve kişisel hedeflerin etkisi altındadır. Türkiye’de de çocuk sahibi olma, bireylerin hayatında hem biyolojik hem de psikolojik açıdan önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, çocuk sahibi olma kararının daha sağlıklı ve bilinçli bir şekilde verilmesi, toplumsal yapının güçlenmesi ve ailelerin sürdürülebilir ilişkiler kurması açısından büyük önem taşımaktadır.

2.2. Anne ve Baba Olma Ehliyeti Kavramı

Ebeveyn olmak için ehliyet gerekliliği kavramı, bireylerin ebeveynlik haklarını üstlenmeden önce ebeveynlik yeterliliklerinin doğrulanması gerektiğini vurgulayan önemli bir akademik tartışma alanıdır. Bu kavram, yalnızca biyolojik bir gereklilik değil, aynı zamanda bireylerin psikolojik, sosyal ve kültürel yeterliliklerini de göz önünde bulunduran bir yaklaşımdır. Bandura, ebeveyn öz yeterliliğini, çocuğun karşılaştığı spesifik durumlarla baş etmesine yardımcı olmak ve çocuğun olumlu gelişimini desteklemek amacıyla ebeveynin çocuğu etkileme kapasitesine ilişkin bir inanç olarak tanımlamıştır (Bandura, 1997). Ebeveyn öz yeterliliği, bir ebeveynin çocuk yetiştirme görevlerini yerine getirme ve organize etme kapasitesine ilişkin kendi yargıları veya inançları olarak da açıklanabilir (Montigny ve Lacharité, 2005). Diğer bir ifadeyle,

ebeveyn öz yeterliliği, ebeveynin bu önemli rolünü nasıl gerçekleştirdiğine dair duyduğu inançları ifade eder.

Ebeveynlik ehliyeti, bireylerin çocuk yetiştirme sorumluluğunu yerine getirebilme kapasitesini ve bu süreçteki yeterlilik algılarını ifade eder. Bu ehliyet, ebeveynin hem çocuklarının fiziksel hem de duygusal ihtiyaçlarına nasıl yanıt verdiğini ve bu ihtiyaçları karşılamak için ne kadar etkin olduğu ile doğrudan ilişkilidir. Anne ve baba olma ehliyeti yüksek olan bireyler, çocuklarıyla daha sağlıklı, güvenli ve destekleyici ilişkiler kurma eğilimindedirler. Bu bağlamda, ebeveynin anne ve baba olma ehliyeti ile çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişki arasında anlamlı bir bağlantı olduğu söylenebilir. Ebeveynin bu alandaki yeterlilik algısı ne kadar güçlü olursa, çocukla kurulan bağ da o kadar sağlam ve nitelikli olabilir. Çocuklarına karşı daha duyarlı, sabırlı ve anlayışlı yaklaşan ebeveynler, çocuklarının gelişimini daha sağlıklı bir şekilde destekleyebilirler. Bu nedenle, çalışmalarda ebeveynin anne ve baba olma ehliyeti ile çocuk ve ebeveyn ilişkisi arasındaki ilişkinin incelenmesi, ebeveynin kendine olan güveninin, çocukla kurduğu ilişkinin kalitesini nasıl etkileyebileceğini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Anne ve baba olma ehliyeti, yalnızca biyolojik bir durum değil, aynı zamanda psikolojik, sosyal ve hukuki bir durumdur. Bu kavram, bireyin ya da çiftin çocuk sahibi olma ve bakımını üstlenme kapasitesini gösterir. Ebeveynlik, yalnızca bireysel özelliklerle sınırlı kalmaz; toplumsal, kültürel ve ekonomik faktörler de bu süreci etkileyen önemli unsurlardır. Türkiye’de ebeveynlik, büyük ölçüde aile yapısının geleneksel kalıpları ve kültürel normlarla şekillenmektedir. Aile yapısındaki değişiklikler, özellikle son yıllarda, ebeveynlik rollerini ve ebeveynlik ehliyetini de etkilemiştir (Şanlı ve Öztürk, 2015). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki yeterlilik algıları, toplumsal normlarla paralel bir şekilde şekillenmekte, bireylerin bu normlara uyum sağlaması beklentisi giderek artmaktadır. Ebeveynlik yetkinliği, yalnızca biyolojik bir gereklilik olmanın ötesine geçmekte, ebeveynlerin psikolojik ve sosyoekonomik düzeylerine de bağlı bir kavram haline almaktadır (Sümer, Aktürk ve Helvacı, 2010).

Türkiye’de yapılan çalışmalarda aile yaşamını, ebeveynlik tutumlarını ve ebeveyn kabulünü ölçmek için farklı ölçeklerin kullanıldığını bildirmişlerdir. Bu çalışmalarda, benlik saygısı, saldırganlık, akademik başarı, kaygı, kendini kabul etme, genel psikolojik uyum ve bağlanma stilleri gibi psikolojik unsurlar değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmalar, çok katı veya aşırı korumacı ebeveynlik tutumlarının çocuklar üzerinde

olumsuz bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Aksine, demokratik ve kabul edici ebeveynlerin, çocuklar üzerinde daha olumlu ve sağlıklı etkiler yaratabileceği vurgulanmıştır. Bu bulgular, ebeveynin çocuk yetiştirme sürecindeki yeterlilik ve yaklaşım tarzının, çocukların gelişimi üzerinde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir.

Batıda ebeveyn yetkinliği, uzun süredir tartışılan ve hükümetlerin bu konuda inisiyatif alması gerektiği üzerinde durulan bir konudur. Özellikle bazı ülkelerde, çocuk sahibi olma hakkına sahip olabilmek için ebeveynlerin belirli bir ehliyete sahip olmaları gerektiği savunulmaktadır. Bu, çocuk edinme ve ebeveynlik ile ilgili bir "ehliyet" sisteminin getirilmesi gerektiğini savunan güçlü yaklaşımları ortaya koymaktadır (Van Engen, Vinkenburg ve Dijkers, 2012). Türkiye’de ise, bu düzeyde bir uygulama şimdilik mümkün olmasa da kurumsal olarak çocuk sahibi olmayı düşünen çiftlerin eğitilmesi gerekliliği üzerinde durulabileceği düşünülmektedir (Sümer vd., 2010). Bu noktada, ebeveynlerin eğitim seviyelerinin, psikolojik yeterliliklerinin ve toplumsal uyumlarının, ebeveynlik yetkinliklerini doğrudan etkileyen faktörler olduğu söylenebilir.

Ebeveynlik ehliyeti ile ilgili yapılan araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu ilişkinin kalitesinin, ebeveynin kendisine duyduğu güvenle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin yeterlilik algılarındaki eksiklikler, onların çocuklarına yönelik tutumlarını ve davranışlarını olumsuz etkileyebilir. Örneğin, ebeveynlik sürecinde kendilerine güvenmeyen ebeveynler, çocuklarıyla daha az etkileşimde bulunabilir, daha fazla kaygı ve belirsizlik yaşayabilirler. Bu da çocuğun duygusal ve psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Dolayısıyla, ebeveynlerin öz yeterliliklerini artırmak, çocuk gelişiminin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi açısından önemlidir.

Sonuç olarak ebeveyn olma ehliyeti kavramı, bireylerin çocuk yetiştirme sorumluluklarını yerine getirme kapasitelerinin ve bu süreçteki yeterlilik algılarının önemini vurgulamaktadır. Yapılan araştırmalar, ebeveynlik yetkinliği ile çocukların fiziksel, duygusal ve psikolojik gelişimi arasındaki güçlü ilişkiye dikkat çekmekte, ebeveynlerin demokratik ve destekleyici tutumlarının olumlu etkilerini ortaya koymaktadır. Türkiye’de ebeveynlik, büyük ölçüde geleneksel aile yapısı ve kültürel normlarla şekillenmekle birlikte, değişen toplumsal dinamikler ebeveynlik rollerinin ve yeterlilik algılarının dönüşümüne yol açmıştır.

2.3. Ebeveynlik Yeterliliği

Ebeveynlik, yalnızca biyolojik bir sorumluluk olmanın ötesinde, bireylerin psikolojik, sosyal ve kültürel bağlamda da yeterliliklerinin önemli bir göstergesidir. Ebeveynlik ehliyeti, bir çocuğun sağlıklı gelişimi ve psikolojik uyumu için gerekli olan temel unsurlardan biri olup, ebeveynin bu sorumluluğu yerine getirebilme kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir. Ebeveyn öz yeterliği, çevresel birçok faktörden etkilenebilmektedir. Anne babanın çocuk hakkındaki tutumu, ailedeki roller, ailede psikolojik ve bedensel sağlık, anne-babaların bilinçli destek almasının ebeveynlerin öz yeterlikleri ile bağlantısı bulunmaktadır (Salonen vd., 2009). Ebeveynin anne ve baba olma ehliyeti, yalnızca çocuklarının fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakla sınırlı değildir; aynı zamanda onların duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimlerini destekleyecek yeterliliklere de sahip olmalarını gerektirir. Bu bağlamda, ebeveynin öz yeterlilik algısı ne kadar güçlü olursa, çocukla kurulan bağ o kadar güçlü ve nitelikli olabilir. Ebeveynlerin kendine güveni, çocukla olan etkileşimlerinin kalitesini belirler ve bu etkileşim, çocukların duygusal gelişimlerini, özsaygılarını ve sosyal becerilerini etkileyebilir.

Yeterlilik, bir şeyi başarılı, etkili ve yeterli olarak yapmak için gereken yetenek olarak tanımlanmaktadır. Algılanan ebeveyn yeterliliği ise, çocukla ilgili etkinlikleri yapmak için gereken ebeveyn yeteneği hakkındaki bireyin yargılarından oluşmaktadır. Aynı zamanda bu kavram, çocuğun ihtiyacını karşılamak için gerekli beceriye sahip oluş algısı olarak da görülmekte (Montigny ve Lacharité, 2005) ve yeterli ebeveyn, çocuklarına sosyalleşme aşamalarına katılmaları için olanak tanımaktadır (Teti ve Candelaria, 2024).

Bununla birlikte, ebeveynlik, toplumsal ve kültürel normlarla şekillenen bir süreçtir. Türkiye gibi toplumlarda, geleneksel aile yapıları ve kültürel normlar, ebeveynlik algısını ve ebeveynlerin yeterliliklerini büyük ölçüde etkilemektedir. Aile içindeki rollerin ve ebeveynlik görevlerinin zaman içinde nasıl evrildiği, ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusunda sahip oldukları beceri ve yeterlilik algılarını da değiştirmektedir. Kadınların iş gücüne katılımı, modern toplumlarda ebeveynlik rollerinin paylaşılması gibi faktörler, ebeveynlerin çocuk yetiştirme üzerindeki etkisini ve bu sürecin nasıl yönetilmesi gerektiğini yeniden tanımlamaktadır. Bu değişimler, ebeveynlik yeterliliklerinin sosyal ve ekonomik bağlamda yeniden ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, Türkiye’de ebeveynlik konusunda eğitici programların ve rehberlik hizmetlerinin güçlendirilmesi gerektiği düşünölmektedir. Bu tür hizmetler, ebeveynlerin çocuk sahibi

olma ve yetiştirme konusunda daha bilinçli, eğitilmiş ve güvenli bir yaklaşım benimsemelerini sağlayabilir.

Ebeveynler, çocukların sağlıklı gelişiminde belirleyici rol oynayan en önemli faktörlerden biridir. Bu bağlamda, ebeveynlerin güçlendirilmesi, daha sağlıklı nesillerin yetişmesine katkı sağlayacaktır. Daha önceki araştırmalarda belirtildiği gibi, ebeveynin çocukla kurduğu ilişki, ebeveyn yeterliliği ile doğrudan ilişkilidir. Ebeveyn yeterliliği, evlilik tatmininden çocukların uyumuna kadar aile içindeki pek çok durumu etkileyebilmektedir (Jones, 2005). Bu nedenle, ebeveyn yeterliliği etkileyen faktörlerin belirlenmesi, ebeveynlerle yapılacak çalışmalar için önemli bir rehber niteliği taşımaktadır. Ebeveyn öz yetkinliği hem ebeveynlerin hem de çocukların davranışsal ve duygusal birçok alanı üzerinde etkili olabilmektedir. Bu sebeple, çocukların daha sağlıklı gelişimleri ve sosyal ilişkilerde daha başarılı olmaları için ebeveyn yeterliliğinin artırılması kritik bir öneme sahiptir. İlgili literatürdeki deneysel çalışmalar (Mouton ve Roskam, 2015), ebeveyn yeterliliğinin çeşitli müdahale yöntemleriyle artırılabilirliğini ortaya koymaktadır. Böylece, ebeveyn yeterliliği ile bağlantılı faktörleri tanımak, gelecekteki deneysel çalışmalara ışık tutacaktır.

Bireyin yaşından çok ebeveyn yetkinliğinin potansiyel kaynağının, sistematik olarak açıklanmayan ya da bahsedilmeyen, bireyin ebeveynlik rollerine ilişkin bilişsel ve davranışsal hazırlığı ya da hazır bulunuşluğundan geldiğini öne sürülmüştür (Coleman ve Karraker, 1998). Ayrıca birçok araştırmaya göre; ebeveynlik yetkinliğini edinme süreci gebelik sürecindeki ebeveyn algısı sayesinde başlamaktadır ve doğumdan hemen sonra bebeğin her türlü ihtiyacı ve bakımı ile her gün ilgilenilmesi ile artmaktadır (Grimes, vd., 2012).

Ebeveynlerin öz yeterlilik algısı, çocukların duygusal, sosyal ve zihinsel gelişimlerini destekleyen temel bir unsur olup, aile içi ilişkilerin kalitesini doğrudan etkiler. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuk yetiştirme becerilerinin geliştirilmesi, sağlıklı bireylerin ve dolayısıyla sağlıklı bir toplumun oluşmasında kritik bir role sahiptir. Literatürdeki bulgular, ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları ilişkinin niteliğini artırmanın, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde de olumlu etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, ebeveynlere yönelik rehberlik ve eğitim programlarının yaygınlaştırılması, çocukların sağlıklı gelişim süreçlerini desteklemek adına önemli bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

2.4. Biyolojik Temeller

Bu kavram, yalnızca bireylerin ebeveynlik rolünü üstlenmeye dair duygusal ve psikolojik hazırlıklarını değil, aynı zamanda biyolojik temelleri de göz önünde bulundurur. Ebeveyn olma kapasitesi, biyolojik açıdan hem genetik hem de fizyolojik süreçlerle şekillenir. Bu bağlamda, anne ve baba olma ehliyeti, biyolojik temellerin çocuk gelişimi üzerindeki etkisi ve ebeveynlerin bu süreçteki rollerinin anlaşılması açısından önemli bir araştırma konusudur. Kuşaklar arası aktarımın özellikle psiko-dinamik, aile sistemleri ve sosyal-kültürel sistemler yanında, epigenetik mekanizmalar aracılığıyla da olabileceğine ilişkin kanıtlar bulunmaktadır (Karatay, 2020).

Ebeveynlik, biyolojik düzeyde başta üreme sağlığı olmak üzere birçok faktör tarafından etkilenir. Özellikle çocuk sahibi olma kararı, genetik miras, üreme sağlığı ve bireylerin çocuk yetiştirme becerileriyle yakından ilişkilidir. Tüm canlılar gibi her insanın da kendine özgü ihtiyaçları vardır. Canlı organizmada bir ihtiyaç hissedildiğinde ve bunun sonrasında doyurulduğunda canlının biyolojik ve ruhsal dengesi sağlanmış olur. İhtiyaçların karşılanması huzur, rahatlama, haz ve doyum meydana getirir (Koç, 2016). Anne ve baba adaylarının biyolojik sağlıkları, çocuklarının fiziksel ve genetik sağlığı üzerinde doğrudan bir etki yaratır. Biyolojik faktörlerin, ebeveynlerin çocuk yetiştirme kapasitesini nasıl etkileyebileceği, geniş çaplı araştırmalara konu olmuştur. Bu faktörler hem fiziksel sağlık hem de bireylerin biyolojik olarak ebeveynlik rolüne uygunluklarını içermektedir.

Anne-baba olma ehliyeti, anne ve baba adaylarının fiziksel sağlık durumlarına dayanır. Bu, özellikle hamilelik sürecini ve doğumdan sonra çocuk bakımını içerir. Anne adaylarının gebelik öncesi sağlık durumu, hamilelik sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerleyip ilerlemediği ve doğum sonrası iyileşme süreci, ebeveynlik kapasitesinin biyolojik temellerini oluşturur. Benzer şekilde, babaların fiziksel sağlığı da ebeveynlik sürecindeki etkinliklerini etkileyen bir faktör olarak değerlendirilebilir. Babaların fiziksel yeterlilikleri, çocukla kurdukları ilişkiyi ve bakım becerilerini doğrudan etkileyebilir. Ebeveynlik sürecinde bu biyolojik faktörlerin rolü, çocukların sağlıklı gelişimlerinin teminatı açısından büyük önem taşır. Tarihsel/toplumsal travmalara toplum ruh sağlığı perspektifinden bakıldığında; yalnızca maruz kalanları değil sonraki nesilleri de etkileyerek, kuşaklar boyu sürebilen fiziksel ve psiko-sosyal yakınmalara yol açtığı düşünülmektedir (Karatay, 2020).

Biyolojik temeller aynı zamanda, bireylerin genetik mirası ve bu mirasın çocuklarına nasıl aktarılacağını da içerir. Çocuk sahibi olma kararı, ebeveynlerin genetik özellikleri, ailesel sağlık geçmişleri ve kalıtsal hastalıklar açısından bir risk değerlendirmesini gerektirir. Örneğin, bazı genetik hastalıklar ve kalıtsal hastalıklar, ebeveynlerin çocuklarına aktarılabilir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarının gelecekteki sağlıklarını ve gelişimlerini doğrudan etkileyebilir. Genetik faktörler hem fiziksel sağlık hem de psikolojik sağlık açısından önemli bir role sahiptir. Anne ve babaların genetik eğilimleri, çocuğun kişilik özelliklerini, zekasını ve duygusal tepkilerini de şekillendirebilir. Genetik ve çevresel faktörlerin karmaşık bir etkileşimi olduğu bilinse de genetik kökenleri ve patofizyolojileri hala tam olarak anlaşılammış ve tedavi yöntemleri tam olarak geliştirilememiştir. Ancak, genetik faktörlerin önemli bir rol oynadığı belirlenmiştir ve aile öyküsü bu hastalıklar için bir risk faktörüdür. Bu bağlamda, genetik araştırmalar, psikiyatrik hastalıkların moleküler mekanizmalarını anlamaya yönelik önemli bir araştırma alanı olmuştur (Sezen ve Sezer, 2024).

Bir diğer biyolojik temel, nörolojik gelişimle ilişkilidir. Anne ve babaların nörolojik sağlıkları, özellikle çocuğun duygusal ve bilişsel gelişimini doğrudan etkileyebilir. Örneğin, anne adayının gebelik sürecindeki hormon düzeyleri, çocuğun beyin gelişimi üzerinde etkili olabilir. Ayrıca, doğum sonrası ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları ilk ilişkiler, bağlanma teorileri açısından önemli biyolojik etkiler yaratır. Bağlanma, doğum öncesinden başlayarak çocuk ve bakım veren arasında oluşan duygusal bir bağıdır (Dalgac, Civil, Savaş ve Şahin, 2022). Bu süreç, annenin zihninde doğum öncesi dönemde başlar ve doğum sonrası iletişimlerle pekişir. Çocukların güvenli bağlanma geliştirmeleri, sağlıklı nörolojik gelişimlerinin bir parçası olarak kabul edilir. Ebeveynlerin bu süreci nasıl yönettikleri, biyolojik olarak çocuklarının duygusal gelişimini etkileyen bir faktör olarak değerlendirilmelidir.

Biyolojik temellerin bir diğer önemli boyutu da ebeveynlerin bağışıklık sistemi ile ilişkilidir. Anne ve babaların bağışıklık sistemi, çocuklarına karşı koruyucu bir etki sağlar. Anne, doğumdan sonra çocuğuna bağışıklık kazandırmak amacıyla sütle besler. Bu süreç, çocuğun sağlıklı gelişimi için kritik bir aşamadır. Aynı zamanda, babaların genetik katkıları da çocuğun bağışıklık sisteminin gelişmesinde önemli bir rol oynar. Biyolojik olarak güçlü bağışıklık sistemlerine sahip ebeveynler, çocuklarına daha sağlıklı bir başlangıç yapmalarını sağlayabilirler.

Sonuç olarak, biyolojik temeller, ebeveynlik kapasitesinin şekillenmesinde ve çocukların sağlıklı gelişim süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Genetik miras, üreme sağlığı, nörolojik ve bağışıklık sistemleri gibi biyolojik unsurlar, ebeveynlik yeterliliğinin temel taşlarını oluştururken, çocukların fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişimlerini doğrudan etkilemektedir. Ebeveynlerin biyolojik temellerinin anlaşılması, hem çocukların gelişimlerini daha iyi destekleyebilmek hem de ebeveynlerin bu sürece hazırlıklı olmalarını sağlamak için önemlidir. Özellikle gebelik ve doğum sonrası süreçte ebeveynlerin biyolojik sağlık durumları, çocukların yaşam boyu sağlık ve gelişim dinamiklerine katkıda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, epigenetik mekanizmalar ve kuşaklar arası genetik aktarım, biyolojik temellerin çocuk yetiştirme süreçlerine yönelik etkisini geniş bir perspektiften ele almaktadır. Dolayısıyla, ebeveynlerin biyolojik sağlıklarının desteklenmesi, yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal sağlığın sürdürülebilirliği açısından da büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda, biyolojik temelli araştırmalar ve sağlık hizmetlerinin ebeveynlik süreçlerine entegre edilmesi, sağlıklı nesillerin yetiştirilmesine yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

2.5. Psikolojik Temeller

Anne ve baba olma ehliyeti, yalnızca biyolojik ya da fiziksel yetkinlik ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bireylerin psikolojik yeterlilikleriyle de doğrudan ilişkilidir. Psikolojik açıdan ebeveynlik, ebeveynlerin duygusal olgunlukları, empati yetenekleri, stresle başa çıkabilme kapasiteleri ve çocuk gelişimi konusundaki farkındalıkları gibi bir dizi faktöre dayalıdır. Anne ve baba olma ehliyeti, psikolojik dayanıklılığın ve sağlıklı aile içi dinamiklerin kurulabilmesinin temelidir. Ebeveynlerin psikolojik sağlıkları, çocuklarının duygusal ve psikolojik gelişimini etkileyebilecek en önemli unsurlardan biridir. Çocuk dünyaya gözlerini aile içerisinde açmaktadır. Böylece doğumdan itibaren ilerleyen yaşıyla beraber kişinin; sosyal, psikolojik, fizyolojik vb. bütün ihtiyaçları ailede karşılanır. Söz konusu ihtiyaçların yerli yerinde karşılanmasının veya eksik kalmasının olduğu kadar, ailenin içerisinde bulunduğu ekonomik, sosyal, kültürel ve inanç yapısının da çocukların davranışlarının şekillenmesinde müessir olduğu söylenebilir (Sağlam, 2001). Ayrıca, bireylerin ebeveynlik rollerini yerine getirme yeterliliklerini anlamak, sadece biyolojik bağlamda değil, aynı zamanda onların çocuk yetiştirme tarzları ve çocukla kurdukları ilişkinin kalitesi üzerinden de şekillenir.

Ebeveynlerin psikolojik olgunluğu, onların çocuklarına sundukları çevrenin sağlıklı ve güvenli olup olmayacağını belirler. Bu olgunluk, ebeveynlerin kendi duygusal durumlarını yönetebilme, stres altında sağlıklı kararlar verebilme, empatik bir bakış açısına sahip olabilme gibi psikolojik yetenekleri içerir. Psikolojik dayanıklılık, bireylerin olumsuz yaşam deneyimlerine karşı verdikleri olumlu psikolojik tepkileri ifade etmektedir (Arslan ve Balkıs, 2016). Diğer bir tanıma göre ise, psikolojik dayanıklılık, bireylerin stresli durumlar, trajediler, travmalar, ailevi zorluklar, ekonomik sıkıntılar ve sağlık problemleri gibi zorlayıcı faktörlere karşı gösterdikleri uyum sürecini tanımlar. Ayrıca olumsuzluklarla ve değişimle başa çıkma becerisi olarak da açıklanabilir (Wagnild ve Young, 1993).

Psikolojik temeller, bireylerin büyük güçlüklerle başa çıkabilme veya onlarla yüzleşme yeteneğini kapsayan geniş bir kavram olduğunu vurgulamaktadır. Bu kavram daha geniş bir çerçevede ele alındığında, psikolojik dayanıklılık; bireyin olumsuz koşullar karşısında kendini toparlayabilmesini sağlayan dinamik bir süreç olarak da tanımlanmaktadır (Windle, 2011).

Dunn ve arkadaşları psikolojik dayanıklılığı, bireylerin olumsuz yaşam deneyimleriyle etkili bir biçimde başa çıkma becerisi olarak tanımlar ve bu durumun, olumsuz deneyimlerin sonucunda bireyde kişisel gelişimle ortaya çıktığını vurgular. Psikolojik dayanıklılık üzerine yapılan tüm araştırmalar, bireylerin zorluklar ve stres faktörleri ile karşı karşıya kalmalarının kaçınılmaz olduğu ve bu zorluklarla başa çıkmada bireylerin gösterdiği tepkiyi etkileyebilecek birçok faktörün bulunduğu temel varsayımını paylaşmaktadır (Dunn, Uswatte ve Elliott, 2009).

Ebeveynlerin zorluklarla başa çıkabilme becerileri, stres altında sağlıklı kararlar alabilmeleri, duygusal dayanıklılıkları ve psikolojik olgunlukları, çocuklarının sağlıklı bir ortamda büyümesi ve gelişmesi için kritik bir rol oynamaktadır. Ebeveynlerin, zorlu yaşam koşulları ve çocuk yetiştirme sürecindeki stresle başa çıkma kapasiteleri, onların ebeveynlik yetkinliklerinin temel taşlarını oluşturur. Dolayısıyla, psikolojik dayanıklılığın artırılması, ebeveynlerin çocuklarına sağlıklı bir psikolojik ortam sunabilmelerini sağlar ve anne ve baba olma ehliyetinin güçlenmesine katkıda bulunur. Psikolojik açıdan sağlıklı olan ebeveynler, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını doğru bir şekilde algılayarak, onlara güvenli, destekleyici bir ortam sunabilirler. Ebeveynlerin

duygusal olarak olgun olmaları, çocuklarının duygusal gelişimlerinin düzgün bir şekilde ilerlemesine katkı sağlar.

Araştırmalar, ebeveynlerin psikolojik sağlamlıklarının, çocukların zihinsel ve duygusal sağlığı üzerinde doğrudan etkili olduğunu göstermektedir. Psikolojik sağlamlık, bireylerin zorluklarla başa çıkabilme, kriz durumlarında çözümler üretebilme ve duygusal dengeyi koruma yetenekleriyle ilgilidir. Ebeveynler, çocukları için güvenli bir ortam sağlamak adına duygusal dayanıklılığa sahip olmalıdırlar. Bu dayanıklılık, ebeveynin stresli durumlarla baş etme becerisi, duygusal açıdan esneklik ve sabır gibi özellikleri kapsar. Bu özelliklerin gelişmiş olduğu ebeveynlerde, çocuklar daha düşük seviyelerde anksiyete ve depresyon gibi duygusal sorunlar yaşarlar.

Psikolojik temeller, ebeveynlik sürecinin hem anne hem de baba için psikolojik hazırlık gerektiren bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Bireylerin kendi duygusal olgunluk düzeyleri, eşleriyle kurdukları ilişkiler, çatışma çözme becerileri ve empatik tutumları, çocuklarının büyüme sürecini doğrudan etkiler. Ayrıca, anne ve baba olma ehliyeti, aile içindeki rollerin denge içinde dağıtılması ve ebeveynler arasında sağlıklı bir iş birliği gerektirir. Ebeveynlerin birbirlerine karşı duyduğu saygı ve anlayış, sadece kendi ilişkilerini değil, aynı zamanda çocuklarının toplumsal becerilerini ve ilişkilerini de olumlu yönde etkiler.

Ebeveynlerin psikolojik yeterlilikleri ile çocuklarının duygusal ve sosyal uyumları arasında güçlü bir bağ olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları, onların özsaygılarını ve sosyal becerilerini etkileyebilir. Ebeveynlerin psikolojik sağlamlıkları ve sosyal destek ağları, aile içindeki rol paylaşımını, güven duygusunu ve ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdiği empatiyi besler. Bu, çocukların sağlıklı gelişimi için elzem olan faktörlerdir. Ebeveynlerin psikolojik açıdan hazır olmaları, çocuklara sağlıklı ve destekleyici bir ortam sunmalarını sağlar, bu da çocukların psikolojik ve duygusal gelişimlerinin temelini oluşturur. Bu sebeple, ebeveyn olma süreci yalnızca bireysel bir karar değil, aynı zamanda toplumsal ve psikolojik bir hazırlık gerektiren önemli bir adımdır.

Sonuç olarak, araştırmalara göre anne ve baba olma ehliyeti, çok boyutlu unsurları içeren kapsamlı bir süreçtir. Bireylerin ebeveynlik rollerini yerine getirebilme kapasitesi, yalnızca fiziksel uygunluklarına değil, aynı zamanda çocuklarının duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını anlayıp karşılayabilmelerine de bağlıdır. Ebeveynlerin kendi

geçmiş deneyimlerinden, psikolojik sağlamlık düzeylerinden ve çocuk yetiştirme konusundaki bilgi birikimlerinden beslenen bu süreç, sağlıklı aile dinamiklerinin oluşturulmasında kritik bir rol oynar. Çocukların güvenli, destekleyici ve sevgi dolu bir ortamda büyüebilmeleri, ebeveynlerin empati yetenekleri, stresle başa çıkma becerileri ve duygusal olgunluklarıyla doğrudan ilişkilidir.

2.6. Sosyal Yeterlilik

Sosyal yeterlilik, bireylerin toplum içindeki çeşitli sosyal rolleri yerine getirebilme, toplumsal normlara uyum sağlama ve sosyal ilişkilerde etkin olma kapasitesini ifade eder. Bandura insanların öğrenme davranışlarının sosyal bir çevrede gerçekleştiğini, çocukların özellikle ebeveynlerini, akranlarını ve öğretmenlerini gözlemleyerek olumlu veya olumsuz davranışlar öğrendiğini savunmaktadır (Bandura, 1997). Anne-baba olma ehliyeti bağlamında sosyal yeterlilik, bireylerin çocuk yetiştirme sürecinde başarılı olabilmeleri için gereken sosyal becerilerin, toplumsal anlayışların ve interaktif yeteneklerin geliştirilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Sosyal yeterlilik, ebeveynlerin yalnızca kendi aralarındaki ilişkilerinde değil, çocuklarıyla, çevreleriyle ve toplumla olan ilişkilerinde de etkin bir şekilde rol alabilme kapasitesini belirler.

Gözlem yolu ile öğrenmede karşımıza çıkan öz yeterlik kavramı, kişinin sorumluluğunu yerine getirmede mevcut yeteneklerini kullanabileceğine yönelik inancını temsil etmektedir (Demir, 2019). Kişinin herhangi bir durum karşısında sergileyeceği tavrı ve duygu durumunu etkileyen öz yeterlik algısı yüksek olduğunda, problemlere daha soğukkanlılıkla yaklaşım ve çözüm alternatiflerine odaklanabilir (Başpınar ve Sönmez, 2021). Bandura hayatta meydana gelen bu gibi durumlarda içsel bir yetenek olarak öz yeterlik inancından bahsetmektedir. Bireylerin kendine yönelik inançlarını gösterdiği bir alan da anne-baba rolleridir. Bu kavram ebeveyn öz yeterliği olarak ele alınmaktadır (Bandura, 1989).

Bireylerin toplumsal yaşamın gerektirdiği sosyal becerileri ve davranışları öğrenme, uygulama ve bu becerileri etkin bir şekilde kullanabilme yeteneği olarak tanımlanabilen sosyal yeterlilik, anne-baba olma ehliyetinin önemli bir bileşenidir. Bu beceriler, ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde, toplumsal normlara uygun şekilde hareket etmelerini ve çocuklarına bu değerleri aşılama olmaları sağlar. Sosyal yeterlilik, ebeveynlerin toplumsal ilişkilerde ne kadar sağlıklı ve etkili olduklarını belirleyen önemli bir faktördür. Ebeveynlerin bu becerilere sahip olmaları, çocuklarıyla daha sağlıklı,

anlayışlı ve destekleyici ilişkiler kurmalarına yardımcı olur. Ayrıca, sosyal yeterliliği yüksek olan ebeveynler, çocuklarının gelişim sürecinde de daha etkili olurlar çünkü çocuklar, ebeveynlerini gözlemleyerek sosyal becerileri öğrenirler.

Ebeveynlerin sosyal yeterlilikleri, onların toplumsal rollerini yerine getirme biçimlerini de doğrudan etkiler. Ebeveynlerin psikolojik iyi oluş ve dayanıklılık düzeyleri ile çocuklarının sosyal yeterlilik ve davranışları arasında anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Bu çalışmalar toplu olarak, ebeveyn faktörlerinin çeşitli gelişim aşamalarında çocukların sosyal yeterliliklerini şekillendirmede oynadığı önemli rolü vurgulamaktadır (Kındıroğlu ve Ekici, 2019). Sosyal yeterliliği yüksek olan bireyler, toplumsal ilişkilerde daha sağlıklı ve etkili bir iletişim kurabilir, karşılıklı anlayış geliştirebilir ve başkalarıyla empatik bir yaklaşım sergileyebilirler. Bu beceriler, ebeveynlik sürecinde çocukların sosyal becerilerinin gelişmesinde önemli bir rol oynar. Çocuklar, ebeveynlerinin bu becerilerini model alarak, toplumsal bağlarını güçlendirebilir ve toplumla daha sağlıklı bir şekilde etkileşimde bulunabilirler.

Sosyal yeterlilik, sadece ebeveynin kendi çevresiyle olan ilişkilerini değil, aynı zamanda çocuğuyla olan ilişki biçimini de etkiler. Ebeveyn tutumlarının okul öncesi çocuklarda sosyal yeterlilik ve içselleştirme davranışlarını anlamlı şekilde öngördüğünü göstererek, müdahalelere ebeveynleri dahil etmenin önemini vurgulamıştır (Saltalı ve Arslan, 2012). Ebeveynler, sosyal yeterlilikleri sayesinde çocuklarının karşılaştığı sosyal engelleri daha iyi anlayabilir ve bu engelleri aşmalarına yardımcı olabilirler. Çocuğun toplumsal bağlarını güçlendirmesi ve toplum içindeki yerini bulması açısından ebeveynlerin sosyal becerileri kritik bir rol oynar. Ebeveynler, toplumsal etkileşimde başarılı olabilen bireyler olarak, çocuklarına sosyal normlara uyum sağlamayı, empati göstermeyi, iş birliği yapmayı ve karşılıklı anlayış geliştirmeyi öğretirler.

Bireylerin sosyal yeterliliği, yetiştikleri aile ortamına, ebeveynlerinin tutumlarına ve çevrelerinden aldıkları eğitime bağlı olarak şekillenir. Ebeveynlik üzerindeki toplumsal etkiler, dikkatlice tasarlandığında cinsiyet eşitliğini teşvik edebilen ebeveyn izni gibi politikalarda belirgindir. Bu tür politikalar yalnızca iş-aile yaşamını dengelemeye hizmet etmekle kalmaz, aynı zamanda her iki ebeveyne de fayda sağlayan ve gelişen aile modellerini ele alan dönüştürücü sosyal değişime de katkıda bulunur. Bu çalışmalar, ebeveynlik uygulamaları, toplumsal normlar ve politika müdahaleleri arasındaki karmaşık etkileşimi, aile dinamiklerini ve çocuk sonuçlarını şekillendirmede

vurgulamaktadır. Sosyal yeterlilik, yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de önemli sonuçlar doğurur. Sosyal yeterlilik, bireyin sosyal gelişimini kurma ve sürdürme becerisine olan inancıdır. Bu kavram, yalnızca bireysel değil, topluluk düzeyinde de önemlidir. Araştırmalar, algılanan sosyal destek ile sosyal yeterlilik arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermektedir (Bakioğlu, 2019). Ebeveynlerin sosyal yeterlilik düzeyleri, onların çocuklarıyla kurdukları ilişkilerin kalitesini ve toplumsal normlara uyum sağlama becerilerini belirler. Sosyal yeterliliği yüksek olan ebeveynler, sadece çocuklarının gelişiminde değil, toplumun genel sağlıklı yapısının inşa edilmesinde de katkı sağlarlar. Bu ebeveynler, sosyal normlara uygun davranarak çocuklarına toplumsal sorumluluk bilincini aşılarlar, aynı zamanda toplumda sağlıklı sosyal ilişkilerin kurulmasına da katkıda bulunurlar.

Sonuç olarak, sosyal yeterlilik, bireylerin toplumsal yaşamda etkin bir şekilde rol alabilmesi, toplumun normlarına uyum sağlayabilmesi ve sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilmesi açısından temel bir beceridir. Anne-baba olma ehliyeti bağlamında sosyal yeterlilik, çocuk yetiştirme sürecinin başarılı bir şekilde yürütülmesi için ebeveynlerin geliştirmesi gereken hayati bir unsurdur. Ebeveynlerin toplumsal ilişkilerdeki etkinliği, çocuklarının sosyal becerilerinin temellerini atarken, onların toplumsal bağlarını ve normlara uyum kapasitelerini güçlendirmesine de olanak tanır. Sosyal yeterliliği yüksek olan ebeveynler, çocuklarına empati, iş birliği ve karşılıklı anlayış gibi değerleri model olarak öğretirken, aynı zamanda toplumun sağlıklı işleyişine de katkıda bulunurlar. Bu nedenle, bireylerin ebeveynlik rollerine hazırlanma sürecinde sosyal yeterliliklerini geliştirmeleri, yalnızca aile içindeki ilişkileri değil, toplumun genel yapısını da olumlu yönde şekillendirir. Sosyal yeterlilik, bireylerin aileden başlayarak toplumsal bir etki yaratabilmelerini sağlayan, kuşaklar arası bir köprü görevi görmektedir.

2.7. Kültürel Faktörler

Anne-baba olma ehliyeti, sadece biyolojik ve psikolojik temellerle şekillenmeyip, aynı zamanda bireylerin kültürel bağlamdaki değerler, inançlar ve toplumsal normlar doğrultusunda da şekillenen bir kavramdır. Kültürel değerler, farklı toplumlarda ebeveynlik tutumlarını şekillendirmede önemli bir rol oynar (Şanlı ve Öztürk, 2015). Kültür, bir toplumun tarihsel süreç içinde geliştirdiği, bireylerin davranışlarını, düşüncelerini ve etkileşimlerini biçimlendiren bir dizi değer, inanç, norm ve pratikler bütünüdür. Bu bağlamda, anne-baba olma ehliyeti de büyük ölçüde kültürel faktörlerle

ilişkilidir. Ebeveynlik algılarında nesiller arası değişimler gözlemlenmiştir; X ve Z nesilleri sevgi, saygı ve birliktelik gibi ortak değerleri vurgularken, Z nesli yalnızca özgürlük ve baskı gibi kavramlara odaklanmaktadır (Batu ve Onur, 2022). Türk aile yapısı, değişen roller ve artan çatışmalar gibi zorluklarla karşı karşıya kalan, modern ve geleneksel unsurları birleştiren bir 'geçiş ailesi' olarak tanımlanmaktadır (Aluş, 2015). Aile yapısının biçimi, ebeveynlik rolleri, çocuk yetiştirme yöntemleri ve toplumdaki ebeveynlik algısı, kültürel faktörlerin şekillendirdiği önemli unsurlardır. Ülkemizde kültürel bağlamda çocuk yetiştirme ve ihtiyaçlarını karşılama konusunda anneye yüklenen sorumluluk daha fazladır. Annelere yüklenen bu sorumluluk, onların kendilerini babalara göre daha yoğun baskı altında hissetmelerine ve zorlanmalarına yol açabilmektedir. Bu baskıyı anneler kadar hissetmeyen babaların, çocuklarıyla ilgili konularda daha makul/soğukkanlı/mantıklı tepkiler veriyor olabileceklerinden ebeveyn yetkinliklerinin yüksek olabileceği düşünülmektedir (Demir, 2019).

Kültürler, ebeveynlik anlayışlarını ve çocuk bakımını farklı biçimlerde şekillendirir. Her toplum, çocukların eğitiminde ve yetiştirilmesinde farklı normlar ve değerler benimser. Dede Korkut hikayeleri gibi kültürel miras, geleneksel aile yapılarını ve ebeveynlik rollerini anlamak için değerli bir kaynak görevi görebilir ve potansiyel olarak Türk toplumundaki çağdaş ebeveynlik uygulamalarını bilgilendirebilir (Özdemir, 2020). Bu çalışmalar kültür, kuşak değişimleri ve ebeveynlik yaklaşımları arasındaki karmaşık etkileşimi vurgulamaktadır. Örneğin, Batı kültürlerinde bireysellik ve özerklik ön plana çıkarken, Doğu kültürlerinde toplumsal bağlılık, ailenin ve toplumun ortak değerlerinin korunması gibi daha kolektivist bir yaklaşım söz konusudur. Bu farklı kültürel bakış açıları, ebeveynlerin çocuk yetiştirme süreçlerinde benimsedikleri tutumları etkiler. Kültürel değerler, ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarını belirlerken, aynı zamanda bu tutumların toplumdaki bireysel gelişim ve sosyal uyum üzerindeki etkilerini de şekillendirir.

Kültürel faktörler, ebeveynlerin çocuklarına yönelik beklentilerini ve bu beklentilere nasıl ulaşacaklarını da belirler. Araştırmalar, ebeveynlik tarzları ve uygulamalarının kültürel faktörlerden etkilendiğini göstermektedir. Asya kültürlerinde aile yapısı, ebeveyn rolleri ve iletişim örüntüleri ebeveynlik yaklaşımlarını şekillendirir (Erzi ve Ekşi, 2021). Örneğin, bazı kültürlerde ebeveynler çocuklarının eğitimine büyük önem verirken, diğer kültürlerde çocukların aileye katkı sağlaması ve toplumsal sorumluluklar üstlenmesi

beklenebilir. Çocuk bakımında kültürel bir fark, aynı zamanda anne ve babaların iş bölümü ile ilgili kararlarını da etkiler. Batı toplumlarında ebeveynlik, daha çok eşit paylaşım ve bireysel sorumluluklar temelinde şekillenirken, geleneksel kültürlerde daha çok geleneksel iş bölümü, kadın ve erkek arasında belirli rollerin dağılımı ile karakterizedir. Bu kültürel yapıların, anne-baba olma ehliyeti üzerinde güçlü etkileri vardır çünkü ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rollerine ve kültürel normlara göre kendilerini nasıl konumlandıkları, çocukların gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Ebeveynlik yaklaşımlarındaki bu kültürel farklılıkları anlamak, sağlık profesyonellerinin çocuk gelişimini daha iyi değerlendirebilmesi ve olası sorunları ele alabilmesi için önemlidir (Şanlı ve Öztürk, 2015).

Kültürler, çocukların sosyalizasyon süreçlerini de etkiler. Sosyalizasyon, çocuğun toplumun değerlerini, normlarını, beklentilerini öğrenmesi ve içselleştirmesi sürecidir. Ebeveynler, bu süreci genellikle kendi kültürel perspektiflerinden hareketle yönlendirirler. Örneğin, bazı kültürlerde çocuklar erken yaşlardan itibaren ailelerinin ekonomik yaşamına katkı sağlamaya teşvik edilirken, diğerlerinde çocukların eğitim ve bireysel gelişimlerine daha fazla odaklanılır. Bu kültürel farklar, ebeveynlerin anne-baba olma ehliyeti üzerindeki anlayışlarını da etkiler. Çocuklar üzerindeki ebeveynlik müdahalesi, her kültürde farklı şekilde gerçekleşir; bazı kültürlerde çocuklar bağımsızlık kazanırken, diğerlerinde aile içindeki roller ve görevler daha katı bir şekilde belirlenir.

Kültürel faktörlerin etkisi sadece çocuklar üzerinde değil, ebeveynlerin kendi algılayışları ve yeterlilik düzeyleri üzerinde de derin bir etkisi vardır. Örneğin, bazı toplumlarda anne-baba olma ehliyeti, ebeveynlerin ekonomik durumu, sosyal statüsü ve eğitim düzeyi ile ilişkilendirilirken, diğer kültürlerde ise ebeveynlerin dini inançları, ahlaki değerleri ve toplumsal tutumları daha belirleyici olabilir. Kültürel bağlamda anne ve babaların, çocuklarına nasıl yaklaşacakları, hangi eğitimi verecekleri ve çocukların toplumsal hayata nasıl hazırlanması gerektiği konusunda farklı beklentiler bulunur. Bu nedenle, anne-baba olma ehliyeti kavramı, bireylerin içinde yaşadıkları kültürel çevreyle doğrudan ilişkilidir.

Bunun yanında, aile yapısının da kültürel bağlamda farklılıklar gösterdiği gözlemlenebilir. Batı kültürlerinde daha çekirdek aile yapısı ve bağımsız bireyler ön planda iken, geleneksel toplumlarda geniş aile yapısı ve bireylerin ailevi sorumlulukları daha belirgin olabilir. Bu farklılıklar, anne-baba olma ehliyeti üzerine farklı baskılar yaratabilir. Geleneksel toplumlarda ebeveynler genellikle toplumun ve ailenin

beklentilerine daha fazla duyarlı olmak zorundadır, bu da ebeveynlerin kendilerini toplumsal baskılarla şekillendirmelerine neden olabilir. Öte yandan, Batı toplumlarında ise daha esnek bir anlayış ve bireysel özgürlük ön plana çıkmaktadır. Ebeveynlerin kendi yetiştirme biçimleri daha fazla bireysel tercihlere dayalıdır.

Sonuç olarak, anne-baba olma ehliyeti, yalnızca bireysel özelliklerle değil, kültürel faktörlerle de şekillenen bir kavramdır. Kültür, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme biçimlerini, bu süreçteki tutum ve yaklaşımlarını belirlerken, aynı zamanda çocukların topluma uyum süreçlerini ve gelişimlerini de etkiler. Kültürel farklılıkların, ebeveynlik sürecini ve dolayısıyla anne-baba olma ehliyetini nasıl etkilediği, çocukların gelişiminde önemli bir rol oynar. Bu nedenle, anne-baba olma ehliyeti üzerine yapılan araştırmaların kültürel bağlamı dikkate alması, ebeveynlerin yeterlilik düzeylerini daha doğru değerlendirebilmek adına büyük bir önem taşır.

2.8. Aile Yapısı ve Ebeveynlik

Aile yapısı, toplumların temel yapı taşlarından biri olup, bireylerin gelişim süreçleri üzerinde doğrudan etkili olan önemli bir sosyal kurumdur. Aile, yalnızca bireylerin fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan bir birim olmanın ötesinde, bireylerin duygusal, sosyal, psikolojik ve kültürel gelişimlerinde belirleyici bir rol oynar. Aile içindeki ilişkiler, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları, çocukların toplumsal normlara uyumlarını sağlamada etkili olmaktadır. Ebeveynlik, bireylerin çocuklarını yetiştirme sürecini kapsamlı bir şekilde ele alırken, aile yapısının ve ebeveynlik tutumlarının, anne ve baba olma ehliyeti üzerindeki etkileri de son derece önemli bir konudur. Son araştırmalar Türk aile yapılarında ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinde önemli değişiklikler olduğunu vurgulamaktadır. Boşanma, ölüm ve kişisel tercih gibi faktörler nedeniyle tek ebeveynli ailelerin sayısında artan bir eğilim vardır (Doksat ve Çiftçi, 2016; Okumuşoğlu ve Arkar, 2017). Bunlarla beraber son yıllarda Türk aile yapısındaki değişiklikleri etkileyen temel faktörler arasında kadınların iş gücüne girmesi, demografik değişimler, değişen evlilik ve boşanma kalıpları ve teknolojik gelişmeler yer almaktadır.

Aile yapısı, toplumsal ve kültürel faktörlere bağlı olarak farklılıklar gösterebilir. Geleneksel toplumlarda aile yapısı genellikle geniş aileler şeklinde şekillenirken, modern toplumlarda daha çok çekirdek aile yapıları ön plana çıkmaktadır. Geleneksel geniş ailelerden çekirdek ve tek ebeveynli hanelere doğru bu değişim, Batı toplumlarında gözlemlenen benzer örüntüleri yansıtmaktadır (Doksat ve Çiftçi, 2016). Bu yapılar,

bireylerin ebeveynlik rollerini ve sorumluluklarını da etkileyen önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Geniş aile yapılarında, çocuk yetiştirme süreci daha kolektif bir şekilde yürütülür ve aile üyeleri arasında güçlü bir iş birliği bulunur. Bu tür bir yapı, anne ve baba olma ehliyeti açısından, ebeveynlerin çocuk yetiştirmedeki sorumluluklarını paylaştırmalarını sağlar. Bunun aksine, çekirdek ailelerde ebeveynlerin yükü daha çok bireysel olarak üstlenmesi gereken bir durumdur. Modernleşme süreci, birçok kültürde aile ilişkilerinin azalmasına yol açmış ve her iki ebeveyn de genellikle ev dışında çalışmaktadır (Bayer, 2013). Bu değişimler ayrıca Türk ailelerindeki dini paradigmaları ve aile içi ilişkileri de etkilemiştir (İlbuga, 2010). Bu durum, özellikle anne-baba olma ehliyeti ile ilgili daha fazla sorumluluk ve yeterlilik talebini doğurabilir.

Ebeveynlik, yalnızca çocuklara bakım sağlamak değil, aynı zamanda onlara değerler öğretmek, sosyal beceriler kazandırmak, duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak gibi geniş bir sorumluluk alanını kapsar. Aile yapısındaki değişiklikler, ebeveynlerin bu sorumlulukları nasıl yerine getireceği üzerinde doğrudan etkili olabilir. Özellikle modern toplumlarda, ebeveynlik rollerinin eşitlenmesi, kadınların iş gücüne katılımı ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik değişim, anne ve baba olma ehliyeti üzerine önemli etkiler yaratmaktadır. Kadınların çalışma hayatına girmesi, ev içindeki geleneksel rollerin yeniden şekillenmesine ve eşitlikçi bir yaklaşımın benimsenmesine yol açmıştır. Bu durum, anne-baba olma ehliyeti açısından ebeveynlerin ortak sorumluluk taşınması gerektiğini ve çocuk yetiştirmede birbirlerinin destekleyici rolünü daha fazla üstlenmeleri gerektiğini göstermektedir. Türk ebeveynler bunu öncelikle okulun sorumluluğu olarak görme eğilimindedir (Öner ve Yılmaz, 2001). Bu bulgular, ebeveynliğin çok yönlü doğasını ve farklı kültürel bağlamlarda çocuk gelişimi üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Ancak, ebeveynlerin çocukların sosyal aktivitelerine katılımında kültürel farklılıklar vardır.

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları, aile yapısına ve toplumun beklentilerine bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Aile içindeki iktidar ilişkileri, ebeveynlik tarzlarını şekillendirirken, bu tutumlar da çocukların duygusal ve psikolojik gelişiminde belirleyici bir rol oynar. Ebeveynlik tarzları, genellikle otoriter, izin verici, demokratik ve aşırı korumacı gibi kategorilerde sınıflandırılır. Otoriter ebeveynler, çocuklarını disipline etmeye yönelik güçlü bir yaklaşım benimserken, demokratik ebeveynler daha çok çocuklarının ihtiyaçlarına duyarlı ve onlarla eşit düzeyde iletişim kurmaya çalışan bir

tutum sergilerler. Aşırı korumacı ebeveynler, çocuklarına karşı fazla müdahaleci olabilirken, izin verici ebeveynler ise çocuklarının bağımsızlıklarını destekler ve sınırlı bir denetim uygularlar. Ebeveynlerin bu tutumları, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına nasıl karşılık verdiklerini ve sosyal çevrelerine nasıl uyum sağladıklarını etkileyebilir. Türk ebeveynler, çocuk eğitiminin ve kişilik gelişiminin önemini kabul ederek giderek daha fazla demokratik ebeveynlik değerlerini benimsiyor (Öner ve Yılmaz, 2001).

Aile içindeki ebeveynlik tarzları ve tutumları, anne ve baba olma ehliyeti üzerinde doğrudan bir etki yapar. Ebeveynlerin kendilerine ve rollerine olan güveni, çocuklarının gelişiminde belirleyici bir faktör olabilir. Ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları sağlıklı ve güvenli bağlar, çocukların sosyal becerilerinin, duygusal denge ve empati yeteneklerinin gelişmesini destekler. Son zamanlarda yapılan araştırmalar, ailelerdeki ebeveynlik stilleri ve tutumlarının çeşitli yönlerini araştırmıştır. Araştırmalar, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının geleneksel ebeveynlik rolleriyle ilişkili olduğunu, bakım ve korumada daha yüksek puanların bu rolleri güçlendirdiğini göstermektedir (Kılıçgün, 2015). Aile yapısındaki dinamikler, ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları, çocukların duygusal ve psikolojik gelişimleri üzerinde derin etkiler yaratır. Ebeveynlerin çocuklarını doğru bir şekilde yönlendirebilmeleri, onların öz saygılarını ve öz yeterliliklerini geliştirebilmeleri için önemli bir gerekliliktir.

Anne ve baba olma ehliyeti, yalnızca bireysel yeterlilikle değil, aynı zamanda aile yapısının dinamikleriyle de yakından ilişkilidir. Aile içindeki sosyal roller, ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri ilgiyi, desteği ve sorumluluğu biçimlendirirken, bu tutumlar çocukların toplumsal gelişimini etkiler. Bu noktada, aile yapısındaki değişiklikler, ebeveynlerin eğitim düzeyi, ekonomik durumu ve toplumun değer yargıları gibi faktörler de anne ve baba olma ehliyetini etkileyen unsurlar arasında yer alır.

Sonuç olarak, araştırmalara göre aile yapısı, bireylerin toplumsal ve duygusal gelişim süreçlerinin temelini oluşturan en önemli sosyal kurumlardan biridir. Modernleşme, demografik değişimler ve toplumsal cinsiyet rollerindeki dönüşümler gibi faktörlerle birlikte, aile yapısında ve ebeveynlik rollerinde belirgin değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimler, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde ve çocukların toplumsal normlara uyum süreçlerinde etkili olmaktadır. Anne ve baba olma ehliyeti, yalnızca bireysel yeterliliklerden ibaret olmayıp, aile dinamikleri, toplumsal değerler ve kültürel bağlamla şekillenen çok yönlü bir süreçtir. Geleneksel geniş aileden çekirdek ve tek ebeveynli aile

yapısına geçiş, ebeveynlik sorumluluklarını yeniden tanımlamış ve daha fazla bireysel sorumluluk ve sosyal yeterlilik gerektiren bir yapı ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla, ebeveynlerin aile yapısı ve toplumsal koşulları dikkate alarak, çocuklarının sosyal, duygusal ve psikolojik gelişimlerini destekleyecek tutumlar geliştirmeleri hem aile içinde hem de toplum genelinde sağlıklı bir yapı oluşturulması açısından kritik öneme sahiptir.

2.9. Ebeveyn Tutumları

Ebeveyn tutumları, çocukların gelişiminde belirleyici rol oynayan, aile içindeki ilişkilerin temelini oluşturan önemli bir faktördür. Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergilediği tutumlar, çocukların duygusal, sosyal ve psikolojik gelişimlerini etkileyen başlıca etmenlerden biridir. Anne babaların çocuklarına karşı tutarlı ve dzenli olarak gösterdikleri davranış kalıpları, onların ruhsal uyumu açısından belirleyici rol oynar. Anne babanın olumlu ve destekleyici tutumları çocuğun gelişimine katkı sağlarken, olumsuz ve kısıtlayıcı tutumları bazı ruhsal problemlerin ortaya çıkmasına neden olur (Biehle, Ann ve Stephens, 2009). Araştırmalar, ebeveynlik tarzlarının çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini önemli lde etkilediğini tutarlı bir Şekilde göstermektedir (Şanlı ve ztrk, 2015; Kırman ve Doğan, 2017). Ebeveyn tutumları, çocuğun özgüvenini, kendine saygısını, ilişkilerindeki başarisını ve toplumla olan etkileşimini doğrudan etkiler. Bu bağlamda, ebeveynlerin ocuk yetiştirme sürecindeki tutumları, anne ve baba olma ehliyeti kavramı ile yakın bir ilişki içindedir. Ebeveyn olma ehliyeti, bireylerin çocuklarına sağlıklı bir Şekilde bakım sağlama, onları etkili bir biçimde yönlendirme ve gelişimlerini destekleme kapasitesini ifade eder. Ebeveyn tutumları, bu kapasitenin doğru Şekilde kullanılmasında kilit bir rol oynamaktadır.

Ebeveyn tutumları, genellikle dört ana kategoride incelenir: otoriter, demokratik, aşırı korumacı ve izin verici (liberal). Bu tutumlar, ebeveynlerin çocuklarına nasıl yaklaştığını, onlara nasıl sınırlar koyduğunu, nasıl disiplin uyguladığını ve çocuklarının özgürlüklerine ne kadar değer verdiğini belirler. Her bir ebeveyn tutumu, çocuğun gelişimindeki etkilerini farklı Şekillerde gösterir. Ebeveyn tutumları, çocuğun farklı durumlarına karşı gösterilen tavır olarak tanımlanmaktadır (Durbin, Darling, Steinberg ve Brown, 1993) ve ebeveynlerin çocukları ile ilişkilerinde sergiledikleri tutumlar, çocuğun hem kişiliğinde hem sosyal gelişiminde hem de geliştireceği bağlanma stilinde önemli rol oynamaktadır (Kılığn, 2015). Sağlıklı ebeveyn tutumu olan demokratik tutumda ebeveynler; destekleyici ve hoşgrl bir tavır içinde, çocuğun da kabul edebileceği mantıklı bir

denetime başvururlar. Çocuğa tercih ve söz hakkı veren alternatifler sunup isteklerde bulunurlar (Çeçen, 2008). Bu tutumdaki ebeveynler çocukların davranışlarını mantıklı ve sonuç odaklı bir davranış tarzı ile yönlendirirler. Çocuğun kendini ifade edebilmesini destekler.

Diğer bir ebeveyn tutumu olan otoriter tutumda ebeveynler çocuğun kendilerinden ayrı bir birey olduğu kabul etmezler (Önder, 2011). Otoriter tutum, ebeveynin çocuk üzerinde güçlü bir kontrol uyguladığı, sıkı kurallar koyduğu ve çocuğun özgürlüğünü sınırladığı bir yaklaşımı ifade eder. Bu tutum, çocuklarda genellikle uyumlu, ancak duygusal olarak mesafeli bir davranışa yol açabilir. Otoriter ailelerde yetişen çocuklarda, sevginin esirgenmesi ve sıkça uygulanan cezalar sonucunda olumsuz bir benlik algısı, özgüven eksikliği, isteksizlik, çekingenlik ve pasif bir kişilik yapısı gelişmektedir (Uygun ve Kozikoğlu, 2020). Demokratik tutumda ise ebeveyn, çocuğuyla açık bir iletişim kurar, kararları birlikte alır ve çocuğun düşüncelerine değer verir. Bu tutum, çocuklarda daha özgüvenli, empatik ve sosyal olarak sağlıklı bireylerin yetişmesine zemin hazırlar. Aşırı korumacı ebeveynler, çocuklarının her hareketini kontrol etmeye çalışır ve onları dış dünyadan koruma çabası içerisine girerler. Bir diğer sağlıksız ebeveyn tutumu ise "aşırı koruyucu" ebeveyn yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda çocuk sürekli kontrol altında tutulur ve ebeveynler çocuğa aşırı derecede özen gösterir. Aşırı koruyucu tutuma sahip ebeveynler, gereğinden fazla kontrol ve ilgi göstererek çocuğun tüm ihtiyaçlarını karşılamakta ve onun hareketlerini, ilişkilerini sınırlamaktadır (Cüceloğlu, 2011). Bu tutum sonucunda çocukta aşırı bağımlılık, güvensizlik ve duygusal kırıklıklarla karakterize bir kişilik yapısı oluşur. Ayrıca, bireysel düşünce, özgüven ve ruhsal-fiziksel gelişim de engellenir. Aşırı koruyucu ebeveynlik, çocuğun okula uyum sürecini ve akademik başarısını olumsuz etkilerken, bu tür ailelerde yetişen çocuklarda utangaçlık problemi de yaygın olarak görülür (Çavdar ve Erdoğan, 2023). Bu tutum, çocukların bağımsızlıklarını kazanamamaları ve toplumsal uyumda zorluk yaşamalarına neden olabilir. İzin verici ebeveynlik tarzı ise daha az müdahaleci olup, çocuğa yüksek derecede özgürlük verir. Çocukların seçim yapma ve sorumluluk alma fırsatı bulunur, ancak bu tarzda sınırların eksik olması, bazen çocuğun disiplinsiz davranışlar sergilemesine yol açabilir. Bir diğer ebeveyn tutumu ise izin verici yaklaşımdır. İzin verici tutum, çocuklar ile ebeveynler arasındaki duygusal bağın zayıf olduğu, çocuklar üzerinde denetim ve ilginin bulunmadığı ve onların tüm kararlarını kendi başlarına almasına olanak tanınan bir yetiştirme tarzıdır (Baumrind, 1991). Bu tutum ihmalkâr ve aşırı hoşgörülü olmak üzere

iki farklı şekilde değerlendirilir. İhmalkâr ebeveynler, çocuğun yaşamına karşı ilgisizdir. Aşırı hoşgörölü tutuma sahip ebeveynler ise sınır koymaktan kaçınan, çocuklarının tüm ısrarcı taleplerini karşılayan, onlara sınırsız özgürlük tanıyan, şımartan ve gerektiğinde onları ihmal eden veya terk edebilen ebeveynlerdir (Demirdöven ve Özyürek, 2022).

Ebeveyn tutumlarının çocukların gelişimine etkisi, anne ve baba olma ehliyeti ile doğrudan ilişkilidir. Ebeveynlerin bu tutumlara göre değişen yaklaşım tarzları, onların çocuklarına karşı olan yeterlilik algılarını ve dolayısıyla ebeveynlik becerilerini şekillendirir. Ebeveynlerin tutumları hem kendilerine hem de çocuklarına dair inançlarını yansıtır. Bu inançlar, çocuk yetiştirme konusunda ne kadar etkili ve yetkin olduklarını gösterir. Ebeveynlik, sadece biyolojik bakım sağlamaktan ibaret değil; aynı zamanda çocuklara değer öğretme, onlara duygusal destek sağlama, sağlıklı sınırlar koyma ve güvenli bir ortam oluşturma gibi bir dizi sorumluluğu içerir. Bu bağlamda, ebeveynin tutumları, anne ve baba olma ehliyeti ile doğrudan ilişkilidir. Ebeveynlerin kendilerine duyduğu güven ve yeterlilik algısı, çocuklarıyla kurdukları bağın kalitesini belirler. İyi bir ebeveyn tutumu, ebeveynin hem kendine olan güvenini hem de çocuğun gelişimine olan katkısını artırır.

Anne ve baba olma ehliyeti, aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarına nasıl yaklaşacaklarını, onlarla nasıl etkileşimde bulunacaklarını ve onları nasıl yetiştireceklerini bilme kapasitesini içerir. Bu bilgilendirme, ebeveynin aile içindeki görevini etkin bir şekilde yerine getirme yeteneğini gösterir. Ebeveyn tutumları, bu kapasiteyi artırma ya da azaltma potansiyeline sahiptir. Özellikle demokratik tutum sergileyen ebeveynler, çocuklarına duygusal destek sunarak onların gelişimine yardımcı olurlar ve bu süreçte ebeveynlerin kendi rollerine dair güvenleri de artar. Bu tür ebeveynler, çocuklarının eğitim ve gelişim süreçlerinde daha aktif bir rol alırken, onlara sevgi, saygı ve güven duygusu aşırlarlar. Ebeveyn tutumunun çocukların psikolojik gelişimine olumlu katkıda bulunduğu, yapılan birçok araştırma ile desteklenmektedir (Baumrind, 1991).

Ayrıca, ebeveyn tutumları ile çocuklar arasındaki etkileşim sadece duygusal değil, sosyal ve davranışsal alanlarda da belirleyicidir. Bireyi diğerlerinden ayıran, genetik geçmişi ve yaşam deneyimleri ile şekillenen kişilik ve kişilik özellikleri, çocukların bedensel, psikolojik ve sosyal gelişimlerinde oldukça önemli bir yer tutan ve kişiliklerinde derin izler bırakan ebeveynlerinin kendilerine karşı olan tutumlarını belirlemede bir ilişki

göstermektedir (İnanç, Altıntaş ve Barış, 2017). Örneğin, demokratik ebeveynler, çocuklarının sosyal becerilerini geliştirmelerine, empati kurmalarına ve çevrelerine uyum sağlamalarına yardımcı olurlar. Otoriter ebeveynler ise daha çok kural odaklı ve disiplinli bir yaklaşım sergileyerek çocuklarını belirli sosyal normlara ve kurallara uygun davranışlar sergilemeye teşvik ederler. Aşırı korumacı tutum ise çocukların bağımsızlıklarını geliştirmelerine engel olabilirken, izin verici tutum da çocuklarda sorumluluk alma ve öz disiplin geliştirme konusunda eksikliklere yol açabilir.

Sonuç olarak, araştırmalara göre ebeveyn tutumları, çocukların kişisel, duygusal ve sosyal gelişiminde hayati bir rol oynamakta, onların birey olma süreçlerini ve toplumla uyumlarını belirgin bir şekilde etkilemektedir. Demokratik, otoriter, aşırı korumacı ve izin verici gibi farklı ebeveynlik tarzlarının çocuklar üzerinde bıraktığı etkiler, sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal dinamikler açısından da önemlidir. Sağlıklı bir ebeveynlik tutumu, çocuğun özgüvenini artırırken, duygusal dayanıklılık geliştirmesine ve sosyal çevresiyle olumlu ilişkiler kurmasına olanak tanır. Buna karşılık, olumsuz ebeveyn tutumları, çocukların bağımsızlık, öz disiplin ve psikolojik sağlık kazanma süreçlerini engelleyebilir. Ebeveynlerin çocuklarına sunduğu sevgi, güven, destek ve rehberlik, onların sağlıklı bireyler olarak yetişmesinde temel bir gereklilikken; ebeveynlik yeterliliği, yalnızca biyolojik ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı kalmamalıdır. Çocukların bireysel farklılıklarına saygı gösteren, onları birey olarak kabul eden, aynı zamanda sınır koyarak rehberlik eden bir yaklaşım benimsemek, ebeveynlik sürecinde kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, ebeveynlerin tutum ve yaklaşımlarını sorgulamaları, eksikliklerini fark ederek kendilerini geliştirmeleri hem çocukların hem de ebeveynlerin yaşam kalitesini artıracaktır.

2.10. Ebeveyn Eğitimi

Ebeveyn eğitimi, ebeveynlerin çocuklarına yönelik bakım, eğitim ve rehberlik yapma yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan önemli bir süreçtir. Ebeveynlik, sadece biyolojik bir rol değil, aynı zamanda duygusal, psikolojik ve sosyal bir sorumluluk taşır. Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme süreçlerinde, onların ihtiyaçlarına uygun şekilde rehberlik yapabilmesi için bilgi ve beceri kazanmaları büyük önem taşır. Hemşireler ve ebeler, gebelik ve doğumdan sonraki haftalarda ebeveynlerin karşılaştıkları zorluklar, korkular ve endişelerle baş etmede, ebeveynlerin uyumunu destekleyerek yardımcı olabilir (Bağçeli, Kahraman ve Çubukcu, 2019; Kaya ve Şahin, 2020). Ebeveyn eğitim

programları, ebeveynlerin öz yeterliğini artırarak çocuk bakımı ve gelişiminde daha etkili olmalarını sağlar (Kaya ve Şahin, 2020). Bu bağlamda, ebeveyn eğitimi, anne ve baba olma ehliyeti ile doğrudan ilişkilidir. Anne ve baba olma ehliyeti, bireylerin çocuklarına sağlıklı bir şekilde rehberlik edebilme, onların gelişimini destekleyebilme ve sosyal uyumlarını sağlama yeteneğini ifade eder. Ebeveyn eğitimi, bu yeterliliğin kazanılmasında kritik bir rol oynar. Ebeveynliğe uyumu destekleme programları, gebelik, doğum ve doğum sonrası dönemlerde aileye vermiş olduğu bilinçli bakım yaklaşımıyla aynı zamanda bağlanma sürecinde bebeğe sevgi oluşumunun başlatılması ve sürdürülmesinde de ebeveynlere katkı sağlar (Kaya ve Şahin, 2020).

Ebeveyn eğitimi, çocuk yetiştirmede ebeveynlerin etkinliğini artırmayı amaçlar. Ebeveynlerin eğitim düzeyi, onların çocuklarına gösterdiği sevgi, ilgi ve rehberlik kadar, çocukların psikolojik ve gelişimsel ihtiyaçlarına dair bilgi sahibi olmalarını gerektirir. Programlardaki destekleyici girişimler, genç annelerin ebeveynlik davranışlarını ve duygularını geliştirmek üzere tasarlanmalıdır. İlk bebeğin doğumundan sonraki birkaç ay içerisinde ebeveynlikte yetkinliğe ulaşma hem anneler hem de çocuklarının ileriki yıllarda sağlıklı olmalarına katkıda bulunur. Desteklendikleri ve ihtiyaç duydukları bakımı aldıklarını hisseden genç anneler, anne bebek etkileşiminde daha doyum veren bir deneyim yaşamakta ve ebeveynlik duygularında ciddi oranda artış olmaktadır (Bağçeli Kahraman ve Çubukçu, 2019). Anne ve baba olma ehliyetinin geliştirilmesi için ebeveynlerin, çocuklarının bilişsel, duygusal, sosyal ve fiziksel gelişim süreçlerini anlamaları, uygun yetiştirme tarzlarını benimsemeleri ve olumsuz durumlarla başa çıkma stratejilerini öğrenmeleri gerekir. Ebeveyn eğitimi programları, ebeveynlere bu konularda rehberlik ederken, aynı zamanda onların empati, iletişim ve problem çözme becerilerini de geliştirir.

Ebeveyn eğitiminin çeşitli modelleri bulunmaktadır. Çocuk gelişimi üzerine kurulu programlar, ebeveynlere çocuklarının gelişim evreleri hakkında bilgi verirken, aynı zamanda uygun davranış ve disiplin yöntemleri konusunda rehberlik eder. Aile içi iletişimin güçlendirilmesine yönelik programlar ise ebeveynlerin çocuklarıyla sağlıklı ilişkiler kurmalarını sağlamayı amaçlar. Ebeveyn eğitime yönelik programlar, genellikle aile içindeki güç dinamiklerini, ebeveyn-çocuk ilişkisini ve ailenin genel işleyişini göz önünde bulundurarak oluşturulur. Bu programlar, ebeveynlerin kendi tutumlarını gözden geçirmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olur. Aynı zamanda,

ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları ilişkinin kalitesini artırmaya yönelik stratejiler de sunar. Araştırmalar, ebeveynlerin davranış yönetimi, psikolojik destek ve sağlık konularında sorunlar yaşadıklarını ve bu alanlarda eğitime ihtiyaç duyduklarını göstermektedir (Koç, 2016).

Ebeveyn eğitimi, sadece ebeveynlerin bireysel becerilerini değil, aynı zamanda aile yapısının sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için gerekli olan genel aile dinamiklerini de hedefler. Ebeveynlerin doğru bilgi ve becerilerle donatılması, aile içindeki çatışmaların ve stresli durumların daha etkili bir şekilde yönetilmesini sağlar. Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarıyla daha etkili iletişim kurmalarını ve çocuklarının gelişimsel ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarını mümkün kılar. Bu durum, ailedeki genel atmosferin iyileşmesine ve çocukların duygusal gelişiminin olumlu yönde etkilenmesine katkıda bulunur. Sosyal Öğrenme Kuramına dayalı ebeveyn öz yeterlik algısını güçlendirmeye temelli bir destek programı olan Ebeveyn Uyum Desteği Programı (EBUDEP)'in ebeveynlik başarısı üzerindeki olumlu etkisiyle; ebeveyn öz yeterlik algısını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir (Kaya ve Şahin, 2020). Ülkemizde öz yeterlik ile ilgili pek çok çalışma bulunmasına rağmen (Demir, 2019; Demirdöven ve Özyürek, 2022; Demirdöven ve Özyürek, 2023; Kaynartaş ve Yalçın, 2024) ebeveyn öz yeterliğine ait yapılan çalışmalar sınırlıdır.

Ebeveyn eğitimi, sadece aile içindeki bireyler için değil, toplum için de önemli faydalar sağlar. Aile Eğitim Programı (AEP), katılımcıların çocuk gelişimi konusunda daha fazla bilgi ve daha demokratik tutumlar göstermesiyle ebeveyn-çocuk ilişkileri ve ebeveynlik becerileri üzerinde olumlu etkiler göstermiştir (Karadağ ve Tuncay, 2022). Eğitimli ebeveynler, çocuklarının sağlıklı gelişimine katkıda bulunur ve toplumsal uyum süreçlerine daha başarılı bireyler yetiştirir. Eğitimli ebeveynlerin çocukları, toplumsal ilişkilerde daha başarılı, empatik, güvenli ve sağlıklı bireyler olma eğilimindedir. Bu nedenle, ebeveyn eğitime verilen önem, sadece bireysel aile içi gelişimle sınırlı kalmaz; toplumun genel refahı ve sosyal yapısının güçlenmesi açısından da kritik bir role sahiptir.

Ebeveyn eğitime dair yapılan araştırmalar, bu tür eğitimlerin ebeveynlerin tutumları üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir. Eğitimli ebeveynler, çocuklarının gelişimsel ihtiyaçlarına daha duyarlı ve empatik yaklaşırken, aynı zamanda daha etkili disiplin yöntemleri ve problem çözme stratejileri kullanmaktadırlar. Araştırmalar, ebeveyn eğitime katılan bireylerin, çocuklarıyla olan ilişkilerinde daha sabırlı, anlayışlı

ve destekleyici bir tutum sergilediklerini ortaya koymaktadır (Lundahl, Risser, ve Lovejoy, 2006). Ayrıca, ebeveyn eğitime katılan bireylerin, kendilerine duydukları güvenin arttığı, aile içindeki çatışmaların azaldığı ve genel olarak daha sağlıklı bir aile ortamı sağlandığı gözlemlenmiştir.

Ebeveyn eğitime yönelik programların etkinliğini artırmak için, bireylerin yaşadıkları çevre, kültürel bağlam ve eğitim düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır. Farklı sosyal, ekonomik ve kültürel arka plana sahip ebeveynler için farklı eğitim modelleri geliştirilmeli, ebeveynlerin ihtiyaçlarına özel programlar sunulmalıdır. Ebeveyn eğitiminde kültürel farklılıkların dikkate alınması, daha kapsamlı ve etkili bir eğitim süreci oluşturulmasına olanak tanır. Ayrıca, programların sürekli olarak güncellenmesi ve ebeveynlerin geri bildirimlerine dayalı olarak şekillendirilmesi, eğitim sürecinin etkinliğini artıracaktır.

Sonuç olarak, araştırmalara göre ebeveyn eğitimi, sadece bireysel aile içi gelişim açısından değil, toplumsal yapının güçlenmesi ve sağlıklı nesillerin yetişmesi açısından da kritik bir öneme sahiptir. Bu eğitimler, ebeveynlerin çocuklarının gelişimsel ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarını ve etkili bir şekilde rehberlik etmelerini sağlarken, aynı zamanda ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesine katkı sunmaktadır. Eğitimli ebeveynlerin, çocuklarıyla olan ilişkilerinde daha sabırlı, empatik ve anlayışlı oldukları, aile içindeki çatışmaların azaldığı ve aile yapısının güçlendiği gözlemlenmiştir. Ayrıca, ebeveyn eğitim programlarının, ailedeki genel atmosferin iyileşmesine ve çocukların duygusal gelişimlerinin olumlu yönde etkilenmesine büyük katkı sağladığı kanıtlanmıştır.

Ebeveyn eğitiminin etkinliğini artırmak için, bireylerin sosyo-ekonomik, kültürel ve eğitim düzeyleri gibi faktörler göz önünde bulundurularak, farklı ihtiyaçlara yönelik özelleştirilmiş eğitim modelleri geliştirilmelidir. Kültürel farklılıkların dikkate alındığı, ebeveynlerin geri bildirimlerine dayalı olarak sürekli güncellenen programlar, daha etkili ve sürdürülebilir sonuçlar elde edilmesini mümkün kılacaktır. Yani ebeveyn eğitimi, aile içindeki sağlıklı ilişkilerin kurulmasında, çocukların gelişim süreçlerinin desteklenmesinde ve toplumun genel refahının artmasında önemli bir araç olarak işlev görmektedir.

2.11. Hukuki Boyutlar

Hukuk açısından anne-baba olma ehliyeti, bireylerin çocuklarının bakım, eğitimi ve korunmasıyla ilgili temel sorumlulukları yerine getirme kapasitesini ifade eder. Anne-

baba olma ehliyeti, sadece biyolojik bir ilişkiyi değil, aynı zamanda çocuğun gelişimi, güvenliği ve refahı açısından önemli bir sorumluluğu içerir. Türkiye’de bu konu, özellikle Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu gibi yasal metinlerde düzenlenmiş olup, ebeveynlerin çocuklarına karşı olan yükümlülükleri ve bu yükümlülükleri yerine getirememeleri durumlarında devletin müdahalesi açıkça belirtilmiştir.

Medeni Kanun'un 335. maddesi, ebeveynlerin çocuklarına karşı olan bakım yükümlülüklerini açıkça belirtirken, ebeveynlerin bu sorumlulukları yerine getirememesi hâlinde hukuki boşluklar doğabileceği vurgulanır. Bu tür durumlar, çocuğun zarar görmemesi için devletin devreye girmesini gerektirebilir (Karimova, 2019). Ebeveynlerin bakım ve eğitim yükümlülüklerini yerine getirememesi, özellikle aile içindeki şiddet, ihmal veya yetersiz bakım gibi durumların ortaya çıkmasıyla daha fazla önem kazanır. Bu tür vakalarda devlet, çocuğun çıkarlarını koruyarak, ebeveynlerin sorumluluklarını yerine getiremeyecekleri durumda devreye girer. Devlet müdahalesi, çocuğun korunmasına yönelik çeşitli hukuki araçları ve uygulamaları devreye sokmayı gerektirir. Bu süreçte, çocuğun sağlıklı bir ortamda büyüebilmesi için gerekli olan bakımın sağlanması, anne-baba olma ehliyeti ile doğrudan ilişkilidir.

Çocuğun korunması, bakımının sağlanması ve gelişiminin desteklenmesi, ebeveynlerin anne-baba olma ehliyetine sahip olup olmamalarıyla doğrudan bağlantılıdır. Hukuki düzenlemelere göre, ebeveynlerin çocuklarına yönelik sorumlulukları yerine getirme konusunda yetersiz olmaları durumunda, çocuklar için alternatif çözümler geliştirilir. Bu noktada, aile içindeki şiddet, ihmal, ekonomik zorluklar veya ebeveynin psikolojik durumu gibi faktörler, çocuğun bakım ve eğitiminde önemli birer engel teşkil edebilir. Eğer ebeveynler, çocuğun sağlıklı gelişimini destekleyecek bilgi, beceri veya kaynaklardan yoksunlarsa, devlet müdahalesi çocuğun korunmasına yönelik bir zorunluluk halini alır. Bu müdahale, çocuğun hem fiziksel hem de duygusal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, aile içindeki boşlukların doldurulması ve gerekli desteklerin sağlanması yönünde olur.

Anne-baba olma ehliyetinin değerlendirilmesinde sadece ebeveynlerin fiziksel ve psikolojik kapasiteleri değil, aynı zamanda çocuk haklarına duyarlılıkları da göz önünde bulundurulur. Çocuk hakları, çocuğun sadece fiziksel bakımını değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik gelişimini de kapsayan geniş bir perspektife sahiptir. Bu doğrultuda, ebeveynlerin çocuklarına nasıl yaklaşacakları, onların ihtiyaçlarına ne ölçüde

duyarlı oldukları ve çocukların haklarını ne derece savundukları önemlidir. Bu çerçevede, ebeveyn tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen çeşitli ölçekler, ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri "Bakım ve Koruma" ile "Kendi Kendine Karar Verme" tutumlarını değerlendirmektedir. Ebeveynlik tarzlarının çocukların mizacını şekillendirmedeki önemini vurgulanmaktadır. Ebeveynlerin çocukların refahı konusunda ne kadar farkındalık sahibi oldukları, onların kişilik özelliklerini ve yaşam becerilerini doğrudan etkileyebilir (Kılıçgün, 2015).

Ebeveynlerin tutumları, aynı zamanda çocukların psikolojik ve duygusal gelişimini belirleyen önemli faktörlerden biridir. Örneğin, otoriter bir ebeveyn tutumu çocuklarda güvensizlik yaratabilirken, destekleyici ve anlayışlı bir tutum, çocuğun özgüvenini artırabilir. Bununla birlikte, ebeveynlerin, çocukların gelişim süreçlerini ve bireysel ihtiyaçlarını anlamaları, uygun yetiştirme tarzlarını benimsemeleri ve olumsuz durumlarla başa çıkma stratejileri geliştirmeleri gerekir. Bu bağlamda, hukuki düzenlemeler sadece çocuğun fiziksel bakımını değil, aynı zamanda ebeveynlerin tutumlarının çocuğun duygusal ve psikolojik iyilik hali üzerindeki etkilerini de dikkate alır.

Sonuç olarak, araştırmalara göre anne-baba olma ehliyeti, sadece çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılayabilme kapasitesini değil, aynı zamanda ebeveynlerin çocuğun psikolojik ve duygusal gelişimine yönelik sorumluluklarını da içerir. Bu sorumlulukların yerine getirilmemesi durumunda, çocuğun korunması ve gelişimi için devletin müdahalesi gerekmektedir. Hukuki düzenlemeler, ebeveynlerin tutumlarının, çocuğun sağlıklı bir şekilde büyümesi için gerekli olan temel koşulları oluşturduğuna ve bu sorumlulukların yerine getirilmemesi hâlinde çocuğun haklarının korunması adına devletin rolüne işaret etmektedir. Ebeveynlerin çocuk gelişimi ve çocuk hakları konusunda bilinçlenmeleri hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli bir etkiye sahip olup, çocukların sağlıklı ve güvenli bir şekilde büyümelerini sağlamada kritik bir rol oynamaktadır.

2.12. Anne-Baba Yeterliliği ve Çocuk Gelişimi

Anne ve baba yeterliliği, çocukların sağlıklı gelişim süreçlerinde belirleyici bir faktördür. Çocuk gelişimi, bireyin doğumdan itibaren biyolojik, duygusal, zihinsel, sosyal ve psikolojik açıdan hızla evrimleşen bir süreçtir. Bu süreçte ebeveynlerin çocuklarına olan yaklaşımları, tutumları ve gösterdikleri destek, gelişimlerinin olumlu yönde

şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Anne-baba yeterliliği, çocukların sağlıklı ve dengeli bir şekilde gelişebilmesi için ebeveynlerin sahip olması gereken bilgi, beceri, tutum ve duygusal zekâ seviyesini tanımlayan bir kavramdır. Bu yeterlilik, ebeveynin hem çocuklarıyla kurduğu bağ hem de çocuklarının gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamada nedenli etkin olduklarını belirler. Bu bağlamda, anne-baba yeterliliği, çocukların sağlıklı gelişimi ve genel yaşam kaliteleri üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Çocuk sahibi olmanın ebeveynin mutluluğu ile ilişkisini bilmek ise çocuk dünyaya getirip getirmeme kararı gibi karmaşık bir kararın daha rasyonel verilmesini sağlayabilir. Çocuk dünyaya getirmenin getirdiği sorumlulukların ve yükün farkına varılması adına, bu kararın artılarının ve eksilerinin tartılması, daha sağlıklı karar verilmesine neden olabilir (Uğur, 2018).

Çocuk gelişimi, çok yönlü bir olgu olup, fizyolojik, duygusal, bilişsel ve sosyal alanlarda sürekli bir ilerleme gerektirir. Bandura, öz yeterliğin inanç, bilgi ve uygulama arasındaki arabulucu bir bağ olduğunu varsaymaktadır. Ebeveynlikte öz yeterliğin geliştirilmesi; kadının bir anne kimliğini yapılandırması ve bebeği ile arasında bağ kurması ile mümkündür. Yenidoğanın durumu, davranışları ve/veya performansı üzerine odaklanan destek programları, bebekle olan bağın güçlenmesine ve annenin kendini yeterli hissetmesine yardımcı olmaktadır (Bandura, 1989). Ebeveynler, bu gelişim süreçlerinde çocuklarına uygun bir destek sunabilmek için hem doğrudan hem de dolaylı yollarla etki ederler. Anne-baba yeterliliği, ebeveynlerin çocukların ihtiyaçlarını anlayıp, bu ihtiyaçları en iyi şekilde karşılamalarını sağlamak adına, duygusal ve bilişsel yönden nasıl donanımlı olduklarını ifade eder. Ebeveynler, çocuklarının duygusal ve bilişsel gelişimlerini doğru şekilde yönlendirebilmek için bu yeterliliğe sahip olmalıdır. Bir başka deyişle, çocukların güvenli bağlanma, özgüven, kendilik algısı ve toplumsal becerilerinin gelişmesi büyük ölçüde anne ve babaların bu yeterliliklerini nasıl kullandıklarıyla ilişkilidir.

Anne-baba yeterliliği, aynı zamanda çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini de doğrudan etkiler. Araştırmalar, ebeveyn öz yeterliği ile çocuk gelişimi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Daha yüksek anne öz yeterliği, çocuklarda daha iyi bilişsel, sosyal ve dil gelişimi ile ilişkilidir (Demirdöven ve Özyürek, 2023; Kaynartaş ve Yalçın, 2024). Güçlü bir ebeveyn-yeterliliği, çocukların problem çözme yeteneklerinin gelişmesine, stresle başa çıkabilmelerine ve empatik ilişkiler kurabilmelerine yardımcı olabilir. Ebeveynlerin, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarına duyarlı olmaları, onların

kendilerini güvende hissetmelerini sağlar. Bu güven duygusu, çocuğun sosyal ilişkiler geliştirmesinde ve duygusal olarak sağlıklı bir birey olmasında temel bir rol oynar. Çocuklar, anne-baba ilişkilerinden aldıkları modelleri, diğer insanlarla olan ilişkilerine taşırlar. Yeterli ebeveynlik becerileri, çocukların sosyal becerilerinin gelişimini desteklerken, aynı zamanda çocukların toplumsal rollerini etkili bir şekilde üstlenebilmelerini sağlar.

Birçok araştırma, anne-baba yeterliliği ile çocuk gelişimi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Özellikle ebeveynlik tutumları, çocukların kişilik gelişiminde önemli bir rol oynar. Otoriter, izin verici, demokratik ve aşırı korumacı ebeveyn tutumlarının her biri, çocukların psikolojik ve sosyal gelişiminde farklı etkilere yol açmaktadır. Otoriter ebeveynler, genellikle katı kurallar koyarken, izin verici ebeveynler daha esnek bir tutum sergilerler. Demokratik ebeveynler ise, çocuklarıyla açık bir iletişim kurar ve onların düşüncelerini dikkate alır. Çocuklar, bu ebeveyn tutumlarına göre benlik saygıları, akademik başarıları ve sosyal becerileri konusunda farklı deneyimler yaşarlar. Aşırı korumacı tutumlar, çocukların özgüven eksikliklerine ve bağımsızlık sorunlarına yol açabilirken, otoriter tutumlar da çocukların içsel motivasyonlarını ve duygusal gelişimlerini olumsuz etkileyebilir.

Bilişsel gelişim, çocukların düşünme, öğrenme ve problem çözme becerilerini içerir ve ebeveynlerin bu gelişim alanındaki katkıları çok önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarıyla kaliteli vakit geçirmeleri, onlarla etkileşimde bulunmaları ve onları zihinsel açıdan uyarıcı etkinliklere katılmaya teşvik etmeleri, çocuğun bilişsel gelişimi üzerinde olumlu bir etki yaratır. Ebeveynlerin eğitsel faaliyetlere olan katılımları, çocukların dil becerilerinin gelişmesini, yaratıcı düşünme kapasitelerinin artmasını ve akademik başarılarının yükselmesini destekler. Örneğin, ebeveynlerin okuma alışkanlıkları çocukları üzerinde güçlü bir etkisi olabilir, çünkü kitaplar, çocukların hayal güçlerini geliştirirken aynı zamanda dil becerilerini de pekiştirir. Araştırmalar, ebeveyn tutumları ile çocukların akademik başarıları ve motivasyonu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Demokratik ebeveynlik stilleri, öğrencilerde daha yüksek matematik başarıları ve spor motivasyonu ile ilişkilidir (Sürücü ve Kontas, 2024). Tersine, otoriter ve ihmalkâr ebeveynlik stilleri akademik performansı olumsuz etkiler. Ebeveyn tutumları ayrıca ergenlerin akademik motivasyon düzeylerini de etkilemektedir; kabul/katılım, öz-aşkınlık ve bilgi kullanımının önemli bir yararıdır (Peker ve Kağızmanlı, 2018).

Duygusal gelişim, çocuğun kendilik algısı ve duygusal zekâsının oluşmasında önemli bir yer tutar. Anne ve babaların çocuklarına olan tutumları, onların duygusal yanıtlarını nasıl yönlendireceklerini ve duygusal deneyimlere nasıl tepki vereceklerini belirler. Bu bulgular, ebeveynlerin ve eğitimcilerin çocukların duygusal gelişimini ve öz yeterliliğini desteklemedeki önemli rolünü vurgulamaktadır. Olumlu ebeveynlik uygulamaları ve yetişkinlerle destekleyici ilişkiler, çocukların sağlıklı kişilik gelişimine, sosyal becerilerine ve genel psikolojik uyumuna katkıda bulunur (Kandır ve Yasemin Alpan, 2008; Öngider, 2013). Çocuklar, ebeveynlerinin davranışlarını model alarak sosyal duygusal beceriler geliştirirler. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik empatik tutumları, çocukların başkalarının duygularını anlamalarını, duygusal olarak düzenlemeyi öğrenmelerini ve güvenli bağlanma kurmalarını sağlar. Bu, çocukların ilerleyen yaşlarında sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri ve duygusal zorluklarla başa çıkabilme yeteneklerini kazanmalarına yardımcı olur.

Aile içindeki dinamikler, aynı zamanda çocuğun aileye olan bağlarını ve bu bağların kalitesini de etkiler. Sağlıklı bir aile yapısı ve ebeveyn tutumu, çocukların güvenli bağlanmalarını ve duygusal açıdan sağlıklı bir birey olmalarını sağlar. Aile içindeki şiddet, ihmal veya duygusal soğukluk, çocukların psikolojik ve duygusal gelişimlerinde kalıcı izler bırakabilir. Dolayısıyla, ebeveynlerin kişisel ve duygusal yeterlilikleri, yalnızca çocukların gelişiminde değil, aynı zamanda onların sağlıklı ilişkiler kurabilmesi ve toplumsal yaşamda başarılı olabilmesi için de temel oluşturur.

Sonuç olarak, araştırmalara göre anne-baba yeterliliği, çocukların sağlıklı gelişim süreçlerinde temel bir faktör olup, ebeveynlerin duygusal, bilişsel ve sosyal becerilerinin çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi büyüktür. Ebeveynlerin çocukların ihtiyaçlarını doğru bir şekilde anlamaları, onlara uygun desteği sunabilmeleri ve sağlıklı bir ilişki kurmaları, çocukların güvenli bağlanma, özgüven, toplumsal beceriler ve duygusal denge gibi önemli gelişim alanlarını doğrudan etkiler. Ebeveynlerin bu yeterliliği artırmak için gereken bilgi, beceri ve tutumları geliştirmeleri, çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal alanlarda sağlıklı bir şekilde büyümelerine katkı sağlar. Özellikle, ebeveynlerin empati, iletişim ve problem çözme gibi becerilerdeki gelişimi, çocukların kendilik algısını ve başkalarına karşı tutumlarını şekillendirir.

Ebeveynlik tutumları da çocukların psikolojik ve sosyal gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır. Otoriter, izin verici, demokratik ve aşırı korumacı tutumlar, her biri

çocukların benlik saygısı, bağımsızlıkları ve sosyal ilişkileri üzerinde farklı etkilere yol açar. Bu nedenle, ebeveyn eğitim programlarının, anne-baba yeterliliğini artırmaya yönelik olarak şekillendirilmesi, çocukların sağlıklı gelişimlerine katkıda bulunacak önemli bir adımdır. Ayrıca, aile içindeki sağlıklı dinamiklerin desteklenmesi, çocukların güvenli bağlanma ve sağlıklı kişilik gelişimi açısından büyük önem taşır. Ebeveynlerin kişisel ve duygusal yeterliliklerini geliştirmeleri, sadece çocuklarının gelişiminde değil, aynı zamanda onların toplumsal yaşamda başarılı ve sağlıklı bireyler olarak yetişmelerinde de temel bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak, anne-baba yeterliliğinin artırılması, çocukların sadece bireysel gelişimlerini değil, toplumsal uyumlarını ve refahlarını da olumlu yönde etkileyerek, toplumun genel sağlığına katkıda bulunacaktır.

2.13. Ebeveynlikte Kriz Durumları

Ebeveynliğe geçiş, anne-babaların yeni roller, koşullar ve gereksinimleri nedeniyle dengesizliklerin yaşandığı bir dönemdir (Biehle vd., 2009). Bu dönem bireylerin yeni ebeveyn rollerine uyum sağlamalarını, var olan ilişkilerini yeniden düzenlemelerini ve yeni ilişkiler geliştirmelerini gerektirir (Kılıçgün, 2015). Ebeveynlik süreci, her ne kadar çocuğun sağlıklı gelişimine rehberlik eden önemli bir rol oynasa da pek çok ebeveyn, çocuklarıyla kurdukları ilişkide ve yaşamlarının diğer alanlarında çeşitli kriz durumlarıyla karşılaşmaktadır. İlk kriz Ebeveynliğe geçiş, yeni rollere ve ilişkilere uyum sağlamayı gerektiren bir kriz dönemi olarak tanımlanmaktadır (Kaya ve Şahin, 2020). Diğer krizler, aile içindeki dengeyi bozan, stresli ve çoğu zaman beklenmedik olaylardır. Bu krizler, ebeveynlerin duygusal, psikolojik ve hatta fiziksel kapasitelerini zorlayabilir ve çocukların gelişimini de olumsuz etkileyebilir. Ebeveynlerin krizlere karşı verdikleri tepkiler, sadece çocukların gelecekteki gelişimlerini değil, aynı zamanda aile içindeki bağları ve ilişkileri de şekillendirir. Ebeveynlikteki krizler, farklı şekillerde karşımıza çıkabilir. Bunlar, doğrudan aileyi etkileyen acil durumlar olabileceği gibi, ebeveynlerin psikolojik, duygusal ve sosyal durumlarını da içerir. En yaygın kriz türlerinden biri, çocukların davranışsal problemleri ile ilgilidir. Çocuklar, gelişim süreçlerinde bazen uyumsuzluklar ve zorluklar yaşayabilirler.

Bir diğer önemli kriz durumu ise, ebeveynlerin boşanmasıdır. Türkiye’de ebeveyn boşanması üzerine yapılan araştırmalar, çocukların duygusal ve davranışsal refahı üzerinde önemli etkiler ortaya koymaktadır. Boşanmış ebeveynlerin çocukları, ruh hali ve davranış sorunlarının yanı sıra aile sistemlerine ve ebeveynlerine karşı tepkisellik

yaşayabilirler (Öngider, 2013). Boşanma, ebeveynler ve çocuklar için ciddi bir travma kaynağı olabilir. Çiftler arasında iletişim sorunları, finansal zorluklar, duygusal kopukluklar ve ayrılık, çocukların dünyasında büyük bir belirsizlik yaratır. Ebeveynlerin boşanma sürecindeki tutumları, çocukların bu süreci nasıl atlatacaklarını belirlemede kritik bir rol oynar. Ebeveynlerden birinin boşanma sonrası psikolojik ve duygusal olarak toparlanamaması, çocuğun da duygusal dengesini bozabilir. Ayrıca, boşanmanın ardından gelen ebeveynler arası çatışmalar, çocukların psikolojik iyilik halleri üzerinde uzun vadeli olumsuz etkiler yaratabilir. Ebeveynler bu süreçte duygusal dengeyi sağlamak ve çocuklarına uygun desteği sunabilmek için hem kendi içsel kaynaklarını hem de dışsal destek sistemlerini devreye sokmak durumundadırlar.

Ebeveynin ölümünden sonra çocuklar üzerindeki etkiler de ebeveynlikteki bir diğer önemli kriz durumudur. Bir ebeveynin kaybı, çocukların gelişimsel sürecinde derin izler bırakabilir. Küçük yaşlardaki çocuklar, bu kaybı anlamakta zorlanabilirler, ancak ergenlik dönemindeki çocuklar bu durumu daha bilinçli ve karmaşık duygusal seviyelerde deneyimleyebilirler. Çocukların yas tepkileri bilişsel gelişimlerine ve yaşlarına bağlıdır; zamanla ölüme dair soyut bir anlayış gelişir. Çocuklarda karmaşık yas, kaybın doğası ve mevcut psikososyal destek dahil olmak üzere çeşitli faktörlerden kaynaklanabilir. Aile destek sistemleri yetersiz olduğunda veya yas karmaşık hale geldiğinde profesyonel yardım gerekebilir (Ürer, 2017). Ebeveynin kaybı, çocukların duygusal olarak olgunlaşma süreçlerini engelleyebilir, korku, kaygı, suçluluk gibi duyguları tetikleyebilir ve kişilik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu krizle başa çıkabilmek için ebeveynin kaybını yaşayan çocuğa, özellikle birinci derece yakın aile üyeleri tarafından uygun psikolojik destek sağlanmalıdır. Ayrıca, çocukların duygusal iyileşme sürecinde aile üyelerinin gösterdiği tutum ve desteklerin yanı sıra okul ve sosyal çevrenin de etkisi büyüktür.

Maddi zorluklar, bir diğer ebeveynlik kriz kaynağıdır. Ailelerin yaşadığı ekonomik sıkıntılar, ebeveynlerin stres seviyelerini artırabilir ve bu durum çocuklarla olan etkileşimlerini olumsuz etkileyebilir. Ekonomik krizler, ebeveynlerin fiziksel sağlığını, iş yerindeki performanslarını, aile içindeki ilişkileri ve çocuklarına sundukları bakımın kalitesini doğrudan etkileyebilir. Yoksullukla yakından ilgili bir öge olarak ortaya çıkmakta ve hane halkı reisinin eğitim düzeyi arttıkça yoksulluk oranının genellikle düştüğü görülmektedir. Çocukların eğitim masrafları aileleri tarafından karşılandığı için,

düşük gelirli ailelerin çocukların baştan önemli bir fırsat eşitsizliği ile karşılaşmaktadırlar (Çalışkan, 2007). Maddi zorluklar yaşayan ebeveynler, çocuklarına daha az zaman ayırabilir, onları yeterince psikolojik olarak destekleyemeyebilir veya güvenli bir yaşam ve eğitim ortamı yaratamayabilirler. Bu da çocukların duygusal gelişiminde olumsuz etkilere yol açabilir. Ayrıca, ekonomik zorluklar nedeniyle ebeveynler arasında artan gerilim, çocukların aile içindeki güvenli bağlanmalarını ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini kısıtlayabilir.

Fiziksel ya da zihinsel sağlık problemleri de ebeveynlikte kriz yaratabilen önemli bir faktördür. Ebeveynlerin kendilerinin veya aile üyelerinin sağlık sorunları, ailedeki dinamikleri değiştirebilir. Türkiye'de, özellikle düşük eğitim düzeyine sahip olanlar, boşanmış/dul bireyler ve tehlikeli sektörlerde veya uzun saatler çalışanlar arasında iş kaynaklı fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları yaygındır (Özdemir ve Save, 2022). Ebeveynin hastalığı, yalnızca onların yaşam kalitesini değil, aynı zamanda çocukların gelişimini de etkileyebilir. Özellikle çocukluk dönemindeki psikolojik ve duygusal gelişim, ebeveynin fiziksel ve zihinsel sağlık durumundan ciddi şekilde etkilenebilir. Ebeveynin depresyon, anksiyete, kronik hastalık gibi durumlarla başa çıkmaya çalışırken çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada zorlanması, çocukların duygusal olarak olumsuz etkilenemesine yol açabilir. Bu tür kriz durumlarında, aile üyelerinin birbirine destek olması, dışsal profesyonel destek alması ve kriz yönetimi becerilerinin geliştirilmesi büyük önem taşır.

Ebeveynlerin bu krizlere karşı gösterdikleri tepki ve başa çıkma stratejileri, çocukların bu dönemi nasıl atlattıklarını ve sonraki gelişim süreçlerini belirler. Ebeveyn psikolojik kontrolü, ergenlerde ilişkisel saldırganlıkla pozitif ilişkiliyken, davranışsal kontrol negatif bir ilişki göstermektedir (Erzi, 2021; Tepe ve Cüre Acer, 2022). Krizlerin etkilerini en aza indirmek için ebeveynlerin duygusal dayanıklılıklarını güçlendirmeleri, stresle başa çıkma becerilerini geliştirmeleri ve çocuklarına uygun psikolojik destek sağlamaları gereklidir. Ayrıca, toplumsal ve kültürel faktörler de bu krizlere karşı alınacak yanıtların şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, ebeveynlerin kriz durumlarına yönelik bilgi ve becerilerini geliştirmeleri hem kendi iyilik halleri hem de çocuklarının sağlıklı gelişimi için büyük bir öneme sahiptir.

Sonuç olarak, araştırmalara göre toplumsal cinsiyetin ebeveynlik üzerindeki etkisi, yalnızca bireylerin çocuk yetiştirme biçimlerini değil, aynı zamanda aile içindeki güç

dinamiklerini, rollerin paylaşılma şeklini ve toplumsal normlara bağılı olarak gelişen beklentileri de şekillendirir. Geleneksel cinsiyet rollerinin, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerini belirlediği bir dönemde, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının artan farkındalığı, ebeveynlikte daha dengeli ve eşitlikçi yaklaşımların benimsenmesini teşvik etmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı daha eşitlikçi bir tutum sergilemeleri, yalnızca aile içindeki iş bölümünü dönüştürmekle kalmaz, aynı zamanda çocukların toplumsal cinsiyetle ilgili daha sağlıklı ve adil tutumlar geliştirmelerini sağlar. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların güçlenmesi, ebeveynlerin rollerinin daha adil bir şekilde paylaşılmasına olanak tanımakta ve çocukların gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır.

2.14. Türkiye'de Ebeveynlik Uygulamaları

Ebeveynlik, bireylerin çocuklarına yönelik bakım, eğitim, disiplin ve duygusal destek sağlama süreçlerini kapsayan geniş bir alanı ifade etmektedir. Aile, insanın yaşamının sonuna kadar etkisini sürdürür. Aile çocuğun psikolojik gelişimini yön verip sosyal yaşantısına rehberlik eder (Koç, 2016). Türkiye'de ebeveynlik uygulamaları, kültürel, sosyal, ekonomik ve dini faktörlerden etkilenerek şekillenmektedir. Toplumun değerleri, ebeveynlerin çocuklarına ilişkin beklentileri ve eğitim anlayışları üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Bu bölümde, Türkiye'de ebeveynlik uygulamalarını etkileyen temel faktörler ve bu faktörlerin anne ve baba ehliyeti üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Ülkemizde eğitim seviyesinin artması önemli bir gelişme olarak kabul edilse de bölgesel farklılıkların devam etmesi ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Eğitimdeki bu yükselişin yanı sıra, bireylerin ebeveynlik sorumluluklarını yerine getirebilmesi için geniş bir bilgi birikimine sahip olmaları gerekmektedir. Özellikle çocuk sağlığı, ebeveynlik becerileri, sağlıklı aile ilişkileri ve cinsel yaşam gibi temel konulara yönelik bilgi sahibi olmak hem kadınlar hem de erkekler için önemlidir. Türkiye'de ebeveynlik uygulamaları üzerine yapılan son araştırmalar, çocuklar için aile eğitim programlarının ve alternatif bakım sistemlerinin önemini vurgulamaktadır. Aile eğitim programları, Millî Eğitim Bakanlığı öncülüğünde yaygın bir şekilde uygulanmak üzere ebeveynlik becerilerini ve çocuk bakımı bilgisini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Kılıç, 2010). Türkiye'deki ebeveynlik uygulamaları, geleneksel aile yapısından modernleşme süreçlerine kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Geleneksel Türk ailesinde, çocuk yetiştirme süreci büyük ölçüde aile içindeki hiyerarşik yapıya ve toplumsal normlara dayanır. Anneler genellikle

çocukların bakımını üstlenen, duygusal destek sağlayan ve onları ev içindeki görevlerle eğiten kişilerken, babalar ise daha çok disiplin ve ekonomik sağlama ile ilişkilendirilmiştir.

Türkiye'de son yıllarda aile yapısında önemli değişiklikler gözlemlenmektedir. Modernleşme ve kentleşme süreci, aile içindeki rol dağılımlarını etkilemiş ve ebeveynlik anlayışları yeniden şekillenmiştir. Özellikle annelerin eğitim seviyelerinin artması ve kadınların iş gücüne katılım oranlarının yükselmesi, ebeveynlik rollerinin paylaşılmasını gerektirmiştir. Ailedeki kişi sayısında azalmalar görülürken boşanma oranlarında artışlar görülmüş ailenin devamlılığı sekteye uğramış, kadınların işgücüne katılım düzeyi artmıştır (Kağıtçıbaşı, 2006). Yaşanan bu değişimler bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Ebeveynlerin aile ve çocuk eğitimi konusunda destek alabilecekleri büyükanne, büyükbaba ve komşular gibi in formal kanallara ulaşımını zorlaştırmıştır (Uğur, Yıldız ve Doğan, 2023). Bununla birlikte, babaların çocuk bakımına daha fazla dahil olmaları, geleneksel annelik rollerinin dışında kalabilen bir uygulama olarak dikkat çekmektedir. Ancak, bu süreç bazı geleneksel değerlerle çatışmalar yaratabilmektedir.

Türk toplumunda babaların çocuk bakımı konusunda hala sınırlı bir rol üstlendikleri, annelerin ise "anne olmak" kavramını toplumsal olarak daha güçlü bir kimlik olarak benimsedikleri görülmektedir. Geleneksel destek kanalları değişen ve ortadan kalkan aileler kendilerine destek olup fayda sağlayacak eğitim programlarına gereksinim duyabilmektedir (Kılıç, 2010). Ebeveynlerin çocukların eğitimine olan yaklaşımı, onların ebeveynlik stillerini doğrudan etkileyen bir başka önemli faktördür. Türkiye'de eğitim, aileler için önemli bir değer taşıyan bir alan olup, ebeveynler genellikle çocuklarının başarılı bir eğitim hayatı sürdürmesi için büyük çaba sarf etmektedirler. Ancak, bu süreçte ebeveynlerin kendi eğitimlerine yeterli ilgiyi göstermediği gözlemlenmektedir. Günümüzde pek çok anne baba, çocuklarına yönelik nasıl bir tutum içinde olmaları gerektiği konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmadıkları için sorumluluklarını yerine getirmede yetersiz kalabilmektedir. Bu durum anne babalara ihtiyaç duydukları desteği sağlayacak aile eğitim programlarına dair önemli bir gereksinim oluşturmaktadır.

Türkiye'deki ebeveynlik uygulamaları, sosyal, kültürel ve ekonomik değişimlerle paralel olarak evrim geçirmektedir. Geleneksel ebeveynlik stilleri hala geniş bir kesim tarafından benimsenmekle birlikte, modernleşme ve şehirleşme süreci, ebeveynlerin rollerini yeniden tanımlamalarına yol açmıştır. Ebeveynlik uygulamaları, çocukların psikolojik,

duygusal ve akademik gelişimlerini doğrudan etkileyen önemli bir faktör olup, anne ve baba ehliyeti bu bağlamda sadece bakım ve eğitimi değil, aynı zamanda çocukların toplumsal ve kültürel normlara uyumlarını sağlama sorumluluğunu da içermektedir. Türkiye’de ebeveynlik anlayışındaki değişim, ebeveynlerin eğitim seviyeleri, ekonomik durumları ve toplumsal değerler doğrultusunda şekillenmeye devam etmektedir. Anne babaların, çocuk eğitimi ve gelişimi konusunda bilgi sahibi olmamaları ya da yetersiz bilgileri, yanlış ebeveyn tutumlarına sebep olabilmektedir (Tezel ve Öz, 2007).

Ülkemizde, benzer eğitim programları aile ve evlilik danışmanlığı çerçevesinde yürütülmektedir, ancak bu tür programların tüm ülke çapında yaygınlaştırılması ve etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Sonuç olarak araştırmalara göre bu tür eğitimlerin daha verimli olabilmesi için, çeşitli disiplinlerde uzmanlaşmış profesyonellerin, örneğin aile ilişkileri eğitmenleri, evlilik terapistleri, kadın, erkek ve çocuk sağlığı uzmanları, psikologlar ve sağlık profesyonelleri tarafından verilmesi büyük önem taşır. Sağlıklı toplumlar ve sağlıklı aile yapıları oluşturulabilmesi için bir diğer önemli faktör ise, evlilik kararı veren bireylerin yaşlarıdır. Aileyi oluşturan en temel yapı taşı olan kadın ve erkeğin, böyle önemli bir kararı alırken yeterli olgunluğa sahip olmaları beklenir. Bu olgunluktan kastedilen, bireylerin kendilerini tanımaları, kişisel otonomilerini kazanmış olmaları ve evlilik kararlarını bilinçli bir şekilde verebilecek seviyeye gelmeleridir. Ebeveynlik sorumluluğuna adım atmadan önce, bireylerin duygusal ve psikolojik olgunluk düzeylerini tamamlamaları, çocuk sahibi olma sürecinde daha sağlıklı kararlar alınmasına olanak tanıyacaktır.

Türkiye’de yapılan bazı çalışmalar:

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Türkiye'deki en önemli devlet organlarından biridir ve aile destek hizmetleri, çocuk hakları, ebeveyn eğitimleri gibi alanlarda çeşitli projeler yürütmektedir. Ancak, bakanlık bazında doğrudan "anne-baba ehliyeti" adı altında uygulamalar sınırlıdır. Bunun yerine ebeveyn eğitimleri ve aile destek programları daha yaygındır.

Aile Eğitim Programı (AEP): Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen bu program, ebeveynlere çocuk yetiştirme konusunda eğitimler sunar. Eğitimlerde ebeveynlere çocuk gelişimi, iletişim becerileri, disiplin yöntemleri gibi konular öğretilir. Anne-baba ehliyeti açısından doğrudan etkili olmasa da ebeveynlerin çocuklarına nasıl daha sağlıklı bir ortam sunabilecekleri konusunda bilinçlendirici bir uygulamadır.

Çocuk Koruma ve Aile Danışmanlık Hizmetleri: Bakanlık, çocukların ve ailelerin sorunlarına yönelik danışmanlık hizmetleri de sunmaktadır. Bu hizmetler, ebeveynlerin daha bilinçli bir şekilde çocuklarını yetiştirmelerine yardımcı olabilir.

Kadın Destek Hizmetleri (KADES): Kadına yönelik şiddetle mücadele için geliştirilen bu platform, özellikle aile içi ilişkilerdeki şiddetin önlenmesi amacıyla eğitimler ve destek hizmetleri sunmaktadır.

Belediye Projeleri

Birçok belediye, özellikle büyük şehirlerde, aile eğitimleri, ebeveyn destek programları ve çocuk gelişimi ile ilgili projeler yürütmektedir. Belediyeler, genellikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile iş birliği yaparak çeşitli kurslar, seminerler ve sosyal hizmetler programları düzenler.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB): İBB, "aile içi eğitim" ve "ebeveyn rehberliği" gibi projeler geliştirmektedir. Örneğin, İstanbul'daki Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü çeşitli aile içi danışmanlık, psikolojik destek ve eğitim projeleri yürütmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi: Aile içindeki şiddet ve çatışmalarla başa çıkabilmek için aile terapisi ve ebeveyn eğitimleri sunan projeler gerçekleştirmektedir.

Konya Büyükşehir Belediyesi: Konya'da da çeşitli aile içi eğitim seminerleri ve rehberlik hizmetleri sunulmaktadır. Bu tür projeler, ailelerin sorunları çözmelerine ve daha sağlıklı bir aile yapısı oluşturmalarına yardımcı olur.

Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Projeleri

Türkiye'deki birçok sivil toplum kuruluşu, anne-baba eğitimi ve aile içi ilişkiler konusunda çeşitli projeler geliştirmektedir. Bu projeler genellikle toplumda farkındalık yaratmayı ve aile içi sağlıklı ilişkileri teşvik etmeyi hedefler.

Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG): TOG, gençlere yönelik aile içi eğitimler ve ebeveyn rehberlik çalışmaları yürütmektedir. Bu projeler, bireylerin hem kendi hem de aile üyeleriyle daha sağlıklı ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olmayı amaçlar.

Türk Psikologlar Derneği (TPD): Bu dernek, ebeveynlik becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimler ve seminerler düzenler. Bu çalışmalar, ebeveynlerin çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı olmayı hedefler.

Ebeveyn Akademisi (PARENTS ACADEMY): Bu sivil toplum örgütü, ebeveynlere yönelik çeşitli eğitim seminerleri ve çalıştaylar düzenlemektedir. Çocuk gelişimi ve ebeveynlik becerileri üzerine birçok konuda bilinçlendirici eğitimler sunar.

Aile ve Sosyal Hizmetler Vakfı: Çocuk hakları ve ebeveyn eğitimi konularında sivil toplum örgütleriyle iş birliği yaparak seminerler ve rehberlik hizmetleri sunmaktadır.

Yüksek Lisans Programları ve Akademik Çalışmalar

Anne-baba olma ehliyetiyle doğrudan ilişkili olarak Türkiye'de birkaç akademik program bulunmaktadır. Bu programlar genellikle aile içi ilişkiler, psikolojik danışmanlık, aile terapisi ve çocuk gelişimi gibi disiplinlerde yer alır. Türkiye'deki bazı üniversitelerde aşağıdaki gibi alanlarda yüksek lisans programları mevcuttur:

Aile Danışmanlığı ve Eğitimi: Birçok üniversite, aile içindeki ilişkiler, ebeveynlik ve çocuk gelişimi ile ilgili yüksek lisans programları sunmaktadır. Bu programlar, katılımcıların aile içindeki etkileşimleri ve ebeveynlik becerilerini geliştirmelerini amaçlar.

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR): Ebeveynlerin çocuklarını daha sağlıklı bir şekilde yetiştirebilmeleri için Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümleri altında eğitim veren üniversiteler bulunmaktadır. Bu alanda yapılan akademik çalışmalar, bireylerin ebeveynlik rolleri ve ilişkileri üzerine odaklanır.

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Çocuk gelişimi alanındaki yüksek lisans programları, anne ve babaların çocuklarıyla olan etkileşimleri ve onları sağlıklı bir şekilde yetiştirme yöntemleri konusunda eğitim verir.

2.15. Alanda Yapılmış İlgili Çalışmalar

Anne ve baba olma ehliyeti, bireylerin ebeveynlik görevlerini yerine getirebilme kapasitesine ilişkin önemli bir kavram olup, genellikle öz yeterlik algısı ve ebeveynlik becerileriyle ilişkilidir. Bu konuda yapılan çalışmalar, ebeveynlerin kendilerini yeterli hissetmelerinin, bebek bakımı ve ebeveynlikteki başarısını doğrudan etkilediğini göstermektedir (Aksoy ve Diken, 2009; Kaya ve Şahin, 2020).

Sosyal Öğrenme Kuramı temel alınarak yapılan çalışmalar da bireylerin başkalarını gözlemleyerek yeni bilişsel ve psikomotor beceriler kazandığını vurgulamaktadır. Kaya ve Şahin, model almanın, ebeveynlerin davranışlarını öğrenme sürecinde önemli bir rol

oynadığını ifade etmişlerdir. (Kaya ve Şahin, 2020). EBUDEP (Ebeveyn Uyum Desteği Programı) kapsamında yapılan bir araştırmada, katılımcıların bebek bakımı ve ebeveynlik konusunda aldıkları eğitimlerin, onların öz yeterlik algısını olumlu yönde artırdığını ortaya koymuşlardır. Programda, anne adaylarına bebek bakımına yönelik bilgi verilirken aynı zamanda rol-play, gösterim, video izleme ve deneyim paylaşımı gibi uygulamalar kullanılarak anne adaylarının pratikte de hazır olmaları sağlanmıştır.

Çalışmalarda öz yeterlik algısının anne ve babaların, özellikle bebek bakımında ve çocuklarının ruhsal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılama noktasında daha etkin olmalarını sağladığı vurgulanmaktadır. EBUDEP gibi eğitim programları, anne adaylarının, bebeklerinin rahatsızlıkları (gaz, ateş, hastalık vb.) konusunda daha fazla bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır. Bu bilgi birikimi, annelerin öz yeterlik algılarının artmasına yol açmakta, bu da ebeveynlik becerilerini geliştirmektedir. Ayrıca, EBUDEP'in anne adaylarının öz yeterlik algısını artırması, onların ebeveynlik sürecindeki motivasyonlarını güçlendirmekte ve daha başarılı ebeveynlik deneyimleri yaşamalarını sağlamaktadır.

Sosyal Öğrenme Kuramı çerçevesinde yapılan bir diğer önemli bulgu ise, model alma yoluyla bireylerin çevrelerindeki başarılı ebeveynlik örneklerini gözlemleyerek kendilerine ait ebeveynlik becerilerini geliştirebileceğidir. Anne adaylarının model alma yoluyla ebeveynlik becerilerini hızlı bir şekilde kazanmaktadır. Özellikle hemşirelerin ve diğer sağlık profesyonellerinin, anne adayları için iyi birer rol model olabileceği ve bu şekilde istenilen ebeveynlik davranışlarının kazandırılabilmesi ifade edilmiştir (Kaya ve Şahin, 2020) .

Annelerin ebeveynlik öz yeterlik düzeyinin, çocuklarıyla olan ilişkilerinde büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmada, annelerin kendilerini yeterli hissettikleri zaman, çocuklarıyla daha fazla sözel iletişim kurdukları ve duygusal bağlarını daha güçlü tuttukları vurgulanmıştır. Bununla birlikte, öz yeterlik algısı yüksek olan annelerin, bebeklerinin duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını daha iyi anladıkları ve bu ihtiyaçları karşılama konusunda daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. (Aksoy ve Diken, 2009)

Bunların yanı sıra, ebeveynlik sürecinde annelerin sadece bilgiye sahip olmalarının yeterli olmadığı, aynı zamanda davranışa dayalı öz yeterlik algısının da geliştirilmesi gerektiği ortaya konmuştur. Bu bağlamda, EBUDEP gibi eğitim programları, bilgi aktarımını sağlamakla kalmayıp, anne adaylarının davranışsal öz yeterlik algılarını da

güçlendirerek onların ebeveynlik konusunda daha etkin olmalarını sağlamaktadır. Anne adaylarının davranışsal öz yeterlik algısının güçlendirilmesi için eğitimlerin sadece bilgi sunumuna dayalı olmaması gerektiğini, aynı zamanda psikolojik rahatlama, motivasyon ve öz yeterlik kavramlarının içeriğe dahil edilmesi gerekmektedir. Eğitimlerde, sözel ikna ve başarı performansı gibi stratejilerle katılımcıların öz yeterlik algılarının artması sağlanmıştır.

Sosyal Öğrenme Kuramı doğrultusunda yapılan eğitimlerin, anne adaylarının öz yeterlik algılarını artırarak ebeveynlik süreçlerinde daha etkin olmalarını sağladığı ortaya çıkmaktadır. Eğitim programları, anne adaylarına sadece bilgi sunmakla kalmayıp, onların psikolojik rahatlamlarını sağlamak ve davranışsal öz yeterliklerini güçlendirmek için de önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu bulgular, ebeveynlik eğitiminin, anne ve baba olma ehliyeti üzerinde önemli bir rol oynadığını ve eğitim programlarının anne ve baba adaylarının bu yeni role daha hazır bir şekilde geçiş yapmalarına katkı sağladığını göstermektedir. Anne ve baba olma ehliyeti, bireylerin ebeveynlik rolünü yerine getirme kapasitesini ifade eden, toplumsal, kültürel ve psikolojik bir olgudur. Çocuk sahibi olma kararı, bireylerin yaşam biçimi, sosyoekonomik durumları, inançları ve toplumsal değer yargıları ile şekillenen karmaşık bir süreçtir. Bu bağlamda, alanda yapılan birçok çalışma, anne ve baba olma ehliyetinin, sadece biyolojik değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal faktörlerle de ilişkilendirilen bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır (Macit, 2021).

Çocuk sahibi olma kararının dört temel faktör etrafında şekillenmiştir. Ekonomik fayda, yaşlılıkta bakım gereksinimi, inanç sistemlerinin etkisi ve çocuk sevgisidir, olarak bildirmiştir. Bu dört faktör, bireylerin çocuk sahibi olma kararlarını yönlendirirken, aynı zamanda ebeveynlikteki sorumlulukları da etkilemektedir. Tarım toplumlarında çocuklar daha çok ekonomik birer üretim aracı olarak görülürken, sanayi toplumuna geçiş ve kentleşme ile çocuğa atfedilen değer psikolojik ve duygusal bağlamda daha belirgin hale gelmiştir. Bu değişim, anne ve baba olma ehliyetini de etkileyen önemli bir faktör olmuştur (Uğur, 2018). Türkiye'de yapılan çeşitli araştırmalar, çocuk sahibi olma isteği ve bu isteğin bölgesel farklılıklarını vurgulamaktadır. Türkiye Aile Yapısı Araştırması'nda kırsal bölgelerde çocuk sahibi olma isteğinin daha fazla olduğunu, batıya doğru gidildikçe bu isteğin azaldığını ve aynı zamanda sahip olunan çocuk sayısının bu isteğin gerisinde kaldığını ifade etmiştir. Kırsal kesimde çocuk sahibi olma daha çok ekonomik gerekçelerle ilişkilendirilirken, kentleşen bölgelerde psikolojik faktörler daha ön plana

çıkmaktadır. Bu bulgular, ebeveyn olma ehliyetinin sadece biyolojik değil, aynı zamanda kültürel ve ekonomik faktörlerle de şekillendiğini göstermektedir (İlbuga, 2010).

Çocuğa verilen değeri, kırsal kesim ile şehirleşmiş alanlar arasında farklılıklar gösteren bir olgu olarak incelendiğinde çocuk sahibi olma kararını etkileyen en önemli faktörlerden biri, sosyoekonomik durumdur. Özellikle eğitim düzeyi ve sosyal güvencenin varlığı, sahip olunan ve istenen çocuk sayısını etkileyen faktörler olarak öne çıkmaktadır. Çocuk sahibi olma kararında yaşanan bu farklılıklar, ebeveynlerin çocuk bakımına dair becerilerini, psikolojik hazırlıklarını ve anne-baba olma ehliyetlerini doğrudan etkileyen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Yavuz ve Güllüoınar, 2019).

Anne ve baba olma ehliyeti konusundaki bir başka önemli çalışma, çocuk sahibi olma yaşının artışıyla ilgilidir. Hem erkeklerde hem de kadınlarda ilk evlenme yaşının artışı, çocuğa verilen psikolojik değerle ilişkilendirilmiştir. Evlilik yaşındaki erteleme, kişilerin ebeveynlik rolüne dair psikolojik ve sosyal hazırlıklarını etkileyebilmekte, ayrıca bu durum aile yapısındaki değişikliklerle de ilişkili olabilmektedir. Geniş aile yapısından çekirdek aileye geçiş, anne-baba olma ehliyetinin gelişiminde ve ebeveynlik sürecinde önemli değişimlere yol açmıştır. (Koç ve Aktan, 2024)

Ailenin çocuk üzerindeki etkisi, sadece biyolojik değil, aynı zamanda duygusal, psikolojik ve sosyal boyutlarda da değerlendirilmektedir. Gemicioğlu ve diğerleri sahip olunan çocuk sayısının sosyoekonomik, kültürel özelliklere göre önemli farklılıklar gösterdiğini, ancak doğurganlık tercihlerinin genellikle benzerlikler taşıdığını ifade etmiştir. Bu, anne ve baba olma ehliyetinin sadece bireysel bir sorumluluk değil, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk olduğunu da göstermektedir. Ebeveynlerin, çocuklarının temel gereksinimlerini karşılama, duygusal ve psikolojik destek sağlama becerileri, çocuklarının sağlıklı gelişim süreçlerini doğrudan etkileyen unsurlardır (Gemicioğlu, Şahin ve Er, 2019).

Sonuç olarak, anne ve baba olma ehliyetine dair yapılan araştırmalar, ebeveynlik rolünün, yalnızca biyolojik değil, psikolojik, sosyoekonomik ve kültürel bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuk sahibi olma kararının, bireylerin yaşadıkları çevre, aile yapıları, sosyoekonomik durumları ve psikolojik hazırlıkları gibi faktörlerle şekillendiği görülmektedir. Bu faktörler, anne ve baba olma ehliyetinin temel yapı taşlarını oluşturmakta ve bireylerin ebeveynlik sorumluluklarını yerine getirme kapasitesini etkilemektedir. Alandaki bu çalışmalar, ebeveynlik sürecinde anne ve babaların yaşadığı

zorluklar, bu zorluklarla başa çıkma becerileri ve ebeveynlik sorumluluklarını yerine getirebilme kapasitelerinin, toplumun ve ailenin sağlıklı bir şekilde yapılandırılmasında kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Anne ve baba olma ehliyeti, ebeveynlik rolüne hazırlık, aile içindeki işlevler ve toplumsal beklentiler gibi faktörler, bireylerin çocuk sahibi olma kararlarını ve ebeveynlik sorumluluklarını etkileyen önemli unsurlardır. Yapılan araştırmalar, aile yapısındaki değişimler, bireylerin ebeveynlik hazırlıkları ve çocuk sahibi olma istekleri üzerinde çeşitli faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Ekşi, 2005).

Çocuk sahibi olma isteği, çiftlerin evlilikten sonra çocuk sahibi olmayı istediklerini ve bunun aile yapısındaki güçlü bağların bir sonucu olduğunu göstermektedir. Araştırmalar, çiftlerin, evlilikten bir ya da iki yıl sonra çocuk sahibi olmayı planladıklarını ve çocuk sahibi olmanın, çiftlerin birbirlerini daha iyi tanımalarına ve ilişkilerini güçlendirmelerine yardımcı olduğunu ortaya koymaktadır. Ebeveynlerin çoğunluğu, anne-baba olmayı, "çocuk yetiştirmek ve annelik/babalık duygusunu tatmak" olarak tanımlamaktadır. Bu da çocuk sahibi olma arzusunun hem duygusal hem de toplumsal bir gereklilik olarak algılandığını göstermektedir.

Yapılan çalışmalar, ebeveynlik sürecinin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çeşitli faktörlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Eğitim düzeyinin artırılması, ebeveynlik eğitiminin yaygınlaştırılması, olgunluk düzeyinin göz önünde bulundurulması gibi unsurlar, sağlıklı ve bilinçli ebeveynlik için temel faktörler arasında yer almaktadır. Bu çalışmalara dayalı olarak, anne ve baba olma ehliyeti sürecinde, bireylerin duygusal ve psikolojik olgunluk düzeylerinin artırılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Ebeveynlik ve mutluluk arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmalar, farklı coğrafyalarda ve kültürel bağlamlarda benzer ve farklı bulgular sunmaktadır. Türkiye özelinde yapılan çalışmalar, ebeveynlik ile mutluluk arasında güçlü bir pozitif ilişki olduğunu ortaya koymuş, ancak bu ilişkinin her çocuk için eşit derecede güçlü olmadığı vurgulanmıştır. Çalışmalara göre, özellikle iki çocuk sahibi olmanın mutlulukla pozitif ilişki içinde olduğu belirlenmiştir. Türkiye'deki doğurganlık oranları, özellikle iki çocuğun ideal çocuk sayısı olarak görülmesiyle uyumlu sonuçlar göstermektedir. ISSP (2012) verilerine göre Türkiye'de ideal çocuk sayısı %45 oranında iki çocuk olarak belirlenmiştir ve benzer sonuçlar Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasında da yer almıştır (Uğur, 2018)

Ayrıca, çocuk sahibi olmanın mutluluk ile pozitif ilişkili olması, yaşamdan memnuniyet ile olan ilişkinin ise anlamlı bir şekilde negatif olması dikkat çekicidir (Aluş, 2015). Yaşamdan memnuniyetin daha çok bilişsel bir değerlendirme iken, mutluluğun duygusal bir durum olduğunu belirtmektedir. Bu farklılık, Türkiye'deki çocuk sahibi olmanın özel olarak 0-5 yaş aralığında mutlulukla pozitif, ancak yaşamdan memnuniyet ile negatif ilişki kurmasıyla açıklanabilir. Bu durum, küçük yaşlarda çocuk sahibi olmanın getirdiği bakım yüklerinin bireylerin anlık yaşam memnuniyetini olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymaktadır.

Çocuk sahibi olmanın cinsiyetler arasındaki farklı etkileri de araştırmaların önemli bir bulgusudur. Çalışmalara göre, çocuk sahibi olmanın erkekler için mutlulukla pozitif bir ilişkisi bulunurken, kadınlar için bu ilişkinin negatif yönde olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgular (Liu, 2023). Ayrıca, anneliğin kadınların sağlık, finansal durum ve boşanma olasılığı gibi çeşitli olumsuz etkilerini vurgulamaktadır. Türkiye'deki çalışmalarda da çocuk sayısının, kadınların kendi hayatlarını kontrol etme hisleriyle pozitif ilişki gösterdiği bulunmuştur (Uğur, 2018). Çocuk bakımındaki yüklerin genellikle kadınlara daha fazla yüklendiği ve bu durumun kadınların mutluluğu üzerindeki olumsuz etkisi, ISSP (2012) verileriyle desteklenmiştir (Gemicioğlu vd., 2019).

Ebeveynlik kararının ve çocuk sahibi olmanın toplumsal bağlamda oldukça karmaşık bir mesele olduğu anlaşılmaktadır. Uğur ve diğerleri, çocuk sahibi olmanın sadece anlık mutlulukla değil, aynı zamanda geleceğe yönelik uzun vadeli yatırımlar olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedirler. Örneğin, çocuklar yaşlılık dönemi için önemli bir destek mekanizması olabilir, çünkü ekonomik emeklilik sistemleri bu tür kişisel bakım gereksinimlerini karşılamaktan yetersiz kalmaktadır (Uğur vd., 2023).

Sonuç olarak, Türkiye'deki aile yapısını ve ebeveynlik üzerine yapılan çalışmalar, mutluluk ve ebeveynlik arasındaki ilişkinin dinamiklerini ve cinsiyetler arasındaki farkları derinlemesine incelemektedir. Bu bulgular, toplumda ebeveynlik ve çocuk sahibi olmanın yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir olgu olduğunu ve farklı yaşlardaki çocuk sahibi olmanın ebeveynler üzerinde farklı etkiler yarattığını ortaya koymaktadır.

2.16. Yetişkinlerdeki Psikolojik Dayanıklılık ile Anne Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yetişkinlerde psikolojik dayanıklılık ile anne-baba tutumu arasındaki ilişki, bireylerin yaşamlarının erken dönemlerinden itibaren şekillenen ebeveyn tutumlarının, ilerleyen yaşlarda psikolojik sağlamlık üzerinde önemli etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda yapılan araştırmalar, psikolojik dayanıklılığın, bireylerin karşılaştıkları zorluklara karşı gösterdikleri dirençle doğrudan ilişkili olduğunu ve ebeveyn tutumlarının bu dayanıklılığı önemli ölçüde şekillendirdiğini göstermektedir (Karakoç, 2022).

Özellikle, çocukluk dönemindeki ebeveyn tutumlarının bireylerin psikolojik dayanıklılığını artıran ya da olumsuz yönde etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıktığı belirtilmektedir. Aile desteğinin ve değerlilik hissinin, çocukluk döneminde oluşan psikolojik sağlamlık için kritik öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Çeşitli çalışmalar ise ebeveyn tutumlarını nasıl algıladığımıza bağlı olarak psikolojik dayanıklılığın farklılaştığını ortaya koymuştur (Polat ve Yaman, 2023). Bu bulgular, psikolojik dayanıklılığın yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda çevresel faktörlerle şekillendiğini ve bu faktörlerin başında ebeveyn tutumlarının geldiğini göstermektedir.

Araştırmamızda, yaş ile psikolojik dayanıklılığın bazı alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu da yaş ilerledikçe bireylerin kazandıkları deneyimler ve farkındalıklarla kendilerine olan güvenlerinin arttığını ve psikolojik dayanıklılıklarının geliştiğini göstermektedir. Manav ve arkadaşları (Manav, Bozkurt ve Coşkun, 2021), yapısal stilin bireylerin kendilerine olan güvenlerini, güçlü yönlerini ve öz disiplin süreçlerini kapsayan özellikler olduğunu belirtilmektedir. Bununla birlikte, erkeklerin genel olarak psikolojik dayanıklılık düzeyinin kadınlardan daha yüksek olduğu bulunmuş, bu durumun kültürel faktörlerden kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle erkeklerin ve kadınların psikolojik dayanıklılıklarının farklı düzeylerde olabileceği, erkeklerin daha yüksek psikolojik dayanıklılık gösterdiği ve kadınların daha düşük psikolojik dayanıklılık seviyelerine sahip olabileceği öne sürülmüştür.

Evli bireylerin, bekar bireylere kıyasla, yapısal stil, gelecek algısı ve aile uyumu açısından daha yüksek puanlar aldığı bulunmuştur. Bu bulgu, evli bireylerin sosyal destek aldıklarında daha yüksek psikolojik dayanıklılığa sahip olduklarını göstermektedir. Evli bireylerin, aile desteği sayesinde gelecek algılarının daha olumlu olduğu ve bu durumun

psikolojik dayanıklılığı arttırdığı belirtilmiştir (Tutuş ve Barut, 2021). Ancak, araştırma sonucunda medeni durumun toplam psikolojik dayanıklılık üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı da bulunmuştur, bu durum literatürdeki bazı diğer çalışmalarla örtüşmektedir. Öte yandan, bazı araştırmalar medeni durumun psikolojik dayanıklılık üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Parmaksız, 2020).

Eğitim düzeyi ile psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak literatürde, eğitim düzeyinin psikolojik dayanıklılığı artırıcı bir etken olduğu sıkça vurgulanmaktadır. Bu konuda literatürdeki bulgular farklılık göstermektedir; bazı çalışmalar eğitim düzeyinin psikolojik dayanıklılığı artırdığına işaret ederken diğerleri bu ilişkide anlamlı bir fark bulmamaktadır (Çalışkan, 2007; Bektaş ve Özben, 2016). Pandemi süreci, insanların psikolojik dayanıklılık düzeylerini olumsuz yönde etkileyerek önceki çalışmalarda gözlemlenen farklılıkları ortadan kaldırmış olabilir (Yerkes vd., 2024) .

Gelir düzeyinin de psikolojik dayanıklılık üzerinde önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Düşük gelir düzeyine sahip bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının, orta gelir düzeyindeki bireylerden anlamlı derecede düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, düşük gelir düzeyinin bireylerin psikolojik dayanıklılığını olumsuz etkileyen bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır (Bektaş ve Özben, 2016). Sosyal destek kaynakları ve maddi imkânlar, bireylerin psikolojik dayanıklılıklarını güçlendirebilecek önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anne-baba tutumlarının algılanma biçimiyle psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Özellikle, anne-babalarından duygusal sıcaklık algılayan bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durum, ebeveynin duygusal desteğinin, bireylerin zorluklarla baş etme becerilerini geliştirdiğini göstermektedir. Diğer taraftan, aşırı koruyucu ve reddedici tutumların ise psikolojik dayanıklılık üzerinde olumsuz etkiler yarattığı bulunmuştur. Ebeveynin aşırı koruyucu tutumu, çocukların bağımsızlık kazanmalarını engelleyerek, psikolojik dayanıklılıklarını olumsuz yönde etkileyebilir (Cüceloğlu, 2011; Demir, 2019). Bu bulgular ışığında, araştırmanın ilerleyen bölümlerinde uygulayıcılara ve gelecekteki araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler arasında, ebeveyn eğitimi, erken yaşta psikolojik dayanıklılık eğitimi ve sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi yer almaktadır. Ayrıca,

literatürdeki farklı bulguların bir araya getirilmesi için daha geniş örneklem gruplarıyla yapılan çalışmalara ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır.

2.17. Alanda Yapılmış Uluslararası Çalışmalar

2.17.1. Amerika

Amerika Birleşik Devletleri'nde nüfus politikaları, doğrudan nüfus artışını kontrol altına almak amacıyla tasarlanmış yasalar ya da uygulamalarla değil, daha çok sosyal refah, sağlık ve göç politikaları üzerinden şekillenen bir yapıdadır. Ülkede nüfusun büyümesi veya daralmasıyla ilgili doğrudan müdahaleler sınırlıdır. Bunun yerine, Amerikan hükümeti, nüfus yapısındaki değişikliklere, özellikle de yaşlanan nüfusa ve genç nüfusun dinamiklerine odaklanarak, çeşitli sosyal hizmetler ve göçmenlik politikaları geliştirir. Amerika'da göçmen politikaları, özellikle iş gücü piyasasında kritik bir rol oynar (Grimes, 1998). Yüksek eğitilmiş iş gücüne sahip göçmenler, ekonomik büyümeyi sürdürebilmek ve yaşlanan nüfusu dengelemek için oldukça önemli bir kaynaktır. Bununla birlikte, göçmen politikaları, bazen siyasi ve toplumsal tartışmalara neden olabilmektedir. Amerika, göçmenleri iş gücü olarak kabul etse de bu politikalar zaman zaman tartışmalara yol açmakta ve toplumsal uyumu zorlaştırmaktadır. Ayrıca, doğum oranları düşük olsa da sağlık hizmetleri ve aile planlaması programları ile nüfusun büyümesini yönlendirmeye yönelik dolaylı teşvikler sunulmaktadır. Devlet, bireylerin doğum kontrolü kullanmalarına yönelik çeşitli sağlık hizmetleri sağlasa da doğrudan bir "nüfus kontrolü" politikası izlememektedir. Amerika'nın bu yaklaşımı, genellikle bireysel özgürlükler ve ailelerin kendi kararlarını alma hakkı çerçevesinde şekillenmiştir (Lopoo ve Raissian, 2012) .

Amerika'da ailelere çocuk sahibi olma veya daha fazla çocuk sahibi olma konusunda herhangi bir yaptırım uygulanmamaktadır. Ülkede çocuk sayısını sınırlayan ya da teşvik eden doğrudan yasal düzenlemeler bulunmaz (Lopoo ve Raissian, 2012, 2014). Bunun yerine, sosyal güvenlik sistemleri ve bazı vergi teşvikleri, ailelerin çocuk sahibi olmalarını desteklemek ve onlara ekonomik kolaylık sağlamak amacıyla şekillendirilmiştir. Çocuk sayısına göre herhangi bir cezai yaptırım bulunmamakla birlikte, bazı sosyal programlar, özellikle düşük gelirli ailelere, çocukların bakımı ve eğitimi konusunda yardımcı olmaktadır. Ailelere yönelik vergi avantajları, çocuk bakımına yönelik doğrudan sosyal yardımlar ve sağlık sigortası programları, Amerika'da çocuk sahibi olmayı dolaylı olarak teşvik edebilir. Bununla birlikte, bazı eleştiriler, düşük

gelirli ailelerin çocuk sayısını artırmalarının, devlet yardımlarından daha fazla fayda sağlayarak, aslında yoksulluk döngüsünü pekiştirebileceğini öne sürmektedir. Ancak genel anlamda, Amerika'da çocuk sahibi olmanın sayısına dair herhangi bir sınırlama veya "yaptırım" bulunmadığı gibi, toplumun çocuk sahibi olmayı teşvik etmek yerine, ailelerin kararlarını daha fazla özgürce almalarına olanak tanınmıştır.

Amerika'da, aileler için çocuk sahibi olmayı teşvik eden pek çok dolaylı politika bulunmaktadır. Bu teşviklerin en belirgin olanlarından biri Child Tax Credit (Çocuk Vergi Kredisi) uygulamasıdır (Georgellis vd., 2011). Bu vergi kredisi, gelir düzeyi belirli bir seviyenin altındaki ailelere, çocuk sayısına göre önemli vergi avantajları sağlar. Böylelikle, aileler için maddi destek sunulmuş olur ve bu, özellikle çocuklu ailelerin ekonomik yükünü hafifletmek amacıyla önemli bir politikadır. 2021 yılı itibarıyla, bu kredi miktarı geçici olarak artırılmıştır, ancak Amerika'nın federal hükümeti zaman zaman bu tür programları güncellemektedir. Bir diğer teşvik ise, ailelere yönelik sosyal yardımlar ve çocuk bakım hizmetleriyle ilgilidir. Örneğin, düşük gelirli aileler için Temporary Assistance for Needy Families (TANF) gibi sosyal yardım programları, ailelerin çocuk bakım masraflarını karşılamalarına yardımcı olur (Spencer vd., 2021). Bunun yanı sıra, okullarda verilen ücretsiz yemek ve eğitim programları da dezavantajlı çocukların eğitime katkıda bulunarak, dolaylı bir teşvik işlevi görür. Ayrıca, başta Head Start olmak üzere, devlet tarafından finanse edilen okul öncesi eğitim programları da düşük gelirli ailelerin çocuklarına eğitim fırsatları sunar. Bu tür programlar, çocukların daha iyi bir eğitim almasını sağlarken, aynı zamanda ailelerin eğitim masraflarını azaltmaya yönelik bir araçtır. Ancak, tüm bu teşviklerin ne kadar etkili olduğu konusu, Amerika'daki sosyal politikaların en tartışmalı alanlarından biridir.

Amerika'da çalışma standartları, genellikle iş gücü piyasasının esnekliğine dayalıdır ve bu durum, aile dostu iş politikalarının sınırlı olmasına yol açabilir. Çalışanlar, doğum izni, hasta bakımı gibi haklara sahip olsalar da bu haklar genellikle sınırlıdır ve çoğunlukla devlet tarafından değil, işverenler tarafından belirlenir. Örneğin, Family and Medical Leave Act (FMLA) adlı yasa, çalışanlara yıllık 12 hafta kadar izin alma hakkı tanır, ancak bu izinler genellikle maaşsızdır ve yalnızca büyük şirketlerde ve belirli süreyle aynı iş yerinde çalışan bireyler için geçerlidir. Ayrıca, FMLA'nın kapsamı, diğer bazı ülkelerdeki ebeveyn izni düzenlemeleriyle karşılaştırıldığında daha dar kapsamlıdır. Amerika'daki aile dostu çalışma politikaları, büyük ölçüde işverenlerin tercihine bağlıdır; yani her

şirket, çalışanlarına esnek çalışma saatleri, uzaktan çalışma imkânları veya doğum izni gibi haklar sağlamak zorunda değildir. Bazı büyük şirketler, çalışanlarına aile dostu haklar sunarak, daha rekabetçi iş gücü piyasasında yer almayı tercih ederken, küçük işletmelerde bu tür haklar daha az yaygındır. Bu, Amerika'daki iş gücü piyasasında büyük eşitsizliklere yol açabilmektedir. Ayrıca, çocuk bakımı ve okul sonrası hizmetler gibi imkanların da çoğu zaman ailelerin kendi bütçelerine bağlı olarak sunulması, Amerika'daki çalışan aileler için bir zorluk teşkil etmektedir (Baum, 2006).

Amerika'daki okul uygulamaları, eyaletler arasında önemli farklılıklar gösterir. Eğitim sisteminin büyük kısmı yerel yönetimler tarafından yürütülse de federal hükümet, eğitimin fırsat eşitliğini sağlamak için bazı politikalar geliştirmiştir. No Child Left Behind (Hiçbir Çocuk Geride Kalmamalı) gibi yasalar, çocukların eğitimde eşit fırsatlara sahip olmalarını sağlamayı amaçlarken, okulların akademik başarılarına göre finansal teşvikler sunar. Ancak, eğitimdeki eşitsizlikler, özellikle düşük gelirli bölgelerde hala önemli bir sorun olarak devam etmektedir. Okul öncesi eğitim, Amerika'da özellikle düşük gelirli aileler için önemli bir alan haline gelmiştir (Darling-Hammond, 2018). Head Start gibi programlar, erken çocukluk eğitimini düşük gelirli ailelerin çocuklarına sunarak, onların eğitim hayatına sağlam bir başlangıç yapmalarını amaçlar (LaBrot, Ford ve Pasqua, 2020). Okul sonrası bakım ise, çalışan ebeveynler için kritik bir hizmettir. Birçok okul, çocukların okul sonrası etkinlikler ve bakım ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli programlar sunar. Ancak, bu hizmetlerin tüm aileler için yeterli ve ulaşılabilir olup olmadığı ise hala tartışma konusudur. Okul uygulamaları, ailelerin çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmelerine yardımcı olmayı amaçlasa da eğitimin kalitesi ve erişilebilirliği konusunda büyük farklılıklar bulunmaktadır.

2.17.2. İsviçre

İsviçre, nüfus artışını yönetmek için doğrudan nüfus kontrolüne dayalı yasalar uygulamamakta, bunun yerine sosyal refah ve ekonomik düzenlemelerle nüfusun sürdürülebilir bir şekilde büyümesini sağlamayı amaçlayan politikalar geliştirmektedir. Ülke, yaşlanan nüfus sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır, bu nedenle göçmen politikaları önemli bir yer tutar. İsviçre, iş gücüne katkı sağlayabilecek, özellikle yüksek nitelikli iş gücünü çeken bir göçmen politikası benimsemiştir. Ancak göçmenlerin entegrasyonu, zaman zaman toplumsal ve siyasi gerilimlere yol açabilmektedir. İsviçre'nin doğurganlık oranı, Avrupa Birliği ortalamalarının biraz altında kalsa da devletin sunduğu aile dostu

sosyal politikalar, genç nüfusun desteklenmesini amaçlar. Ayrıca, yaşlanan nüfusun yaratacağı ekonomik ve sosyal baskıları hafifletmek için aktif yaşlanma politikaları ve yaşlı bireylerin topluma entegrasyonunu sağlamaya yönelik çeşitli programlar uygulanmaktadır. İsviçre'nin sosyal güvenlik sistemi, nüfusun çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için güçlü bir altyapıya sahiptir; bununla birlikte, her bir kantonun kendi sosyal politikaları üzerinde belirli bir esnekliği vardır, bu da politikaların yerel düzeyde farklılıklar göstermesine neden olabilir (Hagmann, 1985; Häusermann ve Kübler, 2011).

İsviçre'de, ailelerin çocuk sahibi olmalarını engelleyen veya cezalandıran herhangi bir yaptırım yoktur. Aksine, devlet, çocuk sayısına göre doğrudan cezalandırıcı bir politika izlememekte, daha çok ailelere çeşitli mali teşvikler sunarak onları desteklemektedir. Bu teşvikler, çocuk bakımını kolaylaştırmak ve ailelerin geçimlerini sağlamalarına yardımcı olmak amacıyla vergi indirimleri, aile yardımları ve doğum yardımları gibi çeşitli mekanizmaları içerir. Bununla birlikte, çocuk bakımına dair bazı sosyal yardımlar ve vergi avantajları, özellikle daha düşük gelirli aileler için önemli bir destek mekanizmasıdır. İsviçre'de ailelerin çocuk sayısına göre uygulanan özel bir kısıtlama veya cezai yaptırım bulunmadığı gibi, ailelerin daha fazla çocuk sahibi olmalarını teşvik eden politika ve destekler de mevcuttur. Ancak, ailelerin çocuk sayısını arttırmalarını sağlamak amacıyla uygulanabilecek her türlü dolaylı teşvik, genellikle sosyal yardımlar ve vergi kolaylıkları gibi ekonomik desteklerle sınırlıdır.

İsviçre'de, ailelere yönelik doğrudan çocuk teşvikleri, büyük ölçüde mali destek ve sosyal güvenlik sistemine dayanmaktadır. Çocuk sahipliği teşvikleri, esas olarak vergi avantajları ve sosyal yardımlar aracılığıyla sağlanır. Aileler, çocuk sayısına bağlı olarak gelir vergilerinden muafiyet kazanabilirler ve ayrıca çocuk bakımını üstlenen aileler için özel vergi kredileri de sunulmaktadır. İsviçre, çocukların bakımını üstlenen ailelere yönelik finansal yardımlar sunarak, çocuk sahibi olmanın ekonomik yükünü hafifletmeye çalışır. Ayrıca, İsviçre'nin sosyal güvenlik sistemi, ailelere doğum yardımları ve çocuk bakımına yönelik çeşitli destekler sunarak, çocuk sahibi olmayı daha erişilebilir hale getirir. Devletin sunduğu bu destekler, çocuklu aileler için ekonomik yükü hafifletmeyi amaçlarken, aynı zamanda çocuk bakımına yönelik fırsatlar da artırılmaktadır. Bununla birlikte, İsviçre'deki çocuk teşviklerinin, bazı Avrupa ülkelerine göre daha sınırlı ve doğrudan olmayan bir yapıya sahip olduğu söylenebilir (Bonoli, 2008).

İsviçre’de çalışma standartları, yüksek yaşam kalitesi ve iş gücü piyasasında sağlanan esneklik ile dikkat çeker. Aile dostu çalışma politikaları, genellikle işverenlerin tercihine ve şirket politikalarına bağlıdır, ancak devlet de bazı zorunluluklarla çalışma koşullarını denetler. Örneğin, İsviçre’de, çalışan ebeveynler için doğum izni ve ebeveyn izni gibi haklar sağlanmaktadır. Kadınlar için doğum izni, toplamda 14 hafta sürebilirken, erkekler için ise belirli bir süreyle sınırlı olmak üzere daha kısa süreli babalık izni verilmektedir. Bu iznin çoğu zaman maaşlı olması, çalışan aileler için önemli bir destek mekanizmasıdır. Ancak, İsviçre’deki bazı küçük işletmelerde bu tür haklar sınırlı olabilir, çünkü uygulama büyük ölçüde işverenin inisiyatifine bağlıdır. Çalışanların çocuk bakımı için harcayacakları zaman konusunda esneklik sağlamak amacıyla, bazı büyük şirketler, uzaktan çalışma ve esnek çalışma saatleri gibi olanaklar sunmaktadır. Fakat, iş gücü piyasasında ebeveynler için sağlanan bu tür esneklikler, genellikle büyük şehirlerde ve büyük şirketlerde daha yaygınken, kırsal alanlarda ve küçük işletmelerde daha sınırlıdır (Bonoli, 2008; Hagmann, 1985).

İsviçre’nin eğitim sistemi, kanton bazında büyük çeşitlilik gösterir ve her kanton kendi eğitim politikasını belirler. Ancak, genel olarak İsviçre’de eğitimde fırsat eşitliği sağlamak için çeşitli devlet destekli programlar ve uygulamalar mevcuttur. Okul öncesi eğitim, özellikle düşük gelirli ailelerin çocuklarına yönelik olarak devlet tarafından desteklenen programlar aracılığıyla sunulmaktadır. Bu programlar, çocukların okul öncesi eğitimle erken yaşta tanışmalarını sağlamak ve onları ilkokula daha hazırlıklı hale getirmektedir. Ayrıca, çocuklar için okul sonrası bakım da yaygındır; bu bakım hizmetleri, ebeveynlerin iş gücü piyasasında daha aktif olmasına olanak tanımaktadır. Okulda verilen eğitim, kantonlar arasında farklılıklar göstermesine rağmen, genel olarak yüksek kaliteye sahiptir. Bununla birlikte, eğitime erişim ve eğitimde eşitlik konusunda bazı eleştiriler olsa da İsviçre, eğitim sistemine ciddi yatırımlar yapmaktadır. Eğitimdeki eşitsizlikleri azaltmak amacıyla, devlet özel okullardan ziyade devlet okullarını daha çok desteklemeye odaklanmaktadır. Ayrıca, okullarda çocukların çeşitli sosyal beceriler kazanmalarını teşvik etmek amacıyla geniş bir yelpazede kültürel ve sportif faaliyetler sunulmaktadır (Fazan, Semenovska ve Vazhenina, 2023).

2.17.3. Çin

Çin, 1979’den itibaren, aşırı nüfus artışını kontrol etmek amacıyla Tek Çocuk Politikasını uygulamaya koydu. Bu politika, Çin’in nüfusunu sınırlamayı amaçlarken, uzun vadede

demografik sorunlar yaratmıştır. 2015 yılında, Çin hükümeti, ekonomik ve toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda bu politikayı sona erdirdi ve İki Çocuk Politikasına geçiş yaptı. 2021 yılında ise, Çin hükümeti daha da esnekleşerek, tüm çiftlere üç çocuk sahibi olma izni verdi ve doğum kontrolü yasalarını gevşetti. Bu değişiklik, ülkenin yaşlanan nüfusunun etkilerini hafifletmeye yönelik bir adım olarak görülmektedir. Çin'deki nüfus politikaları, aynı zamanda göçmenlik düzenlemeleriyle de bağlantılıdır. Çin'in iç göç hareketliliği son yıllarda artmıştır.

Çin'deki geçmişte uygulanan "Tek Çocuk Politikası", ailelere çocuk sayısını sınırlandırmak için çeşitli yaptırımlar getirmişti. Bu yaptırımlar arasında, ek çocuk sahiplenilmesi durumunda para cezası, sosyal yardımların kesilmesi, iş gücü piyasasında zorluklar ve diğer sosyal kısıtlamalar yer alıyordu. Ancak, 2015'teki "İki Çocuk Politikası" ile bu tür yaptırımlar büyük ölçüde kaldırıldı. Yine de bazı bölgelerde ek çocuk sahibi olmanın hala bazı ekonomik ve sosyal sonuçları olabilmektedir. Yeni politikaların ardından, hükümetin çocuk sayısının artırılmasına yönelik verdiği teşvikler olsa da çok sayıda çocuk sahibi olmayı tercih eden aileler için hala sosyal ve ekonomik engeller bulunmaktadır. Özellikle kırsal alanlarda ve daha az gelişmiş bölgelerde, aileler hâlâ ek çocuk sahibi olmak için bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Ayrıca, şehirlerdeki yaşam maliyetlerinin yüksek olması, pek çok çiftin çocuk sahibi olma kararını ertelemesine veya sınırlamasına neden olmaktadır (Liu, Liu, Zhang, Ma ve Wang, 2019).

Çin, son yıllarda doğum oranlarını artırmak amacıyla bir dizi teşvik ve destek politikası uygulamaya başlamıştır (Liu vd., 2019). Bu teşvikler, doğum izni, vergi indirimleri ve doğrudan mali destekler gibi araçlarla sunulmaktadır. Ailelere yönelik sunduğu bazı temel teşvikler şunlardır: Çin, çalışan kadınlar için doğum izni sunmaktadır. Kadınlar, doğumdan önce ve sonra toplamda 98 güne kadar izin alabilirler. Erkekler için de sınırlı bir babalık izni uygulanmaktadır. Aileler, doğum yapan her çocuk için hükümet tarafından belirli bir miktar doğrudan mali destek alabilirler. Ayrıca, vergi indirimi gibi teşvikler de uygulanmaktadır. Bu teşvikler, ailelerin çocuk bakımını daha erişilebilir kılmak amacıyla sunulmaktadır. Büyük şehirlerde, özellikle yüksek gelirli ailelere yönelik çocuk bakım hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmetler, genellikle özel sektördeki şirketler aracılığıyla sunulmakta olup, devlet desteği sınırlıdır.

Devlet, eğitim alanında da aileleri teşvik etmektedir. Eğitim, devlet tarafından sübvans edilen bir hizmettir ve her çocuk için devlet okulları ücretsizdir. Ancak, özel okullar ve

yüksek kaliteli eğitim hizmetlerine erişim, özellikle büyük şehirlerdeki daha varlıklı aileler için geçerli bir ayrıcalıktır. Çin'de çalışma hayatı, özellikle kadınların iş gücüne katılımı ve aile ile iş hayatı arasındaki denge üzerine önemli tartışmalar yaratmaktadır. Devlet, iş yerinde aile dostu politikaları ve ebeveyn izinlerini teşvik etmektedir. Kadınlar için doğum izni ve çocuk bakımı izinleri mevcuttur. Bununla birlikte, Çin'deki iş gücü piyasasında kadınlar genellikle erkeklere göre daha düşük ücretler almakta ve daha az yönetimsel pozisyonda yer almaktadırlar (Huang vd., 2019; Kane ve Li, 2021). Kadınlar doğum yaptıktan sonra genellikle 90-98 gün arasında doğum izni alabilirler. Erkekler ise babalık izni konusunda sınırlı haklara sahiptir. Ancak son yıllarda, özellikle büyük şehirlerde işverenler, ebeveyn izni ve esnek çalışma saatleri gibi uygulamaları benimsemeye başlamıştır. Çalışan ebeveynler için çocuk bakım hizmetleri de devlet tarafından kısıtlı ölçüde sağlanmaktadır.

Çin'de çocuk bakım hizmetlerinin çoğu özel sektörde sunulmaktadır. Ancak devlet, bazı büyük şehirlerde kamuya ait çocuk bakım merkezleri açarak, çalışan ailelerin çocuk bakımını daha erişilebilir hale getirmeye çalışmaktadır. Çin'in eğitim sistemi, dünyanın en büyük ve en kalabalık eğitim sistemlerinden biridir. Eğitim, devlet tarafından sübvansede edilmekte olup, ilkokuldan başlayarak ücretsizdir. Ancak, Çin'de eğitimde büyük bir eşitsizlik bulunmaktadır; büyük şehirlerdeki okullar genellikle kırsal bölgelerdeki okullardan daha iyi imkanlara sahiptir (Hong, Jiang, Luo, ve Li, 2022; Zhai ve Gao, 2008).

Çin'de okul öncesi eğitim, özellikle büyük şehirlerde yaygınlaşmış olsa da kırsal alanlarda bu hizmetler sınırlıdır. Hükümet, okul öncesi eğitim kurumlarını teşvik etmekte ve çocuk bakımına dair çeşitli teşvikler sunmaktadır. Çin'deki zorunlu eğitim, 6 yaşından itibaren başlar ve genellikle 9 yıl sürer (ilkokul ve ortaokul). Devlet okulları ücretsizdir, ancak büyük şehirlerdeki okullar, kırsal okullardan çok daha iyi eğitim fırsatları sunmaktadır. Ayrıca, özel okullar ve üniversite hazırlık okulları daha pahalıdır ve genellikle daha iyi eğitim imkânlarına sahiptir. Çin, dünya çapında üniversite eğitimi alanında büyük bir güce sahiptir. Pekin ve Şangay gibi büyük şehirlerdeki üniversiteler, dünya sıralamalarında üst sıralarda yer alırken, kırsal bölgelere göre eğitimde fırsat eşitsizlikleri mevcuttur.

3. BÖLÜM YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın yöntemi, araştırma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin toplanması, verilerin analizi, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği, araştırmanın etiği ve araştırmacının rolü bulunmaktadır.

3. 1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, araştırma modeli olarak fenomenolojik desen kullanılmıştır. Fenomenoloji deseni, felsefe ve psikolojiden gelen bir araştırma tasarımıdır. Bu araştırmada araştırmacı, bir fenomen hakkında bireylerin yaşadığı ortak deneyimleri çözümlenmeye çalışır (Yalçın, 2022). Araştırma bağlamında "anne baba olma ehliyeti" fenomeni incelenmiş ve ilişkili olduğu değişkenler betimlenmeye çalışılmıştır.

3. 2. Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada katılımcıların anne baba olma ehliyeti hakkındaki görüşleri içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. İçerik analizi tekniği, sosyal bilimlerde araştırma tekniklerinin önemli yöntemlerinden birini oluşturmaktadır. 1980'lerle birlikte içerik analizi eğitim bilimleri de dahil olmak üzere sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. İçerik analizi; kalıpları, kategorileri veya anlamları tanımlamak için belirli bir materyalin ayrıntılı ve dikkatli biçimde incelenmesi, kodlama, sınıflandırma ve ilişkilendirme adımları takip edilerek analiz edilmesi işlemidir (Kılıç vd. 2019). Patton (2002)'ye göre içerik analizi, nitel verilerdeki bağlamların ve anlamların ortaya çıkartılması adına kullanılan ve toplanan verileri açıklayabilecek örüntülere ve temalara ulaşmayı amaçlayan bir analiz yöntemidir. Nitel durum çalışmasının temel özelliği bir ya da birkaç durumu derinliğine araştırmasıdır ve bu desende bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerinde durulur (Yıldırım ve Şimşek, 2012).

3. 3. Araştırma Grubu

Araştırmada katılımcılardan bireysel onam formu alınmış olup, gönüllü olan 18 yaş ve üzeri 10 kadın ve 10 erkek katılımcı ile yürütülmüştür. Görüşme formundaki sorular aracılığıyla, katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, aylık gelir ve çocuk sahibi olma durumu gibi demografik bilgilerine ilişkin veriler toplanmıştır.

Araştırma verilerini çeşitlendirmek amacıyla 15 evli, 5 bekar birey ile görüşme yapılmıştır. Evli bireylerin 7 tanesi çocuk sahibi iken 8 tanesi henüz çocuk sahibi değildir. Katılımcıların demografik bilgilerine Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1.Araştırma Grubu ve Demografik Bilgileri

Katılımcı Kodu	YAŞ	CİNSİYET	MEDENİ DURUM	EĞİTİM DURUMU	AYLIK GELİR (TL)	ÇOCUK BİLGİSİ
K1	25-34	Erkek	Evli	Yüksek lisans	35.001-50.000	Evet
K2	55-64	Erkek	Evli	Doktora	50.001 TL ve fazlası	Evet
K3	18-24	Kadın	Evli	Lisans	17.003-35.000 TL	Hayır
K4	45-54	Erkek	Evli	Doktora	50.001 TL ve fazlası	Evet
K5	25-34	Kadın	Bekar	Yüksek lisans	50.001 TL ve fazlası	Hayır
K6	18-24	Kadın	Evli	Lisans	17.003-35.000 TL	Hayır
K7	25-34	Erkek	Evli	Önlisans	17.003-35.000 TL	Hayır
K8	25-34	Kadın	Evli	Lisans	35.001-50.000 TL	Hayır
K9	35-44	Erkek	Evli	Lisans	17.003-35.000 TL	Hayır
K10	25-34	Erkek	Evli	Lisans	17.003-35.000 TL	Evet
K11	35-44	Kadın	Evli	Önlisans	17.002 TL	Evet
K12	35-44	Kadın	Evli	Lise ve altı	17.003-35.000 TL	Evet
K13	18-24	Kadın	Bekar	Lisans	17.003-35.000 TL	Hayır
K14	25-34	Kadın	Bekar	Lise ve altı	17.002 TL	Hayır
K15	25-34	Erkek	Bekar	Lisans	35.001-50.000 TL	Hayır
K16	25-34	Erkek	Bekar	Lise ve altı	17.002 TL	Hayır
K17	25-34	Kadın	Evli	Lise ve altı	17.003-35.000 TL	Hayır
K18	25-34	Erkek	Evli	Önlisans	50.001 TL ve fazlası	Hayır

K19	45-54	Erkek	Evli	Doktora	50.001 TL ve fazlası	Evet
K20	25-34	Kadın	Evli	Lisans	50.001 TL ve fazlası	Hayır

Medeni Durum: Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%75) evlidir, yalnızca %25'i bekarıdır. Bu durum, araştırma örnekleminin çoğunlukla ailevi bağlarla sahip bireylerden oluştuğunu göstermektedir. Evli katılımcıların yüksek oranı, ebeveynlik ve aile yapısına ilişkin olası bulguların evlilik bağlamında yorumlanabileceğini işaret etmektedir.

Eğitim Durumu: Eğitim seviyeleri incelendiğinde, lisans mezunlarının %40 ile en geniş grubu oluşturduğu görülmektedir. Lise ve altı eğitim seviyesine sahip katılımcılar %20 ile ikinci sırada yer alırken, doktora ve ön lisans mezunları %15'er oranında, yüksek lisans mezunları ise %10 oranında temsil edilmektedir. Genel olarak, katılımcı grubunun önemli bir kısmının yükseköğretim düzeyinde eğitim aldığı, ancak lise altı eğitim grubunun da dikkate değer bir oranda bulunduğu görülmektedir.

Aylık Gelir: Gelir dağılımı geniş bir çeşitlilik göstermektedir. Katılımcıların %40'ı 17.003-35.000 TL gelir aralığında yer alırken, %30'u 50.001 TL ve üzeri gelir seviyesindedir. Diğer yandan, %15'lik bir grup 35.001-50.000 TL gelir aralığında, %15'i ise 17.002 TL gelir diliminde bulunmaktadır. Bu durum, katılımcıların ekonomik koşullarının farklılık gösterdiğini ve hem orta hem de üst gelir gruplarının araştırmada yer aldığını ifade etmektedir.

Çocuk Sahipliği: Katılımcıların %65'i çocuk sahibi değilken, %35'i çocuk sahibidir. Çocuk sahibi olmayan katılımcıların yüksek oranı, araştırma örneklemindeki bireylerin büyük bir kısmının ailevi sorumluluklarının sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Genel Değerlendirme: Elde edilen bulgular, katılımcıların demografik özellikleri açısından büyük bir çeşitlilik sunduğunu göstermektedir. Çoğunluğun evli olması ve lisans düzeyinde eğitim almış olması, katılımcı grubunun ailevi bağlar ve eğitim seviyeleri açısından homojen bir yapıya sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Aynı şekilde gelir düzeyindeki geniş dağılım, farklı ekonomik koşullarda bireylerin araştırmaya katıldığını göstermektedir. Bu bulgular, araştırmanın katılımcı çeşitliliği açısından zengin bir örneklem sunduğunu ve elde edilecek sonuçların farklı demografik gruplara yönelik çıkarımlara olanak sağlayabileceğini işaret etmektedir.

3. 4. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Öncelikle araştırmacı tarafından ilgili literatür taranmış ve araştırma amacına uygun soru havuzu oluşturulmuştur. Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini yüksek tutabilmek amacıyla, aile danışmanlığı ve eğitim bilimleri alanında görev yapmakta olan üç öğretim üyesinden, kullanılacak soruların kapsam geçerliliği üzerine geri bildirim alınmış ve bu doğrultuda soruların son halleri belirlenmiştir. Başlangıçta 13 olan görüşme soruları, uzman görüşleri sonrası 8 ana başlık altında 8 soruya dönüştürülmüştür. Ardından, iki pilot görüşme yapılmış ve bu görüşmelerle araştırma sorularının katılımcılar tarafından ne kadar anlaşıldığı incelenmiştir. Pilot görüşmelerden elde edilen geri dönüşler sonrasında sorular yenilenmiş ve veri toplama aşamasına geçilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular aşağıdaki gibidir:

1. Çiftlerin maddi olanakları, çocuk sahibi olma kararını ne derecede etkilemektedir? (Maddi Olanak)
2. Eşinizle kültürel açıdan farklılıklara veya benzerliklere sahip olmanız çocuk sahibi olma kararınızı etkiler mi? (Kültür)
3. Çocuk sahibi olmanın ailenizin geleceğine ve yaşam sınırlarınıza etkisi nelerdir? Çocuk sahibi olmanız durumunda sosyal hayatınız ne şekilde etkilenir? (Sosyal Hayat)
4. Çocuk sahibi olmak anne ve babanın kariyer planlarını ve bireyselliklerini nasıl etkiler? (Kariyer ve Bireysellik)
5. Son yıllarda azalan çocuk sahibi olma isteğinin veya az sayıda çocuğa sahip olma isteğinin başlıca nedenleri nelerdir? Bu konuda motivasyonunuz nedir? (Çocuk Sahibi Olma İsteği)
6. Evlendikten sonra tıbbi/genetik bir engel olmamasına rağmen çocuk sahibi olmamayı düşünür müsünüz (Çocuk Sahibi Olmama İsteği)
7. Çocuk sahibi olmak eşler arasında sorumluluk paylaşımı ve iletişimi ne yönde etkiler? (Evliliğe Etki)
8. Anne ve baba olmak isteyenler için psikolojik açıdan asgari bir sınır veya ehliyet kriteri belirlemeli mi? Niçin? (Politika önerisi)

3. 5. Verilerin Toplanması

Görüşme soruları son hale getirilerek etik kurul izni için ilgili makamlara iletilmiştir. Etik kurul izni geldikten sonra süreç başlamıştır. Katılımcı görüşmeleri 2024 Ağustos ve Ekim ayı aralığında toplanmıştır. Araştırma kapsamında katılımcılar ile 30-50 dk. süren bireysel görüşmeler yapılmış ve görüşmeler sırasında araştırmacı tarafından ses kaydı alınmıştır. Araştırmanın güvenilirliği açısından, veri toplama sürecinde araştırma soruları net ve açık bir şekilde belirlenmiş, ayrıca araştırmacının araştırmadaki rolü ve konumu açıkça tanımlanmıştır. Katılımcılardan, anne ve baba olma ehliyeti üzerine etki eden temalar hakkında düşüncelerini paylaşmaları istenmiştir. Bu şekilde, araştırmanın amacı doğrultusunda veri toplama süreci titizlikle yürütülmüştür. Daha sonra ses kayıtları transkript edilerek, 40 sayfada yaklaşık 12.000 kelimelik metne dönüştürülmüştür.

3. 6. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen nitel veriler araştırmacı tarafından içerik analizi yardımıyla analiz edilmiştir. İçerik analizi teknikleri bir söylemi anlamada ve yorumlamada öznel etkenlerden kurtulmayı sağlamak amacını taşımaktadır. Okuyucunun bilgisine, sezgisine, tutumlarına, değerlerine ve referans çevresine bağlı, kolayca ve otomatik bir şekilde yapılmış yorumuna karşı nesnel okuma ilkeleri getirmektedir. Dolayısıyla içerik analizi, mesajda bireyi görünmeden etkileyen öğelerin birleşmesine yönelik “ikinci bir okumadır” (Bilgin, 2014).

Araştırma kapsamında nitel verilerin analizinde iki önemli aşama bulunmaktadır. Birinci aşamada araştırmacı tarafından transkript edilen metinler tek tek incelenmiş ve K1, K2 ve K3 gibi kodlarla kaydedilmiştir. İkinci aşamada araştırma soruları kapsamında transkript metinler tekrar tekrar okunmuş, Nvivo 15 programı yardımı ile kodlar ve temalar başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Önemli alıntılar ilgili kod ve temalarda referans olarak kullanılmış ve analiz çıktıları elde edilmiştir. Araştırma neticesinde başta yeterlilik, ebeveynlik, aile, bilinç, gelecek kaygısı, alım gücü, eğitim, sağlık, planlama, testler, kültür ve duygusallık olmak üzere kod listesi oluşturulmuş ve bu kodlardan yola çıkılarak tema ve alt temalara ulaşılmıştır.

3. 7. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliği

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik branşında Doç. Dr., Eğitim Bilimleri alanında Dr. Öğr. Üyesi ve aynı alanda Öğr. Gör. Dr. olmak üzere üç farklı uzmana araştırma soruları

iletilmiştir. Başlangıçta 13 soru ile başlanan görüşme formu, uzmanlardan alınan geri bildirimler sonucunda 8 soruya indirilmiştir. 2 farklı katılımcı ile pilot görüşme gerçekleştirilerek, soruların anlaşılabilirliği ve geçerliliği test edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliği ise, veri toplama sürecinde katılımcılardan alınan ses kayıtlarının titizlikle transkript edilip analiz edilmesiyle sağlanmıştır. İçerik analizi yöntemi ve Nvivo 15 programı kullanılarak yapılan veri analizi, verilerin sistematik bir şekilde kodlanıp temalar altında sınıflandırılmasını sağlamıştır. Bu yöntemler, verilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmıştır.

3. 8. Araştırmanın Etiği

Bu araştırma, etik ilkeler çerçevesinde yürütülmüş ve katılımcıların hakları ön planda tutulmuştur. Araştırma sürecinde, katılımcıların bilgilendirilmiş onamı alınmış, onların katılımları tamamen gönüllülük esasına dayandırılmıştır. Katılımcılara, araştırmanın amacı, süreci ve sonuçlarının nasıl kullanılacağı hakkında açık ve anlaşılır bilgiler sunulmuş, herhangi bir şekilde zorlanmadan katılım sağlamaları sağlanmıştır. Ayrıca, katılımcıların gizliliği ve anonimliği korunmuş, kişisel veriler yalnızca araştırma amacıyla ve etik kurallar çerçevesinde toplanmıştır. Araştırma sürecinde, katılımcıların duygusal ve psikolojik açıdan olumsuz etkilenmemesi için gerekli önlemler alınmış, görüşme esnasında herhangi bir rahatsızlık hissettikleri takdirde görüşmeyi sonlandırma hakları olduğu bildirilmiştir. Elde edilen verilerde, katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş ve veriler yalnızca araştırmanın amaçları doğrultusunda kullanılmıştır. Araştırmanın tüm aşamalarında, bilimsel doğruluk ve dürüstlük ilkelerine bağlı kalınmış, veriler manipüle edilmemiştir.

3. 9. Araştırmacının Rolü

Bu araştırmada, araştırmacı hem veri toplama sürecinde hem de verilerin analizinde aktif bir rol oynamıştır. Araştırmanın nitel bir yaklaşım benimsemesi nedeniyle, araştırmacının tarafsız ve objektif bir tutum sergilemesi büyük önem taşımaktadır. Araştırmacı, katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmeler sırasında, katılımcıların duygularını ve düşüncelerini rahatça ifade edebilmeleri için güvenli bir ortam sağlamayı amaçlamıştır. Bu süreçte, katılımcıların içsel deneyimlerini en doğru şekilde anlayabilmek için empatik bir yaklaşım benimsenmiş ve araştırmacının kişisel bakış açıları, verilerin analizine etki etmemesi için sürekli olarak sorgulanmıştır. Ayrıca, araştırmacı, elde edilen verilerin

doğruluğunu ve geçerliliğini sağlamak adına, sürekli olarak verilerle ilgili denetim ve kontrol mekanizmaları geliştirmiştir. Araştırma sürecinde, araştırmacının rolü yalnızca verileri toplamakla sınırlı kalmamış, aynı zamanda araştırma sorularına yanıt bulabilmek adına verilerin derinlemesine analiz edilmesinde de önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bu bağlamda, araştırmacı süreci dikkatle yönetmiş ve verilerin araştırma amacına uygun şekilde yorumlanmasını sağlamıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu kısmında elde edilen bulgular araştırmacı tarafından nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma neticesinde başta yeterlilik, ebeveynlik, aile, bilinç, gelecek kaygısı, alım gücü, eğitim, sağlık, planlama, testler, kültür ve duygusallık olmak üzere kod listesi oluşturulmuş ve bu kodlardan yola çıkılarak tema ve alt temalara ulaşılmıştır. Dosya ve referans sayıları Tablo 2’te ifade edilen tema ve alt temalara ulaşılmıştır.

Tablo 2. Tema ve Alt Tema Bilgileri.

TEMALAR	DOSYA	REFERANS
TEMA 1 Çocuk Sahibi Olmanın Engelleri		
1.1. Kariyer ve Bireysellik	20	29
1.2. Gelir düzeyi	19	26
1.3. Gelecek kaygısı	16	23
TEMA 2 Ebeveyn Olma Yetkinlikleri		
2.1. Ebeveyn olma bilinci	19	28
2.2. Psikolojik sağlamlık	11	5
TEMA 3 Çocuk Sahibi Olma Karar Verme Süreci		
3.1. Kültürel etki	18	24
3.2. Gelir / Maddi durum	14	18
3.3. Duygusal ihtiyaç	13	20
3.4. Topluma katkı	12	18
TEMA 4 Politika Önerileri		
4.1. Çocuk planlaması	18	29
4.2. Kişilik testleri	17	17
4.3. Aile danışmanlığı uygulamaları	17	20

4. 1. Çocuk Sahibi Olmanın Engelleri

Çocuk sahibi olma kararı engelleri teması kapsamında Gelir düzeyi, Kariyer ve Bireysellik ve Gelecek kaygısı alt temalarına ulaşılmıştır. Katılımcılar, çocuk bakımının yalnızca maddi değil, aynı zamanda uzun vadeli planlama gerektiren bir sorumluluk

olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle büyük şehirlerdeki yüksek yaşam maliyetleri ve finansal güvence eksiklikleri, çocuk sahibi olma kararını ertelemenin veya bu karardan vazgeçmenin temel sebepleri arasında yer almaktadır. Ayrıca, kariyer hedeflerine ulaşmada yaşanan zorluklar, iş-yaşam dengesi ve kadınların kariyer üzerindeki toplumsal baskılar, çocuk sahibi olmayı zorlaştıran diğer önemli faktörlerdir. Son olarak, katılımcılar, geleceğe dair belirsizlikler, maddi yetersizlikler ve kişisel özgürlük kaygıları nedeniyle çocuk sahibi olmanın, ciddi bir planlama ve hazırlık süreci gerektirdiğini ifade edilmiştir.

4. 1. 1. Kariyer ve Bireysellik

Katılımcılar, çocuk sahibi olma kararlarının kariyerleri ve bireysellikleri üzerinde büyük bir etki yarattığı belirtilmiştir. En çok vurgulanan noktalar kariyerin geçici olarak duraklaması, iş-yaşam dengesinin zorluğu ve bireysel hedeflerden feragat etme gibi engellerdir. Katılımcıların çoğu, özellikle kadınların kariyerinin çocuk bakımına öncelik verilmesi nedeniyle zorlaştığını, iş-yaşam dengesinin sağlanmasının zorluğunu ve daha fazla fedakârlık yapmayı gerektirdiğini ifade etmektedir.

Kadınların kariyerleri üzerinde toplumsal baskılar da önemli bir engel olarak öne çıkarken, bazı katılımcılar erkeklerin daha fazla esnekliğe sahip olduklarını belirtiyorlar. Çalışma saatlerindeki esneklik, mali sorumluluklar ve sosyal destek eksiklikleri de çocuk sahibi olmanın kariyer üzerindeki zorluklarını artıran faktörler arasındadır.

Sonuç olarak, çocuk sahibi olmanın kariyer üzerindeki engelleri; özellikle kadınlar için kariyer planlarının ertelenmesi, işteki sorumlulukların azalması ve bireysel hedeflerin sekteye uğraması gibi etkilere yol açmaktadır.

Kariyer ve bireysellik teması ile ilgili katılımcıların görüşlerine aşağıdaki gibi yer verilmiştir.

- “Kadınların kariyer yapmak ve ekonomik özgürlüklerini elde etmek isterken, çocuk sahibi olma planlarını ertelediklerini gözlemliyorum.” K2
- “Çocuk sahibi olduktan sonra kariyerimizde bazı fedakarlıklar yapmamız gerekecek. Özellikle eşim çocuğun bakımına odaklanmayı tercih edebilir.” K3
- “Kariyerim üzerinde doğrudan etkiler yaptı. Çocuğum olduktan sonra daha dikkatli ve planlı olmak zorunda kaldım.” K10

- “Kariyer hedeflerimi çocuğumun ihtiyaçlarına göre şekillendirmek zorunda kaldım. İş dünyasında kadınların anne olduktan sonra yaşadığı zorluklar oldukça belirgin.” K11
- “Kadınların kariyer hedeflerine ulaşması, özellikle çocuk bakımına daha fazla vakit ayırmak zorunda kalmaları nedeniyle oldukça güçleşiyor. Ancak erkeklerin bu konuda daha fazla esneklikleri olduğunu düşünüyorum.” K15
- “Çocuğun bakımı, işimdeki sorumlulukları zorlaştıracaktır. Kendi işimi düzgün yaparken zorlanıyorum, çocuğa bakmak çok daha fazla vakit alır.” K16
- “Çocuk sahibi olmak için işten ayrılmam gerekebilir. Çünkü çocuğa bakacak kimsemiz yok, bu da kariyerimi duraklatmama neden olur.” K17
- “Çocuk sahibi olmanın kariyer üzerinde büyük etkiler yarattığını düşünüyorum. Ülkemizde sosyal yapılar eksik olduğundan, özellikle büyük şehirlerde çocuk sahibi olmanın kariyeri zorlaştırdığına inanıyorum.” K19

Katılımcı görüşleri incelendiğinde, çocuk sahibi olmanın kariyer üzerindeki etkileri sıkça vurgulanan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok kadın, kariyer hedeflerini gerçekleştirmek isterken çocuk sahibi olmanın bu süreci ertelemesine veya zora sokmasına yol açtığını belirtmiştir. Çocuk bakımı, iş yaşamını zorlaştırmakta ve özellikle kadınların iş gücüne katılımını olumsuz yönde etkilemektedir. Katılımcılar, kariyerlerine odaklanmak için çocuğun bakımını nasıl organize edeceklerine dair stratejiler geliştirmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, erkeklerin bu konuda daha fazla esneklik sunduğu, kadınların ise kariyer ve aile arasındaki dengeyi kurmada daha fazla zorluk yaşadığı gözlemlenmiştir.

4. 1. 2. Gelir Düzeyi

Çocuk sahibi olma kararı, maddi nedenler açısından katılımcılar üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Katılımcıların çoğu, çocuk bakımının yalnızca temel ihtiyaçlarla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda uzun vadeli mali planlama gerektirdiğini belirtiyor. Eğitim, sağlık, okul ücretleri gibi giderler, özellikle büyük şehirlerde yaşayan çiftler için büyük bir engel teşkil etmektedir.

Maddi yetersizlik, çocuk sahibi olmayı ertelemenin veya bu karardan vazgeçmenin temel sebeplerinden biri olarak öne çıkıyor. Katılımcıların büyük bir kısmı, ekonomik güvence ve finansal hazırlık olmadan çocuk sahibi olmanın, çocuğun geleceğini riske atmak

anlamına geleceğini düşünmektedir. Bu yüzden, birikim yapma ve mali planlama çocuk sahibi olma kararını şekillendiren en önemli faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Bu veriler ışığında, çocuk sahibi olma kararını etkileyen en büyük engel maddi hazırlıktır.

Gelir düzeyi alt teması ile ilgili bazı katılımcı görüşlerine aşağıdaki gibi yer verilmiştir.

- “Maddi olanaklarımızı daha da güçlendirmeden çocuk sahibi olmanın bizi zorlayacağını fark ettik.” K1
- “Mevcut ekonomik yapıda, çocuk sahibi olmak bir yük getirmektedir. Benim açımdan daha fazla çocuk sahip olmamda birinci parametre ekonomik olarak ihtiyaçların karşılanmasında etkili olmuştur.” K2
- “Maddi durumumuzu analiz ettik ve bu konuda biraz daha birikim yapmamız gerektiğine karar verdik. Çünkü çocuğun masraflarını karşılamakta zorlanırsak, onun geleceğini riske atmış oluruz.” K3
- “Maddi durum, çocuk sahibi olma kararında kritik bir rol oynuyor. Çocuğun bakımından eğitimine kadar her şey masraf gerektiriyor.” K6
- “Eşimle bu yüzden çocuk sahibi olmadan önce mali durumumuzu güçlendirmek için bir plan yapıyoruz. Çünkü çocuğumuzun hayatına başlarken herhangi bir eksiklik yaşamamasını istemiyoruz.” K7
- “Maddi olanakların yetersizliği, çocuk sahibi olma kararını ertelemenin en büyük nedenlerinden biri.” K8
- “Çocuk fikri çok ürkütüyor, çünkü Türkiye’de özellikle büyük şehirlerde çocuk yetiştirme maliyetleri çok yüksek.” K9
- “En çok endişelendiren şey, çocuğumuzun eğitim masraflarıydı. Özellikle İstanbul’da iyi bir okulun ücretleri gerçekten çok yüksek.” K11
- “Türkiye’de, özellikle büyük şehirlerde yaşarken, çocuk sahibi olmanın maliyetinin ne kadar yüksek olduğunu göz önünde bulundurursanız, tek bir gelire çocuk büyütmek pek de kolay olmuyor.” K12
- “Çocuğun sağlığı, okulu, kıyafeti derken çok paraya mal oluyor ve ben bu kadar harcama yapacak durumda değilim.” K16

Katılımcı görüşleri incelendiğinde, maddi olanakların çocuk sahibi olma kararındaki en önemli faktörlerden biri olduğu görülmektedir. Çeşitli katılımcılar, mevcut ekonomik koşullarda çocuk yetiştirmenin zorluklarına dikkat çekmiş ve bu yükün altına girmemek

için maddi açıdan güçlenmeyi tercih ettiklerini ifade etmiştir. Özellikle çocukların bakımından eğitimine kadar pek çok masrafın bulunduğu, bu nedenle ekonomik güvenliğin sağlanmasının öncelikli bir ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, büyük şehirlerdeki yüksek yaşam maliyetleri ve çocuk yetiştirmenin getirdiği finansal yük, karar sürecinde belirleyici bir etken olmuştur.

4. 1. 3. Gelecek kaygısı

Katılımcıların gelecek kaygıları, çocuk sahibi olma kararında belirleyici bir rol oynamaktadır. Maddi zorluklar, kişisel özgürlük kaygıları ve kariyer hedeflerine odaklanma isteği, çoğu katılımcıyı çocuk sahibi olma kararını ertelemeye veya bu karardan vazgeçmeye yönlendirmiştir. Geleceğe dair belirsizlikler, özellikle yaşam standardı ve finansal güvence konusundaki kaygılar, çocuk sahibi olma kararını etkileyen en önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Konu ile ilgili bazı katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

- “Eşimle evlendikten sonra çocuk sahibi olmayı bir süre ertelemeyi düşündük... Bu kararı ekonomik ve duygusal sebeplerle aldık. İkimiz de kariyerimizin önemli bir dönemindeydik ve bir çocuğun hayatımıza getireceği sorumlulukları tam anlamıyla karşılayacak durumda olmadığımızı hissediyorduk. K1
- “Geçen yaz, eşimle birlikte bir tatildegdik ve bir restoranda yemek yerken masanın yanında oynayan küçük bir çocuk dikkatimi çekti. O an, anneliğin hayatı nasıl değiştirdiğini ve belki de daha anlamlı hale getirdiğini düşündüm. Ancak şu anki maddi durumumuz ve yaşam tarzımız bu sorumluluğu üstlenmek için uygun değil.” K3
- “Bir arkadaşımın bir çocuk büyütmenin ortalama 20-25 yıl süresince çok ciddi bir mali yük getireceğini anlatması bizi gerçekten etkiledi. Sağlık açısından bir engel olmamakla birlikte, özellikle İstanbul’daki yaşam şartları, maddi gereksinimler ve geleceğe dair endişelerimiz, çocuk sahibi olma kararı üzerinde düşünmemize yol açtı.” K10
- “İşlerimizdeki yoğunluk ve kişisel planlarımız nedeniyle biraz çekimser kaldık. Ancak bu endişe zamanla geçtikçe, çocuğumuzun geleceğini güvence altına alacak şekilde adımlar attık.” K11

- “Çocuk sahibi olmak, benim için sadece bir seçenek değil, ciddi bir sorumluluk... Ayrıca çevremde de çocuk sahibi olmak isteyen ama buna maddi olarak yetersiz kalan kişiler var ve bu durum, beni daha da düşündürüyor.” K14
- “Şu anda işimi zor geçindiriyorum, bir de çocuğa bakmam gerektiğinde hem maddi hem de psikolojik olarak sıkıntı yaşarım... Bunu yapacak kadar gücüm yok, her şeyi tek başıma halletmek zor olur.” K16

Katılımcı görüşleri incelendiğinde, çocuk sahibi olma kararının önemli ölçüde ekonomik ve duygusal sebeplerle ertelendiği görülmektedir. Birçok katılımcı, kariyerlerinin kritik bir döneminde olmaları ve çocuk bakımının getireceği sorumluluklar konusunda kaygılar taşıdıklarını ifade etmiştir. Ayrıca, özellikle büyük şehirlerdeki yaşam şartları ve maddi yükler, çocuk sahibi olma kararını erteleme veya yeniden değerlendirme gereksinimi doğurmuştur. Çocuk sahibi olmanın sadece maddi değil, psikolojik ve duygusal açıdan da ciddi bir sorumluluk olduğu vurgulanmıştır. Bu faktörler, katılımcıları, çocuk sahibi olmanın sadece bir seçenek değil, uzun vadeli bir plan gerektiren önemli bir adım olarak görmektedir.

4. 2. Ebeveyn Olma Yetkinlikleri

Ebeveyn olma yetkinlikleri teması kapsamında Ebeveyn olma bilinci ve Psikolojik Sağlık alt başlıkları elde edilmiştir. Katılımcılar Ebeveyn Olma Bilinci ve Ebeveyn Psikolojik Sağlık alt başlıklarına ulaşılmıştır. Katılımcılar, ebeveyn olma sürecine yönelik, kişisel hazırlık ve psikolojik sağlık gerekliliğini vurgulamışlardır.

Ebeveyn Olma Bilinci alt başlığına göre, katılımcılar ebeveynliğin yalnızca biyolojik bir süreç olmadığını, aynı zamanda psikolojik, duygusal ve toplumsal sorumluluklar gerektiren bir süreç olduğunu ifade etmişlerdir. Birçok katılımcı, ebeveyn olmadan önce bu sorumlulukları anlamının ve bu sürece yönelik bir hazırlık yapmanın önemini belirtmiştir. Ebeveynlik için gerekli olan psikolojik hazırlık ve duygusal olgunluğun, aile içindeki sorunların daha sağlıklı bir şekilde çözülmesine yardımcı olacağına inanılmaktadır. Katılımcılar, ebeveynlik öncesi eğitimler ve psikolojik desteklerin yalnızca bireylerin değil, aynı zamanda çocukların gelişimi açısından da faydalı olacağını savunmuşlardır.

Ebeveyn Psikolojik Sağlık başlığı ise, ebeveynlerin psikolojik durumlarının çocuk yetiştirme sürecindeki etkilerini vurgulamaktadır. Katılımcılar, ebeveynlik için psikolojik

sağlamlık gerekliliğini dile getirmiş ve bunun, ebeveynlerin psikolojik olarak hazır olup olmadıklarını belirlemek adına önemli bir faktör olduğuna dikkat çekmişlerdir.

4. 2. 1. Ebeveyn olma bilinci

Katılımcıların Ebeveyn olma bilinci, çocuk sahibi olma kararını etkileyen önemli bir faktör olup, bireylerin psikolojik, duygusal ve toplumsal sorumluluklarını anlamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Katılımcılara göre ebeveynlik, sadece biyolojik bir süreçten ibaret olmayıp, duygusal ve zihinsel bir hazırlık süreci gerektiren bir sorumluluktur.

Konu ile ilgili bazı katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir.

- “Eşimle bu konuyu bir belgesel izlerken tartışmıştık. Belgeselde, bazı ebeveynlerin çocuklarını ihmal ettiği ya da doğru şekilde yönlendiremediği hikayeler vardı. Bu durum, beni ebeveynlik için bir psikolojik hazırlık gerekip gerekmediğini düşünmeye yöneltti. İlk çocuğumuz doğduğunda, eşimle birlikte oldukça zorlandık. Eğer ebeveyn olmadan önce bir hazırlık sürecinden geçmiş olsaydık, bu sorunların birçoğunu yaşamayabilirdik.” K1
- “Ebeveynlik gerçekten büyük bir sorumluluk ve bunun için psikolojik olarak hazır olmak şart. Çocuk yetiştirirken karşılaşılabileceğimiz zorlukları düşündüğümde, her anne ve babanın buna hazırlıklı olması gerektiğini görüyorum.” K3
- “Eşimle çocuk sahibi olmadan önce bu konuda birçok kitap okumamız gerektiğini hep düşündük ve bir danışmana başvurduk.” K7

Katılımcıların görüşleri incelendiğinde, ebeveynliğin sadece biyolojik bir süreç olmadığını, psikolojik ve duygusal hazırlık gerektiren bir sorumluluk olduğunu vurgulanmaktadır. Pek çok katılımcı, ebeveynlik öncesi eğitimlerin ve psikolojik desteğin önemli olduğunu ve bu süreçlerin sadece bireyler için değil, çocuklar için de faydalı olacağını belirtmektedir. Özellikle psikolojik olgunluk, sabır, empati ve stresle başa çıkma gibi becerilerin ebeveynler tarafından geliştirilmesi gerektiği dile getirilmektedir. Bazı katılımcılar, bu süreç için bir sınır veya kriter belirlenmesini savunarak, ebeveyn adaylarının psikolojik olarak hazırlıklı olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

4. 2. 2. Psikolojik sağlamlık

Katılımcıların psikolojik sağlamlık, konusu üzerine yaptığı yorumların çocuk sahibi olma kararını etkileyen önemli bir faktör olup, anne ve babaların psikolojik sorumluluklarını

anlamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Katılımcılara göre ebeveynlik, psikolojik sağlamlık gerektiren bir sorumluluktur.

Konu ile ilgili bazı katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir.

- “Çocuk sahibi olacak anne ve babaların kesinlikle psikolojik durumları ölçülmeli ve bilinçli ebeveyn olmalarına yönelik eğitim verilmelidir.” K2
- “Bir arkadaşım çocuk sahibi olduktan sonra tükenmişlik sendromu yaşadı. Bu süreçte bir danışmandan yardım aldı ve bu, ebeveyn olarak daha iyi bir denge kurmasına yardımcı oldu.” K3
- “Bir kuzenim çocuk sahibi olduktan sonra ciddi bir depresyona girdi. Bunun nedeni, çocuk yetiştirmenin ne kadar zor olduğunu bilmemesi ve duygusal olarak buna hazır olmamasıydı.” K6
- “Anne ve baba olmanın büyük bir sorumluluk gerektirdiğini herkes bilir, ama bu sorumluluğun psikolojik yönü genellikle göz ardı edilir.” K9
- “Bu konuda kesinlikle bir sınır veya kriter olmalı. Çocuk sahibi olmak, sadece biyolojik değil, aynı zamanda psikolojik bir sorumluluktur.” K10
- “Bence ebeveynlik için psikolojik bir sınır belirlemek çok önemli.” K11
- “Kesinlikle, kesinlikle bir ehliyet gerektiğine inanıyorum. Çok fazla psikolojik problemleri olan insan görüyoruz. Obsesif anne ve babadan obsesif çocuklar, şizofreni anne ve babadan şizofreni çocuklar doğuyor. Etrafta ruh hastası insanlardan dolu. Özellikle insanlara zarar vermeye meyilli insanlar bu konudan kesinlikle ayırt edilmelidir. Bir kişiyi tanımak istiyorsak çevresindeki beş kişiye bakmak gerekir. Bu sebepten kaynaklı kesinlikle anne ve baba adayları psikolojik testlerden geçip düzeyine göre eğitim almalı ve ondan sonra anne ve baba olmalıdır.” K13

Katılımcıların görüşleri incelendiğinde, ebeveynlik için psikolojik hazırlığın ve bilinçli ebeveyn olmanın önemli bir gereklilik olduğu vurgulanmaktadır. Çocuk sahibi olmanın sadece biyolojik değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik bir sorumluluk olduğu konusunda katılımcılar hemfikirdir. Birçok katılımcı, ebeveynlik sürecinin zorlukları karşısında psikolojik hazırlık eksikliğinin ciddi sorunlara yol açabileceğini belirtmiştir. Tükenmişlik, depresyon ve duygusal zorluklar, ebeveynlerin psikolojik durumlarının değerlendirilmesinin ve desteklenmesinin önemini gözler önüne sermektedir. Ayrıca, bazı katılımcılar, ebeveyn adayları için psikolojik testler ve eğitimlerin bir zorunluluk olması

gerektiğini savunmuş, özellikle ruhsal bozuklukları olan bireylerin bu süreçten önce uygun değerlendirmelere tabi tutulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu görüşler, ebeveynlik sürecine daha hazırlıklı ve sağlıklı bireylerin dahil olmasının, çocukların gelişimi ve aile sağlığı açısından kritik bir etken olduğunu ortaya koymaktadır.

4. 3. Çocuk Sahibi Olma Karar Verme Süreci

Çocuk sahibi olma kararı etkileri teması kapsamında kültürel etki, duygusal ihtiyaç, gelir/maddi durum

Ve topluma katkı alt temalarına ulaşılmıştır. Katılımcılar, çocuk sahibi olma kararı etkileri üzerine yorumlarını belirtmişlerdir. Katılımcıların görüşlerinde, çocuk sahibi olma kararının toplumsal beklentilerden etkilendiği ve ailelerin, özellikle de kadınların, toplumun belirlediği normlara göre hareket ettikleri görülmektedir. Birçok katılımcı, toplumun çocuk sahibi olma konusunda bireylere nasıl davranması gerektiği ile ilgili çok net bir tutum sergilediğini ve bunun bireylerin kararlarını etkileyebileceğini ifade etmektedir.

4. 3. 1. Kültürel Etki

Katılımcılara göre, çocuk sahibi olma kararı yalnızca bireysel bir tercih değil, aynı zamanda toplumsal ve ideolojik bir sorumluluktur. Birçok katılımcı, çocuklarını özgür düşünen, bilim üreten ve topluma faydalı bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu motivasyon, sadece aileyi güçlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumun geleceğine katkıda bulunmayı amaçlayan bir bakış açısını da yansıtmaktadır. Çocuk yetiştirmenin, ekonomik ve çevresel bilinçle desteklenen, sevgi dolu bir ortam sağlama amacına hizmet etmesi gerektiği düşünülmektedir. Katılımcılar, çocuk sahibi olmanın getireceği zorluklara rağmen, bu sürecin ailelerine ve topluma kattığı değerlerin bu zorlukların ötesine geçtiğini ifade etmektedirler.

- “Ülkemiz geleceği özgür düşünen, bilim üreten ve sanatla büyüyen bir nesil ile çağdaş ve uygarlık seviyesinin üzerine çıkarabiliriz.”K2
- “Bizim motivasyonumuz ise, bu zorluklara rağmen bir çocuğa sevgi dolu bir ortam sunabilmek. Çocuğumuzu hem ekonomik hem de çevresel bilinçle yetiştirmeyi hedefliyoruz. Bu, hayatımızın en büyük yatırımı olacak.”K8

- “Bizim için çocuk sahibi olmanın motivasyonu, aile kavramını güçlendirmek ve neslimizi devam ettirme isteği. Elbette bu süreçte bazı zorluklarla karşılaşacağız, ancak çocuğumuzun mutluluğunu görmek, bu zorlukların tümüne değecek.” K9
- “Hayır aksine eşimle bu dünyaya eğitimli, düşünce yapısıyla sosyal yapısıyla örnek olacak çocuklar yetiştirmek isteriz. Aşkımızın meyvesi olarak da olsun isterim.” K18

Katılımcıların yorumları incelendiğinde, çocuk sahibi olma kararının toplumsal ve ideolojik faktörlerden de etkilendiği görülmektedir. Birçok katılımcı, çocuk sahibi olmayı sadece bireysel bir sorumluluk olarak görmekle kalmıyor, aynı zamanda bu sürecin ülkenin geleceğine katkı sağlamak amacıyla bir görev olduğunu vurgulamaktadır. Eğitimli, özgür düşünen ve bilinçli nesiller yetiştirme hedefi, katılımcıların motivasyonlarını şekillendiren önemli bir unsurdur. Bazı katılımcılar, çocuklarını hem ekonomik hem de çevresel açıdan bilinçli bir şekilde yetiştirmeyi arzularken, diğerleri ise aile kavramını güçlendirmeyi ve nesillerini devam ettirmeyi birincil amaç olarak görmektedir. Çocuk sahibi olmanın, topluma ve kendi hayatlarına kattığı değerin, yaşanacak zorluklara rağmen bu sürecin en büyük ödülü olacağına inanılmaktadır.

4. 3. 2. Gelir / Maddi durum

Katılımcılara göre, çocuk sahibi olma kararı büyük ölçüde ekonomik faktörlere dayanmaktadır. Birçok katılımcı, çocuk sayısını sınırlı tutma kararının hem maddi hem de sosyal açıdan daha fazla rahatlık sağlamayı amaçladığını belirtmektedir. Çocuğun geleceğini güvence altına almak için daha fazla kaynağa sahip olma isteği, çocuk sahibi olma motivasyonunun önemli bir parçasıdır. Ayrıca, bazı katılımcılar, mevcut maddi durumlarının ve yaşam tarzlarının, çocuk sahibi olma sorumluluğunu üstlenmeye uygun olmadığını, ancak gelecekte finansal durumlarını sağlamlaştırdıktan sonra bu kararı tekrar gözden geçirebileceklerini ifade etmektedir. Genel olarak, ekonomik koşullar ve finansal güvence, çocuk sahibi olma kararında belirleyici bir rol oynamaktadır.

- “Ailemizde de bazı yakınlarımız, çocuk sayısını sınırlı tutarak hem maddi hem de sosyal olarak daha fazla rahatlık yaşama arayışında. Ben de başlangıçta bu konu üzerinde çok düşündüm. Eşimle, çocuğumuzun geleceğini güvence altına alacak şekilde sadece bir çocuk sahibi olmaya karar verdikçe öyle de oldu. Bunun sebebi, ona kaliteli bir eğitim ve güçlü bir gelecek sunmak için daha fazla kaynağa sahip olmak istememizdi.” K10

- “Ancak Őu anki maddi durumumuz ve yaŐam tarzımız bu sorumluluğu űstlenmek için uygun değil. Belki birkaç yıl içinde hem kariyerimizi hem de finansal durumumuzu saęlamlaŐtırdıktan sonra bu kararı tekrar değerlendirebiliriz.” K3
- “Tek kelimeyle maddiyat derim ben motivasyonumda zengin olmak.” K18
- “Bizim durumumuz iyi olduğu için biz ocuk sahibi olmak istedik.” K20

Katılımcıların yorumları incelendiğinde, ocuk sahibi olma kararının bűyűk lűde ekonomik faktörlerle Őekillendięi grűlmektedir. Bazı katılımcılar, ocuk sayısını sınırlı tutarak maddi ve sosyal rahatlık arayıŐında olduklarını belirtmektedir. Çocuęun geleceğini gűvence altına almak ve kaliteli bir eğitim sağlamak için sınırlı kaynaklarla daha fazla plan yapma isteği, bu kararı etkileyen önemli bir faktrdűr. Dięer katılımcılar ise, maddi durumlarının Őu an için ocuk sahibi olmayı kaldıracak seviyede olmadığını ifade ederek, bu kararı ilerleyen yıllarda finansal durumlarını gűlendirdiklerinde tekrar değerlendirmeyi planlamaktadırlar. Ayrıca, bazı katılımcılar ocuk sahibi olma motivasyonunu tamamen maddi açıdan değerlendirerek, finansal gűvenlik ve yaŐam standartlarını göz nűnde bulundurduklarını dile getirmektedirler.

4. 3. 3. Duygusal ihtiyaç

Katılımcıların ocuk sahibi olma motivasyonları, genellikle duygusal ve manevi faktörlere dayanıyor. Birçok kiŐi, ocuk sahibi olmanın aileyi gűlendireceęine ve hayatlarına anlam katacağına inanıyor. Ekonomik zorluklara rağmen, aile olmanın getirdiği mutluluk ve manevi zenginlik, bu kararı almalarında önemli bir rol oynuyor. Ayrıca, bazı katılımcılar, annelik ve babalık gibi sorumlulukların baŐlangıçta korkutucu olsa da bu duyguları deneyimleme arzusunun da kararlarını etkilediğini belirtiyor.

- “Bizim motivasyonumuz ise, çocuğumuza sevgi dolu bir ortam sunmak ve onun gelişimine en iyi Şekilde destek olabilmek.” K1
- “Yine de o gűn, onların çocuklarının kahkahalarını ve ailece geçirdikleri anları grűnce, bu duyguyu bir gűn yaŐamak istedięimize karar verdik.” K1
- “Bizim için ise ocuk sahibi olma motivasyonu, aile kavramını daha anlamlı kılmak ve hayatımızı paylaŐacak bir evlat sahibi olmak.” K3
- “Bizim motivasyonumuz, bir aile kurmanın getireceği mutluluk ve ocuk yetiŐtirme sűrecinin hayatımıza katacağı değerler. Ekonomik ve sosyal zorluklara rağmen, aile olmanın bize kazandıracaağı manevi zenginlik her Őeyden çok daha önemli.” K7

- “Çünkü annelik benim için korkutucu bir sorumluluk gibi görünse de derinlerde bir yerlerde bu duyguyu deneyimlemek istediğimi fark ettim.” K8
- “Çocuk dünyaya getirmek isterim her şeye rağmen ablamın çocuğu var hep bana bu çok farklı bir duygu teyzelik. Teyzelik böyleyse annelik nasıldır tahmin bile edemiyorum ve bunu yaşamak istiyorum.” K17

Katılımcıların yorumları incelendiğinde, çocuk sahibi olma kararının çoğunlukla duygusal ve manevi motivasyonlarla şekillendiği görülmektedir. Katılımcılar, çocuk sahibi olmanın aileyi güçlendireceğine ve hayatlarına anlam katacağına inanmakta; ekonomik ve sosyal zorluklara rağmen, aile olmanın getirdiği mutluluk ve manevi değerlerin bu sürece katlanmalarına yardımcı olacağını ifade etmektedirler. Ayrıca, bazı katılımcılar, annelik ve babalık sorumluluklarının başlangıçta korkutucu olsa da bu deneyimi yaşama arzusunun kararlarını etkileyen önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır.

4.3.4. Topluma katkı

Katılımcılara göre, toplum genellikle çocuk sahibi olmayı bekler ve bu, özellikle geleneksel aile yapılarında daha belirgindir. Bu tür beklentiler, toplumun bireyler üzerinde hissettirdiği sorumluluk hissiyle birleşerek, ailelerin çocuk sahibi olma kararlarını etkileyebilir. Aynı zamanda, toplumda çocuk sayısının sınırlı tutulması yönünde bir eğilim olduğu da katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

- “Geçen yıl bir aile toplantısında, herkes bana çocuk sahibi olup olmayacağımı sordu. O an ne diyeceğimi bilemedim ve sadece 'Henüz düşünmüyoruz' diyebildim. Aile büyüklerimiz, 'Çocuklar aileyi bir arada tutar' diyerek fikirlerini paylaştılar.” K6
- “Bir gün, annemle bu konuyu konuşurken bana, 'Sen de bir gün annelik duygusunu yaşamak isteyeceksin' dedi. Bu beni düşündürdü.” K8
- “Çocuk sahibi olmak, bu unsurların hepsini etkileyebilir. Ayrıca, ailevi baskılar veya toplumun beklentileri de bu kararı zorlaştırabilir.” K13

Katılımcıların yorumları incelendiğinde, toplumun çocuk sahibi olma konusundaki beklentilerinin bireylerin kararlarını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Geleneksel aile yapısının ve toplumun normlarının, bireylerin çocuk sahibi olma kararını etkileyen güçlü bir dışsal baskı oluşturduğuna dair görüşler yaygındır. Bunun yanı sıra,

bireylerin toplumsal normlara karşı duruş sergileyerek daha bilinçli ve psikolojik olarak sağlıklı bir şekilde ebeveynlik yapma kararları aldığı da gözlemlenmiştir. Bu durum, toplumdaki değişen değerler ve bireysel özgürlük anlayışının çocuk sahibi olma kararlarında önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

4. 4. Politika Önerileri

Politika önerileri teması kapsamında çocuk planlaması, kişilik testleri ve aile danışmanlığı uygulamaları alt temalarına ulaşılmıştır. Katılımcılar, anne ve baba olmadan önce ehliyet almak üzerine yorumlarını belirtmişlerdir. Katılımcılara göre, çocuk sahibi olma ve ebeveynlik konusunda toplumun bilinçli olmasının büyük önemi vurgulanmaktadır. Bazı katılımcılar, çocukların geleceği şekillendirecek nesiller olduğunu belirterek, eğitilmiş ve bilinçli bireylerin daha fazla çocuk sahibi olmasını desteklemenin önemini dile getirmiştir. Katılımcılar, ebeveynlik rolünün, sağlıklı bireyler yetiştirmek için sağlıklı ebeveynler gerektirdiğini vurgulamaktadır. Birçok katılımcı, ebeveynliğin yalnızca sevgiyle değil, aynı zamanda sabır, empati, psikolojik olgunluk ve özveri gerektiren bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Katılımcılar, ebeveynlik rolünü üstlenmeden önce psikolojik eğitimlerin ve desteklerin sağlanmasının, bireylerin bu süreci daha sağlıklı bir şekilde yönetmelerine yardımcı olacağına vurgu yapmaktadırlar. Özellikle Japonya, Finlandiya, İsveç ve Norveç gibi ülkelerde ebeveyn adaylarına yönelik psikolojik destek programlarının mevcut olduğu, bu tür uygulamaların ebeveynler ve çocuklar üzerinde olumlu etkiler yarattığına dikkat çekilmektedir. Katılımcılar, bu tür uygulamaların Türkiye'de de yaygınlaştırılması gerektiğini, devlet kurumlarının ve eğitim kuruluşlarının bu konuda daha fazla adım atması gerektiğini savunmaktadırlar. Ayrıca, ebeveynliğin sabır, anlayış ve empati gerektiren bir süreç olduğunu belirten katılımcılar, bu özelliklere sahip olmayan bireyler için rehberlik ve eğitimlerin önemli olduğunu ifade etmektedirler.

4. 4. 1. Çocuk Planlaması

Katılımcılara göre, çocuk sahibi olma ve ebeveynlik konusunda toplumun bilinçli olmasının büyük önemi vurgulanmaktadır. Bazı katılımcılar, çocukların geleceği şekillendirecek nesiller olduğunu belirterek, eğitilmiş ve bilinçli bireylerin daha fazla çocuk sahibi olmasını desteklemenin önemini dile getirmiştir. Bir katılımcı, herkesin ebeveyn olmaması gerektiğini ve ebeveynlik sorumluluğunun ciddi bir eğitim gerektirdiğini savunmuş, bilinçsiz bireylerin çocuk sahibi olmasının hem çocuğa hem de

topluma büyük zararlar verebileceğini ifade etmiştir. Ayrıca, ebeveynlik sorumluluğunun yalnızca biyolojik bir süreç değil, aynı zamanda ciddi bir toplumsal sorumluluk olduğunu belirten katılımcılar, devletin bu konuda eğitilmiş bireylerin çocuk sahibi olmasını teşvik etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

- “Çocuklar, gençler bizim geleceğimizdir. Bu ülke onların omzunda yükselecektir. Ben devletin yerinde olsam, öncelikle eğitilmiş ve bilinç düzeyi yüksek toplum bireylerinin daha fazla çocuk sahibi olmasını desteklerdim.” K2
- “Herkes anne ve baba olmamalı dünyaya çocuk getirmek çok kolay ama en önemli şeyi unutuyoruz yani onlara bir yaşam verebilmeyi bu konuda insanlar bilinçlenmeden ya da bir eğitimden geçmeden çocuk dünyaya getirmesinler. Bu o çocuğa ve milletimize çok büyük bir hata oluyor.” K17
- “Ben ülkemizdeki sorunların temelinde bunun olduğunu düşünüyorum. Maalesef ülkemizde bu konuda okur yazarlık saldım çayıra.... Daha ne söyleyelim. Bu maalesef bireysel yapıya bağlı. Doğru sistemde yanlış insanda doğru iş yapar. Yanlış sistemde doğru insan da yanlış iş yapar.” K19
- “Bu durumda kimlerin anne ve baba olup neler yaptığını bizzat gördüm. Bu süreci kontrol altına almak hepimizin sorumluluğudur. Devlet bu konuda kesinlikle çalışma yapmalıdır hatta bende elimden geleni yapmaya hazırım.” K20

Katılımcıların yorumları incelendiğinde, ebeveynliğin toplumsal bir sorumluluk olarak görülmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar, çocuk sahibi olmanın sadece biyolojik bir süreç olmadığını, bu süreçte eğitilmiş ve bilinçli ebeveynlerin olması gerektiğini dile getirmiştir. Eğitilmiş bireylerin daha sağlıklı bir toplum oluşturacağına inanan katılımcılar, devletin bu konuda daha fazla adım atması gerektiğini savunmuştur. Ebeveynliğin ciddi bir sorumluluk olduğu ve yalnızca doğru hazırlık ve eğitimle gerçekleşmesi gerektiği görüşü, katılımcıların ortak düşüncesidir. Ayrıca, bireylerin ebeveyn olabilmek için bir eğitimden geçmesi gerektiği, bu sorumluluğun sadece aileyi değil, tüm toplumu etkileyen bir durum olduğu vurgulanmaktadır.

4. 4. 2. Kişilik Testleri

Katılımcılara göre, ebeveynlik süreci yalnızca maddi hazırlık değil, duygusal ve psikolojik bir hazırlık da gerektiren bir sorumluluktur. Katılımcılar, ebeveynlik rolünün, sağlıklı bireyler yetiştirmek için sağlıklı ebeveynler gerektirdiğini vurgulamaktadır. Birçok katılımcı, ebeveynliğin yalnızca sevgiyle değil, aynı zamanda sabır, empati,

psikolojik olgunluk ve özveri gerektiren bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Çocuk sahibi olmadan önce bireylerin psikolojik olarak bu sürece hazırlanmasının önemine dikkat çeken katılımcılar, bu hazırlığın eksik olmasının aile dinamikleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, bazı katılımcılar, ebeveyn adaylarının psikolojik testlerden geçmeleri gerektiğini savunarak, ruhsal olarak sağlıklı bireylerin çocuk sahibi olmaları gerektiğini dile getirmiştir.

- “Bir gün, bir aile dostumuzun çocuğuna nasıl bağırdığını gördüğümde çok üzüldüm. Bu tür durumlar, ebeveynlerin psikolojik olarak desteklenmesi gerektiğini gösteriyor. Çünkü sağlıklı bireyler yetiştirmek, sağlıklı ebeveynlerle başlar.” K7
- “Özellikle stresle başa çıkma, sabır ve empati gibi konularda eksikliklerimiz olduğunu fark ettik. Yeterince hazırlıklı değilseniz, çocuk sahibi olmak sadece bireysel değil, aile dinamikleri üzerinde de olumsuz etkiler yaratabilir. Ailenin sağlıklı bir şekilde büyüebilmesi için, bu tür bir psikolojik olgunluk gerektiğini düşünüyorum.” K10
- “Ebeveynlik, yalnızca maddi hazırlık değil, duygusal ve psikolojik bir hazırlık da gerektiriyor. Çocuk sahibi olmanın getireceği sorumluluklar ve baskılar, bazı insanlar için çok yıpratıcı olabilir. Birçok aile, çocuk sahibi olduktan sonra psikolojik olarak zorlanıyor, çünkü bu süreç bazen sabır ve empati gerektiriyor.” K11
- “Ebeveynlik sadece sevgiyle yapılabilecek bir şey değil; aynı zamanda büyük bir sorumluluk ve büyük bir özveri gerektiriyor. Özellikle genç yaşta çocuk sahibi olanlar, psikolojik olarak bazı zorluklarla karşılaşabiliyor. Bunun en büyük örneği, çevremdeki bir arkadaşımın yaşadığı zor süreçtir. Genç yaşta ebeveynlik yapan bir arkadaşım, bir süre sonra ruhsal olarak tükenmişlik yaşamış ve yardım almak zorunda kalmıştı.” K12
- “Bireylerin çocuk yetiştirme konusunda sağlam bir psikolojik altyapıya sahip olmaları, çocuklarının sağlıklı bir şekilde büyüebilmesi için gereklidir. Psikolojik olarak hazır olmayan bireylerin çocuk sahibi olmamaları, çocukların hem duygusal hem de fiziksel gelişimleri açısından daha sağlıklı bir ortam yaratır.” K15
- “Obsesif anne ve babadan obsesif çocuklar, şizofreni anne ve babadan şizofreni çocuklar doğuyor. Etrafta ruh hastası insanlardan dolu. Özellikle insanlara zarar vermeye meyilli insanlar bu konudan kesinlikle ayırt edilmelidir. Bir kişiyi tanımak

istiyorsak çevresindeki beş kişiye bakmak gerekir. Bu sebepten kaynaklı kesinlikle anne ve baba adayları psikolojik testlerden geçip düzeyine göre eğitim almalı ve ondan sonra anne ve baba olmalıdır.” K18

Katılımcıların yorumları incelendiğinde, ebeveynliğin psikolojik hazırlıkla doğrudan ilişkilendirildiği ve bireylerin bu sürece hazır olmadan çocuk sahibi olmamaları gerektiği sonucuna varılmaktadır. Katılımcılar, ebeveynlik sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için psikolojik olgunluğun ve desteğin gerekliliğine dikkat çekmişlerdir. Çocukların sağlıklı bir şekilde büyüebilmesi için ebeveynlerin de psikolojik olarak sağlam bir altyapıya sahip olmaları gerektiği, birçok katılımcı tarafından ortak bir görüş olarak dile getirilmiştir. Psikolojik destek eksikliği, bireylerin stresle başa çıkma, sabır gösterme ve empati kurma konularında zorluklar yaşamasına yol açabilir. Bu nedenle, katılımcılar, psikolojik testlerin ve eğitimlerin ebeveynlik sürecinde önemli bir yer tutması gerektiğini savunmuşlardır.

4. 4. 3. Aile Danışmanlığı Uygulaması

Katılımcılara göre, ebeveynlik sürecinde psikolojik hazırlık ve rehberlik büyük bir önem taşımaktadır. Katılımcılar, ebeveynlik rolünü üstlenmeden önce psikolojik eğitimlerin ve desteklerin sağlanmasının, bireylerin bu süreci daha sağlıklı bir şekilde yönetmelerine yardımcı olacağına vurgu yapmaktadırlar. Özellikle Japonya, Finlandiya, İsveç ve Norveç gibi ülkelerde ebeveyn adaylarına yönelik psikolojik destek programlarının mevcut olduğu, bu tür uygulamaların ebeveynler ve çocuklar üzerinde olumlu etkiler yarattığına dikkat çekilmektedir. Katılımcılar, bu tür uygulamaların Türkiye'de de yaygınlaştırılması gerektiğini, devlet kurumlarının ve eğitim kuruluşlarının bu konuda daha fazla adım atması gerektiğini savunmaktadırlar. Ayrıca, ebeveynliğin sabır, anlayış ve empati gerektiren bir süreç olduğunu belirten katılımcılar, bu özelliklere sahip olmayan bireyler için rehberlik ve eğitimlerin önemli olduğunu ifade etmektedirler.

- “Eğer ebeveyn olmadan önce bir hazırlık sürecinden geçmiş olsaydık, bu sorunların birçoğunu yaşamayabilirdik. Örneğin, Japonya'da ebeveyn adaylarına yönelik psikolojik eğitimler olduğunu duymuştum. Bu tür uygulamaların daha yaygın olması gerektiğini düşünüyorum.” K1
- “Örneğin, bir arkadaşım çocuk sahibi olduktan sonra tükenmişlik sendromu yaşadı. Bu süreçte bir danışmandan yardım aldı ve bu, ebeveyn olarak daha iyi bir denge kurmasına yardımcı oldu. Bu nedenle, ebeveynlik öncesinde psikolojik bir

değerlendirme ya da eğitim süreci hem bireyler hem de çocuklar için çok faydalı olabilir. Finlandiya gibi ülkelerde ebeveynlere yönelik destek programları uygulanıyor ve bu, ailelerin daha sağlıklı bir yapıya kavuşmasını sağlıyor. Türkiye’de de benzer uygulamalar olmalı.” K3

- “Eğitim kurumları dışında da (TV, radyo, sosyal medya, konferanslar) aile ve çocuk eğitimleri verilmelidir. Bu işin uzmanları, iyi örnekler, aile ve çocuğun önemini, nasıl iyi bir aile olunur, çocuk nasıl büyütülür, yetiştirilir anlatmalıdır. İlgili Bakanlıklar, Belediyeler, Üniversiteler bu işe el atmalıdır. Fakat maalesef yetersiz.” K4

- “Eğer bu süreçte bir rehberlik almış olsaydı, belki de bu kadar zorlanmazdı. İsveç gibi ülkelerde ebeveyn adaylarına psikolojik destek sağlanıyor ve bu da hem çocuklar hem de aileler için daha iyi bir gelecek sağlıyor. Bence bu tür uygulamalar tüm dünyada yaygınlaşmalı.” K6

- “İyi bir ebeveyn olmanın temelinde sabır ve anlayış yatıyor. Ancak herkes bu özelliklere sahip olmayabilir. Norveç gibi ülkelerde ebeveyn adaylarına yönelik rehberlik programları uygulanıyormuş ve bu programlar hem ebeveynlerin hem de çocukların hayatını olumlu etkiler. Türkiye’de de bu tür programların geliştirilmesi gerektiğine inanıyorum. Çünkü her çocuk, sevgi ve anlayış dolu bir ortamda büyümeyi hak ediyor.” K8

Katılımcıların yorumları incelendiğinde, ebeveynlik sürecinin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi için psikolojik destek ve eğitimlerin gerekliliği vurgulanmaktadır. Katılımcılar, ebeveyn adaylarının psikolojik hazırlık süreçlerinden geçmelerinin, aile dinamiklerini güçlendireceğini ve çocukların daha sağlıklı bir ortamda büyümelerini sağlayacağını belirtmişlerdir. Özellikle, farklı ülkelerde uygulanan ebeveynlik eğitimlerinin ve rehberlik programlarının olumlu sonuçlar doğurduğu gözlemlenmiş, Türkiye’de de benzer uygulamaların başlatılması gerektiği konusunda ortak bir görüş birliği oluşmuştur. Bu eğitimler ve destekler, ebeveynlerin yalnızca çocuklarını yetiştirme sürecine değil, aynı zamanda kendi duygusal ve psikolojik iyilik hallerine de katkı sağlayarak, aile yapısının daha sağlam temeller üzerinde kurulmasına olanak tanıyacaktır.

5.BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Anne-baba olma ehliyeti, çok boyutlu ve karmaşık bir kavram olarak, bireylerin sadece biyolojik sorumluluklarını değil, aynı zamanda psikolojik, kültürel, toplumsal ve ekonomik olgunluklarını da kapsar. Ebeveynlik, bireylerin çocuklarıyla kurdukları duygusal bağların kalitesi, sorumlulukları, karar alma becerileri ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirme yetenekleri ile şekillenen bir süreçtir. Bu çalışma, anne-baba olma ehliyetinin yalnızca bireysel gelişimle değil, toplumsal yapıların ve kültürel normların da doğrudan etkisi altında olduğunu vurgulamıştır. Araştırmalar, ebeveynlik tutumlarının çocukların duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimi üzerinde derin bir etkiye sahip olduğunu ve ebeveynlerin psikolojik olgunluklarının çocukların genel sağlığına önemli katkılar sunduğunu göstermektedir (Ogelman, 2021).

Bulgular, ebeveynlerin psikolojik olgunluklarının, çocukların güvenli bağlanma deneyimleri ve duygusal sağlımlıkları üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Güvenli bağlanma, çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyen temel bir faktördür ve ebeveynlerin empati kapasitesi, sabır düzeyleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, ebeveynlerin psikolojik iyilik hallerinin, çocukların ruhsal sağlığı üzerinde uzun vadeli etkiler yaratabileceği sonucuna varılabilir. Bununla birlikte, ebeveynlerin yaşadığı psikolojik zorluklar ve hastalıklar, çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğinden, ebeveynlerin psikolojik sağlıklarının desteklenmesi büyük önem taşır (Baykal vd., 2015).

Ebeveynlik sadece bireysel olgunlukla sınırlı değildir; kültürel ve toplumsal faktörler de önemli bir rol oynamaktadır. Kültürel değerler, toplumların çocuk yetiştirme anlayışlarını ve ebeveynlik rollerini şekillendirirken, toplumsal normlar ebeveynlerin davranış biçimlerini belirler. Bu çalışma, toplumsal cinsiyet rollerinin ebeveynlik tutumları üzerindeki etkisini de vurgulamıştır. Özellikle kadınların genellikle bakım ve eğitimle, erkeklerin ise ekonomik sağlama ile ilişkilendirilen ebeveynlik rolleri, aile içindeki iş bölümü ve ebeveynlik yaklaşımlarını şekillendirebilir (Karadağ, 2022). Ebeveynlerin,

toplumsal cinsiyet eşitliğini benimsemesi, çocukların toplumsal uyumları ve gelecekteki toplumsal değerlerle uyumları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Ekonomik faktörler de ebeveynlik sürecinde kritik bir rol oynar. Ailelerin gelir düzeyleri, çocukların bakım ve eğitimi için ayrılabilen kaynakları doğrudan etkiler. Düşük gelirli ailelerde yaşanan ekonomik zorluklar, ebeveynlerin üzerindeki baskıları artırırken, bu durum çocukların gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu noktada, ailelerin ekonomik güvenceye sahip olmalarının, ebeveynlerin çocuklarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurabilmelerine olanak tanıdığı gözlemlenmiştir (Pınar ve Doğan, 2020). Ekonomik istikrar, ebeveynlerin psikolojik destek alabilmesi, çocuklarının eğitime yatırım yapabilmesi ve genel yaşam kalitesinin artırılması açısından kritik bir faktördür.

Bunun yanı sıra, modern toplumlarda ebeveynler, kariyer hedefleri ve çocuk bakımı arasında denge kurma konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır. Çift çalışan ailelerde bu denge kurma süreci, ebeveynlerin çocuklarına yeterli zamanı ayıramamaları ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamada zorluk yaşamalarıyla sonuçlanabilir (Ünlütürk, 2015). Bu tür zorluklar, ebeveynlerin psikolojik sağlıklarını ve dolayısıyla çocukların gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu bağlamda, ebeveynlik anlayışının daha esnek ve destekleyici bir yapıya kavuşturulması, çocukların sağlıklı gelişimi için önemli bir gerekliliktir. Ebeveynlerin profesyonel ve aile yaşamlarına dair ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlayacak politikaların geliştirilmesi, ebeveynlik sürecinde dengeyi sağlamaya yardımcı olacaktır.

Uluslararası uygulamalara bakıldığında, Amerika, İsviçre ve Çin gibi ülkeler, ebeveynlere sundukları destekler ile ebeveynlik sürecini daha sağlıklı hale getirmekte ve toplumların refahını artırmaktadır. Bu ülkelerde geliştirilen ebeveynlik destek programları ve teşvikler, ailelerin yaşam standartlarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu tür uygulamalar, Türkiye için de örnek teşkil edebilir ve ebeveynlik konusunda daha kapsamlı politikaların geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır (Liu vd., 2019).

Sonuç olarak, anne-baba olma ehliyeti, yalnızca biyolojik sorumluluklarla sınırlı kalmayan, çok daha geniş ve derinlemesine bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç, ebeveynlerin kişisel ve psikolojik olgunluklarının yanı sıra, çevresel ve toplumsal faktörlerin de etkisiyle şekillenmektedir. Bireylerin ebeveynlik rolüne hazır olup

olmamaları, sadece kendi içsel gelişimleriyle değil, aynı zamanda yaşadıkları kültürel, toplumsal ve ekonomik çevreyle de doğrudan ilişkilidir. Psikolojik olgunluk, ebeveynlerin çocuklarına yönelik sorumluluk duygularını, duygusal bağılıklarını ve karar alma becerilerini etkileyen temel faktörlerden biridir. Ancak ebeveynlerin duygusal ve psikolojik yeterlilikleri yalnızca bireysel bir gelişim meselesi değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel normların etkisiyle şekillenen bir olgudur. Toplumun değer yargıları, toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel bakış açıları, ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımlarını ve onların eğitim süreçlerine nasıl katkı sağladıklarını doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla, ebeveynlik süreci, sadece bireysel bir olgunluk değil, kültürel ve toplumsal bir sorumluluk olarak ele alınmalıdır. Ebeveynlik anlayışının, çevresel faktörlerin de dikkate alındığı daha esnek ve destekleyici bir yapıya kavuşturulması, çocukların sağlıklı gelişimi ve toplumların sürdürülebilir refahı için kritik öneme sahiptir. Toplumsal farkındalığın artırılması, ebeveyn eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve ebeveynlerin psikolojik sağlıklarının korunması, ebeveynlik sürecinin kalitesini artıracaktır. Ayrıca, politika yapıcıların, aile içindeki dinamikleri güçlendirecek stratejiler geliştirmeleri, toplumun tüm bireylerinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir şekilde gelişebilmesi için gereklidir.

Bununla birlikte, ekonomik faktörlerin ebeveynlik süreci üzerindeki etkisi de göz ardı edilemez. Ailelerin gelir düzeyleri, çocukların bakım ve eğitimi için ayırabildikleri kaynakları doğrudan etkilemektedir. Maddi kaynakların sınırlı olması, ebeveynlerin üzerinde büyük bir baskı yaratırken, bu durum çocukların gelişimini de olumsuz yönde etkileyebilir. Özellikle düşük gelirli ailelerde ebeveynlerin karşılaştığı zorluklar, onların çocuklarıyla kurdukları ilişkilerin kalitesini de düşürebilir. Bu bağlamda, ailelerin ekonomik güvenceye sahip olmaları, ebeveynlerin çocuklarına daha sağlıklı bir ortam sunabilmelerine olanak tanır. Ekonomik istikrar, yalnızca ebeveynlerin kendi yaşam kalitelerini değil, çocuklarının eğitime ve genel gelişimine katkı sağlama kapasitesini de doğrudan artırır. Dolayısıyla, ebeveynlik sürecinin desteklenmesi için ekonomik politikaların güçlendirilmesi, ailelerin yaşam standartlarını iyileştirecek adımlar atılması büyük önem taşır.

Ebeveynlik anlayışının daha esnek, destekleyici ve bilinçli bir yapıya kavuşturulması, çocukların sağlıklı gelişimi ve toplumların sürdürülebilir refahı için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, toplumsal farkındalıkların artırılması, ebeveynlik eğitimi programlarının

yaygınlaştırılması ve ebeveynlerin psikolojik sağlıklarının korunması büyük bir önem taşır. Ebeveynler, çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde duygusal bağlarını güçlendirecek eğitimler ve destekler alarak, çocuklarının psikolojik sağlıklarını artırabilirler. Bunun yanı sıra, toplumsal normların, ekonomik faktörlerin ve kültürel yapıların ebeveynlik sürecine etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır. Aile içindeki dinamiklerin güçlendirilmesi, ebeveynlerin birbirlerini destekleyebileceği yapılar oluşturulması, çocukların gelişim süreçlerine olumlu yansıtacaktır. Ayrıca, ebeveynlerin psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanabilmesi, onların ebeveynlik rolünü daha sağlıklı bir şekilde yerine getirmelerini sağlayacaktır. Bu doğrultuda, hükümetler ve toplum liderleri, ebeveynleri destekleyen daha kapsayıcı ve etkili politikalar geliştirmelidir. Aile içindeki rollerin dengelenmesi, ebeveynlerin profesyonel ve özel yaşamlarındaki ihtiyaçlarını karşılayacak yapılar kurmak, çocukların hem duygusal hem de bilişsel gelişimini olumlu yönde etkileyecektir.

Uluslararası örnekler incelendiğinde, ebeveynlere yönelik desteklerin, toplumların refahını artırma noktasında büyük önem taşıdığı görülmektedir. Amerika, İsviçre ve Çin gibi ülkeler, ebeveynlik sürecini destekleyen çeşitli politikalar geliştirmiştir. Bu ülkeler, ebeveynlerin yaşam standartlarını iyileştirmeye yönelik teşvikler sunmuş ve ebeveynlere yönelik politikalar geliştirmiştir. Örneğin, Amerika'daki aileye yönelik vergi teşvikleri, İsviçre'deki ebeveyn izni uygulamaları ve Çin'deki aileye yönelik destek programları, ebeveynlerin yaşam kalitelerini artırmalarına yardımcı olmaktadır. Bu tür uygulamalar, Türkiye gibi ülkeler için de örnek teşkil edebilir ve ebeveynlik konusunda daha kapsamlı politikaların geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, anne-baba olma ehliyeti yalnızca biyolojik sorumluluklarla değil, psikolojik, toplumsal, kültürel ve ekonomik faktörlerin birleşiminden doğan çok boyutlu bir kavramdır. Bu sürecin başarıyla yönetilmesi, ebeveynlerin bireysel gelişimleri kadar, çevresel faktörlerin de doğru şekilde ele alınmasıyla mümkündür. Ebeveynlik anlayışının daha esnek, destekleyici ve bilinçli bir yapıya kavuşturulması, çocukların sağlıklı gelişimi ve toplumların sürdürülebilir refahı için gereklidir. Ebeveynlik konusunda toplumsal farkındalık artırılmalı, ebeveyn eğitimlerinin yaygınlaştırılması sağlanmalı ve ebeveynlerin ruhsal sağlıkları korunmalıdır. Ayrıca, toplumsal normlar, ekonomik faktörler ve kültürel yapıların ebeveynlik sürecine etkileri dikkate alınarak, aile içindeki dinamikleri güçlendirecek stratejiler geliştirilmelidir.

5.1. Öneriler

Bu araştırmada gelecek nesillerimize etki eden çocuk sahibi olmak üzerine anne ve baba olma ehliyeti gerekliliği savunulmuştur. Anne ve baba olmak konusunda yapılmış çalışmalar incelenmiş olup geliştirmek amaçlanmıştır. Anne ve baba olmanın gereklilikleri ve bireylerin sorumlulukları belirtilmiştir. Bu konu üzerine bazı politika önerileri geliştirilmiştir.

- Anelik ve babalık temelini oluşturan kadın ve erkek için psikolojik ve biyolojik sağlıkları konusunda uzmanlar tarafından oluşturulacak yayımların toplumun her kesimine yayılmasının sağlanmasının önem arz ettiği düşünölmektedir.
- Yetkinlik üzerine anne ve baba yeterlilik kavramı için sağlık kuruluşları, eğitim kurumları ve aile danışmanları tarafından gereken bilgilendirilmenin bireylere yapılması faydalı olacaktır.
- Psikolojik yeterlilik gerekliliği için anne ve baba olmadan önce her bireye gerekli yeterlilik testleri yapılması için gerekli sağlık ve profesyoneller harekete geçmelidir.
- Gelecek nesillerimizin anne, baba ve çocuk kavramının sağlığını korumak amaçlı aile danışmanları daha çok insana ulaşmayı hedeflemelidir.
- Çalışmanın sonuçları doğrultusunda çocuk yetiştirmenin eğitim düzeyi ile paralel doğrultuda ilişkisine bakılarak bu işlevlerdeki düşüklüğün nedenleri daha detaylı ele alındığı taktirde sağlıklı ebeveynlik duygusunun daha yükseleceği öngörülmektedir.
- Çocukların doğumundan itibaren her ebeveyn için gereklilikler üzerine kontroller sağlanmalı ve çocuğun üstün yararı üzerine kontrollerin devamlılığı sağlanmalıdır.
- Çalışmanın kapsamı araştırılmıştır araştırmanın üzerine Aile ve sosyal politikalar bakanlığı her aileye bir uzman projesini hayata geçirilmelidir.
- İleride yapılacak çalışmalarda ebeveynlik tutumları iyileştirilmesi ele alınması çalışmayı daha kapsamlı hale getirip literatüre katkı sağlayacaktır.
- Anne-baba yeterliliği üzerine yapılan nicel çalışmalarda, anne-baba yeterlilik düzeylerini ölçme ve değerlendirme konusuna dair daha kapsamlı ve geçerli ölçeklerin geliştirilmesi ve uygulanması önem arz etmektedir.
- Mevcut çalışmaların, özellikle yüksek lisans tezleri düzeyinde kalmaktan ziyade, doktora araştırmalarında daha derinlemesine ele alınarak, anne-baba yeterliliği

konusunda disiplinler arası ve geniş kapsamlı araştırmaların yapılması önerilmektedir.

- Anne-baba katılımlı bilinçlendirme programlarının ailelerin bilinçlenmesini sağlamak ve anne-baba yeterliliklerini artırmak adına saha çalışmalarıyla desteklenerek, bu programların daha geniş kitlelere ulaşabilir hale getirilmesi gerekmektedir.
- Belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarının, anne-babalara yönelik hizmetlere erişimi artırmak ve bu bireylerin eğitimini sağlamak amacıyla daha fazla proje geliştirmeleri ve uygulamaları önerilmektedir.
- Anne ve baba olma bilincinin geliştirilmesi için dijital platformlarda kontrollü içerikler üretilmesi ve bu içeriklerin geniş bir kitleye yayılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, V. ve Diken, I. H. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 059–068. https://doi.org/10.1501/OZLEGT_0000000133
- Aluş, Y. (2015). Türk ailesinde mutluluk algısı ve değerleri. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, (2), 151–175. <https://dergipark.org.tr/en/pub/skad/issue/21059/226748>
- İ., Okumuşoğlu, S. ve Arkar, H. (2017). Obeziteli bireylerde kilo verme başarısının depresyon yatkınlığı ile ilişkisinin araştırılması. *International Journal of Humanities and Education*, 3(1), 98–119. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijhe/issue/31788/348401>
- Arslan, G. ve M, Balkıs. (2016). Ergenlerde duygusal istismar, problem davranışlar, özyeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 8–22. <https://doi.org/10.19126/suje.35977>
- Bağçeli Kahraman, P. ve Çubukçu A. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin istismar düzeyleri, ebeveyn tutumları ve çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişki. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 1304–1331.
- Bakioğlu, F. (2019). Üniversite öğrencilerinde sosyal yeterliğin algılanan sosyal destek açısından incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.26466/OPUS.544883>
- Bandura, A. (1989). Regulation of cognitive processes through perceived self-efficacy. *developmental psychology*, 25(5), 729–735. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.25.5.729>
- Bandura, A. (2007). Öz yeterlilik. AE Kazdin (Ed.), *Psikoloji ansiklopedisi* (Cilt 7, s. 212–213). Oxford Üniversitesi Yayınları.

- Başpınar, S. ve Sönmez, N. (2021). Okul öncesi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2021(4), 1–23. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.799776>
- Batu, M. ve Onur, T. (2022). Kültürel değişim temelinde x ve z kuşağın ebeveynlik algısı: Zmet tekniği temelinde bir analiz. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 194–217. <https://doi.org/10.31123/akil.1172893>
- Baum, C. L. (2006). The effects of government-mandated family leave on employer family leave policies. *Contemporary Economic Policy*, 24(3), 432–445. <https://doi.org/10.1093/CEP/BYJ025>
- Baumrind, D. (1991). The Influence of Parenting Style on Adolescent Competence and Substance Use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56–95. <https://doi.org/10.1177/0272431691111004>
- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101–129.
- Baykal, B., Erdim, I., Ozbay, I., Oghan, F., Oncu, F., Erdogdu, Z. and Kayhan, F. T. (2015). Evaluation of relationship between body dysmorphic disorder and self-esteem in rhinoplasty candidates. *Journal of Craniofacial Surgery*, 26(8), 2339–2341. <https://doi.org/10.1097/SCS.0000000000002082>
- Bektaş, M. ve Özben, Ş. (2016). Evli bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 215–240 <https://doi.org/10.18026/CBUSOS.16929>
- Biehle, S. N., Ann, M. and Stephens, P. (2009). Preparing for parenthood: Individual and couple models of anxiety and marital satisfaction. https://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=kent1247760029
- Bilgin, N. (2014). Sosyal bilimlerde içerik analizi / Teknikler ve Örnek. İstanbul: Siyasal Kitabevi.

- Bonoli, G. (2008). The impact of social policy on fertility: evidence from Switzerland. *Journal of European Social Policy*, 18(1), 64–77. <https://doi.org/10.1177/0958928707081074>
- Coleman, P. and Karraker, K. (1998). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Developmental Review*, 18(1), 47–85.
- Coşan, B. (2018). Dünyada ve Türkiye’de sosyo-ekonomik bir problem olarak tek ebeveynli aile olgusunun çok boyutlu değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(41), 259–294. <https://doi.org/10.21560/SPCD.VI.453720>
- Cüceloğlu, D. (2011). *İnsan ve Davranışı, Psikolojinin temel kavramları*-. İstanbul: Remzi Kitapevi
- Çalıklar, Ö. ve Kadioğlu, H. (2020). Sağlıklı aile ebeveynlik envanteri’nin türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *J Psychiatric Nurs*, 11(1), 49–56. <https://doi.org/10.14744/phd.2019.93585>
- Çalışkan, Ş. (2007). Eğitim-işsizlik ve yoksulluk ilişkisi. *Ekonomi*, 1–20.
- Çamur Duyan, G. (2019). Aile yaşam döngüsü. In K. Tepeli ve E. Durualp (Eds.) (Vol. 7, pp. 93–113). Hedef Yayıncılık. <https://doi.org/10.2/JQUERY.MIN.JS>
- Çavdar, F. Z. and Erdoğan, P. (2023). Examining the views of overprotective parents towards students academic achievement. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 6(2), 299–318. <https://doi.org/10.55150/APJEC.1365901>
- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin Cinsiyetlerine ve Ana baba Tutum Algılarına Göre Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415–431. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26111/275099>
- Dalgar, G., Civil, F., Savaş, E. ve Şahin, A. (2022). Erken çocuklukta bağlanma: John Bowlby ve Mary Ainsworth açısından incelenmesi. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 85–92. <https://doi.org/10.53493/AVRASYASBD.885024>

- Darling-Hammond, L. (2018). From “Separate but equal” to “No child left behind”: the collision of new standards and old inequalities. *Thinking About Schools*, 419–437. <https://doi.org/10.4324/9780429495670-34>
- Demir, S. (2019). Algılanan sosyal desteğin bir çıktısı olarak öz yeterlik. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 919–932. <https://doi.org/10.17679/inuefd.553518>
- Demirdöven, B. ve Özyürek, A. (2022). Okul öncesi çocuğu olan annelerin ebeveynlik öz yeterlikleri ve tutumları arasındaki ilişki. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(82), 495–510. <https://doi.org/10.17755/ESOSDER.953653>
- Demirdöven, B. ve Özyürek, A. (2023). Okul öncesi çocuğa sahip annelerin ebeveyn öz yeterliklerinin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(38), 539–554. <https://doi.org/10.35675/befdergi.1276404>
- Doksat, N. G. ve Çiftçi, A. D. (2016). Bağlanma ve yaşamdaki izdüşümleri. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 25(4), 489–501. <https://doi.org/10.17827/AKTD.253561>
- Dunn, D. S., Uswatte, G. and Elliott, T. R. (2009). *Happiness, resilience, and positive growth following physical disability: Issues for understanding, research, and therapeutic intervention.* <https://academic.oup.com/edited-volume/28153/chapter/212974846>
- Durbin, D. L., Darling, N., Steinberg, L. and Brown, B. B. (1993). Parenting Style and Peer Group Membership Among European-American Adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 3(1), 87–100. https://doi.org/10.1207/S15327795JRA0301_5
- Ekşi, B. (2005). Evliliğe hazırlık aşamasındaki karı-koca adaylarının evlilik ve anne-baba olma üzerine düşünceleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8(8). <https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/article/227386>
- Ergün Sezen, G. ve Sezer, A. (2024). Psikiyatrik hastalıklarda genom boyu ilişkilendirme çalışmaları. *Türkiye Klinikleri Medical Biology*, 2(1), 38–44. <https://www.turkiyeklinikleri.com/article/en-psikiyatrik-hastalıklarda-genom-boyu-iliskilendirme-calismalari-106386.html>

- Erzi, S. (2021). Ergenlikte ebeveyn kontrolü ve ilişkisel saldırganlık: duygu düzenlemenin aracı rolü. *Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 3(2), 106–114. <https://doi.org/10.35365/ctjpp.21.2.11>
- Erzi, S. ve Ekşi, H. (2021). Ergenlikte ebeveyn kontrolü ve ilişkisel saldırganlık: duygu düzenlemenin aracı rolü. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 3(2), 106–114. <https://doi.org/10.35365/CTJPP.21.2.11>
- Fazan, V., Semenovska, L. and Vazhenina, I. (2023). Features of the development of education in switzerland. *pedagogical sciences*, (81), 122–127. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.81.289403>
- Gemicioğlu, S., Şahin, H. ve Er, E. (2019). Türkiye’de doğurganlık analizi: Gelecekteki doğurganlık tercihlerinin önemi. *Sosyoekonomi Journal*, 27(41), 223–234. <https://doi.org/10.17233/SOSYOEKONOMI.2019.03.11>
- Georgellis, Y., Wall, H. J., Zhang, J., Quan, J., Meerbergen, P. V. and Gauthier, A. (2011). Fertility and the Personal Exemption : Comment.
- Grimes, L., Mahoney, A., Alfred DeMaris, Tisak, M. and Tompsett, C. (2012). *The role of parental self-efficacy and parental knowledge in parent-infant interactions and infant behavior during the transition to parenthood*. Diss. Bowling Green State University, https://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=bgsu1339654181
- Grimes, S. (1998). From population control to. *Third World Quarterly*, 19(3), 375–394. <https://doi.org/10.1080/01436599814307>
- Hagmann, H. (1985). [Family policy and demographic trends: some perspectives and proposed measures]. *Revue Francaise Des Affaires Sociales*.
- Häusermann, S. and Kübler, D. (2011). Policy frames and coalition dynamics in the recent reforms of Swiss family policy. *German Policy Studies*.
- Hong, X., Jiang, Y., Luo, L., and Li, P. H. (2022). The impact of two-child policy on early education and development in China. *Early Education and Development*, 33(3), 369–374. <https://doi.org/10.1080/10409289.2022.2031439>
- Huang, J., Qin, D., Jiang, T., Wang, Y., Feng, Z., Zhai, J. and Su, B. (2019). Effect of fertility policy changes on the population structure and economy of China:

- from the perspective of the shared socioeconomic pathways. *Earth's Future*, 7(3), 250–265. <https://doi.org/10.1029/2018EF000964>
- Inanç, L., Altıntaş, M. and Barış, T. (2017). Relationship between parental attitudes in raising children and personality types. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(5 S), 1731–1745. <https://doi.org/10.24289/IJSSER.336505>
- İlbuga, E. U. (2010). Küreselleşme ve değişen/dönüşen kültürel değerler bağlamında türk sinemasında 'Aile'. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (10), 14–43. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kilad/issue/61771/923375>
- Jones, T. and review, R. P. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clinical Psychology Review*, 25(3), 341–363. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S027273580500005X?casa_token=GjSD89LzFKgAAAAA:i2h1sn6GnYKo8JIY0ARSaJzgpe7ctds6vII_3U8mE1dWaYgwnmfAh4EvUFFj8KUcWYGlePC0Kg
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). *Yeni İnsan ve İnsanlar* (10.basım) Evrim yayınevi.
- Kandır, A. ve Yasemin Alpan. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Dergipark.Org.TrA Kandır, UY AlpanSosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2008•*dergipark.Org.Tr*, 14(14), 33–38. <https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/issue/21109/227348>
- Kane, D. and Li, K. (2021). Fertility cultures and childbearing desire after the Two-Child Policy: evidence from southwest China. *Journal of Family Studies*, 29(2), 576–594. <https://doi.org/10.1080/13229400.2021.1951813>
- Karabekmez, S., Günseli Yıldırım, R., Özyılmaz Akamca, G., Murat ELLEZ, A. ve Nur BULUT ÜNER. (2018). Okul öncesi dönemde mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algısı. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 469–513. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/515815>
- Karadağ, A. ve B. A. (2022). Babaların toplumsal cinsiyet rolleri ve çocuklarının uyumlu sosyal davranışı arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumunun rolü. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 3(6), 97–106. <https://doi.org/10.51503/gpd.1092754>

- Karadağ, Ö. ve T Tuncay. (2022). Aile Eğitim Programı (AEP) ve ebeveynlik becerileri arasındaki ilişkilerin yararlanıcıların gözünden incelenmesi: Kontrol gruplu bir çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(54), 11–42. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.897645>
- Karakoç, Ö. (2022). Yetişkinlerdeki psikolojik dayanıklılık ile anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi. <http://acikerisim.gelisim.edu.tr/xmlui/handle/11363/4406>
- Karatay, G. (2020). Tarihsel/toplumsal travmalar ve kuşaklararası aktarımı biçimleri üzerine. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(5), 373–379. <https://doi.org/10.17942/sted.767797>
- Karimova, R. (2019). Türk Medeni Kanunu'nun 335-351 inci maddeleri çerçevesinde çocuğun velayeti. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://hdl.handle.net/20.500.12395/38965>
- Kaya, C. E. ve Şahin, N. H. (2020). Ebeveyn uyum desteği programı ile ebeveyn öz yeterlik algısının geliştirilmesi. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 3(3), 319–328. <https://doi.org/10.38108/ouhcd.790755>
- Kaynartaş, T. ve Yalçın, M. T. (2024). Okul yöneticilerinin öz yeterliği konusundaki araştırmaların incelemesi. *Harran Education Journal*. <https://doi.org/10.22596/HEJ.1514132>
- Kılıç Mustafa. (2010). Stratejik yönetim sürecinde değerler, vizyon ve misyon kavramları arasındaki ilişki. *Sosyoekonomi*, 13(13). <https://dergipark.org.tr/en/pub/sosyoekonomi/article/226882>
- Kılıçgün, M. (2015). Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumları ile ebeveynlik rolleri arasında ilişki. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 511. <https://dergipark.org.tr/en/pub/hsbfd/issue/7893/103914>
- Kılıçgün, M. Y. (2015). Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumları ile ebeveynlik rolleri arasında ilişki. <https://doi.org/10.21020/SBFJOURNAL.44558>
- Kındıroğlu, Z. ve Ekici, F. Y. (2019). Ebeveynlerin psikolojik iyi oluş ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile çocukların sosyal yetkinlik ve davranışları arasındaki

- ilişki. *Adiyaman University Journal of Educational Sciences*, 2019(1), 138–157. <https://doi.org/10.17984/adyuebd.458224>
- Kırman, A. ve Doğan, Ö. (2017). Anne-baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Jurnal*. 4-(1), 28-49. <https://dergipark.org.tr/en/pub/husbfd/issue/30115/287485>
- Koç, F. ve Aktan, E. A. (2024). Gençlerin çocuk sahibi olma motivasyonu, iletişim becerileri ve aile yaşam ölçekleriyle evliliğe hazır olma durumlarının belirlenmesi. *Akademik Matbuat*, 8(1), 43–70. <https://doi.org/10.62809/MATBUAT.1492563>
- LaBrot, Z. C., Ford, R. T. and Pasqua, J. L. (2020). Head Start. *The Encyclopedia of Child and Adolescent Development*, 1–16. <https://doi.org/10.1002/9781119171492.WECAD257>
- Lamb, M. E. (2010). *How do fathers influence children's development? Let me count the ways*. (Vol. 5th). John Wiley ve Sons, Inc <https://psycnet.apa.org/record/2010-04805-001>
- Liu, J., Liu, M., Zhang, S., Ma, Q. and Wang, Q. (2019). Intent to have a second child among Chinese women of childbearing age following China's new universal two-child policy: a cross-sectional study. *BMJ Sexual ve Reproductive Health*, 46(1), 59–66. <https://doi.org/10.1136/BMJSRH-2018-200197>
- Liu, R. (2023). The role of gender in parenting styles and their effects on child development. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*, 18(1), 114–119. <https://doi.org/10.54254/2753-7048/18/20231302>
- Lopoo, L. M. and Raissian, K. M. (2012). Natalist policies in the United States. *Journal of Policy Analysis and Management*, 31(4), 905–946. from <https://doi.org/10.1002/PAM.21646>
- Lopoo, L. M. and Raissian, K. M. (2014). U.S. Social Policy and Family Complexity. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 654(1), 213–230. <https://doi.org/10.1177/0002716214530372>

- Lundahl, B., Heather J. Risser and M. Christine Lovejoy. (2006). A meta-analysis of parent training: Moderators and follow-up effects. *Clinical Psychology Review*, 26(1), 86–104. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0272735805001169?casa_token=zWlYSig7m9QAAAAA:Zn_R5j6qCNH_Ra76OaGpIO64YeFOkntT9MB2R6zG06YoEbb4idARvgbpyVRG59LZuNGTQhQSfg
- Macit, Y. (2021). Çocuk sahibi olmak ve ebeveynlik. *Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 30–40. <https://dergipark.org.tr/en/pub/jswrpub/issue/65461/1011635>
- Manav, A. İ., Bozkurt, A. ve Coşkun, E. (2021). Yaşlıların kişisel anlam profili ve psikolojik iyi oluşlarının değerlendirilmesi Evaluation of personal meaning profile and psychological well-being in the older people. *Yaşlılarda Kişisel Anlam ve Psikolojik İyi Oluş Ordu University J Nurs Stud*, 2021(1), 48–55. <https://doi.org/10.38108/ouhcd.816449>
- Montigny, F. and Lacharité C. (2005). Perceived parental efficacy: Concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 49(4), 387–396. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2004.03302.x>
- Mouton, B. and Roskam, I. (2015). Confident mothers, easier children: a quasi-experimental manipulation of mothers' self-efficacy. *Journal of Child and Family Studies*, 24(8), 2485–2495. <https://doi.org/10.1007/S10826-014-0051-0>
- Mustafa Koç. (2016). Ailenin karşıladığı temel psikolojik ihtiyaçlar. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 54–73 <https://dergipark.org.tr/en/pub/kademkad/issue/48228/610572>
- Ogelman, H. (2021). Anne-Baba tutum ölçekleri (4-12 yaş): Geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2021(1), 2458–8628. <https://doi.org/10.47714/uebt.847581>
- Önder, A. and G. O. H. (2011). The reliability-validity study for the Ego Resiliency Scale (Teacher-Mother-Father Forms) for children aged between 5 and 6. *International Refereed Academic Social Sciences Jurnal*, 2011•academia. Edu, 2(1), 5–21

- Öner, B ve Yılmaz, S. (2001). Anne ve baba gözüyle" Çocuk eğitimi" bir sosyal temsil ön çalışması. *Kriz Dergisi*, 9(1), 39–46. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/595804>
- Öner, Bengi ve Yılmaz, S. (2001). Anne ve baba gözüyle çocuk eğitimi bir sosyal temsil ön çalışması. *Kriz Dergisi*, 039–046from https://doi.org/10.1501/KRIZ_0000000161
- Öngider, N. (2013). Anne-Baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler- Current Approaches in Psychiatry*, 5(4), 420. <https://doi.org/10.5455/CAP.20130527>
- Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler- Current Approaches in Psychiatry*, 5(2), 140 <https://doi.org/10.5455/CAP.20130510>
- Özdemir, C. (2020). Âşık edebiyatında “Atalar sözü destanı” söyleme geleneği. *Kesit Akademi Dergisi*, 6(25), 225–245 <https://doi.org/10.29228/kesit.47395>
- Özdemir, M. ve Save, D. (2022). Türkiye’de işe bağlı fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları ve etkileyen faktörler. *Turkish Journal of Family Medicine ve Primary Care*, 16(1), 1–7. <https://doi.org/10.21763/TJFMPC.798952>
- Parmaksız, İ. (2020). İyimserlik, özgecilik ve medeni durumun psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkileri. *Pamukkale University Journal of Education*, 48, 285–302. <https://doi.org/10.9779/PAUEFD.576186>
- Peker, A. ve Kağızmanlı, N. (2018). Ebeveyn tutumlarının ergenlerin akademik güdülenme düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 210–224. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.338252>
- Pınar, Ş. ve Doğan, A. K. (2020). Yeni çocuk sahibi olmuş ebeveynlerin anne baba rolüne hazır olma durumu ile sosyodemografik özelliklerinin karşılaştırılması. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(4), 255–266. <https://doi.org/10.17942/STED.751964>
- Polat, B. N. ve Yaman, N. (2023). Annelerin ebeveyn bilinçli farkındalığı, psikolojik sağlamlığı ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 5(3), 1119–1147 <https://doi.org/10.47793/HP.1353918>

- Sağlam, İ. (2001). Çocuklarda davranışların şekillenmesinde etkili olan faktörlere teorik bir yaklaşım. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 10(2), 209–220.
- Saltalı, N. D. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11(3), 729-737.
- Salonen, A. H., Kaunonen, M., Stedt-Kurki, A. °, Jä Rvenpä A °, A.-L., Isoaho, H. and Tarkka, M.-T. (2009). Parenting self-efficacy after childbirth. *Wiley Online Library*, 65(11), 2324–2336. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2009.05113.x>
- Saygan, B. B. ve Nilay Pekel. (2021). Yaşam boyu toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(2), 354–382. <https://doi.org/10.18863/pgy.789615>
- Şițoiu, A. and Pânișoară, G. (2023). The emotional intelligence of today’s parents – influences on parenting style and parental competence. *Frontiers in Public Health*, 11. <https://doi.org/10.3389/FPUBH.2023.1120994>
- Sögütlü, A. (2024). 3-6 yaş arasında çocuğu olan annelerin paylaşan ebeveynlik, ebeveyn öz yeterliliği ve aile uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi*. <https://katalog.marmara.edu.tr/veriler/cokluortam/cokluortam/C/F/A/E/E/668672810e7be.pdf>
- Spencer, R. A., Livingston, M. D., Komro, K. A., Sroczynski, N., Rentmeester, S. T. and Woods-Jaeger, B. (2021). Association between Temporary Assistance for Needy Families (TANF) and child maltreatment among a cohort of fragile families. *Child Abuse and Neglect*, 120, 105186 <https://doi.org/10.1016/J.CHIABU.2021.105186>
- Sümer, N., Aktürk, E. ve Helvacı, E. (2010). Anne-Baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış.
- Sürücü, M. ve Kontas, H. (2024). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin motivasyon düzeyleri ile matematik dersindeki akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 10(2), 127–136. <https://doi.org/10.34137/JILSES.1592858>

- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4), 240–246. <https://dergipark.org.tr/en/pub/deuhfed/issue/46801/58684>
- Şimal, N. ve Gürsoy, E. (2020). Üniversite öğrencilerinin gelecekte çocuk sahibi olmaya ilişkin düşünceleri ve etkileyen faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 13(3), 148–159. <https://doi.org/10.46483/DEUHFED.675721>
- Tepe, B. ve Cüre Acer, S. (2022). Ebeveynlik motivasyonu ile ahlaki yargı arasında meta-ilişkisel tehdit hassasiyetinin aracı rolü. *Psikoloji Çalışmaları / Studies in Psychology*, 0(0), 0–0. <https://doi.org/10.26650/SP2021-852548>
- Teti, D. M. and Candelaria, M. A. (2024). *Parenting competence. Proceedings of the ASME 2024 International Mechanical Engineering Congress and Exposition* (2nd ed. Handbook of...). Lawrence Erlbaum Associates Publishers. <https://doi.org/tbd>
- Tezel Şahin, F. ve Öz Saide, Ö. (2007). Aile eğitim programlarına baba katılımının önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(1), 39–48. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48458/613785>
- Tutuş, H. ve Barut, Y. (2021). The relationship between marriage satisfaction and psychological resistance and negative automatic thought in married individuals. *Journal of Interdisciplinary Educational Research*, 5(9), 91.
- Uğur, Z. B. (2018). Çocuk sahibi olmak insanları mutlu ediyor mu? Türkiye’den bulgular. *Nüfusbilim Dergisi*, 40, 83–104. <https://dergipark.org.tr/en/pub/nufusbilim/issue/49380/625916>
- Uğur, Z., Yıldız, E. ve Yüksel Doğan, R. (2023). Türkiye’de çalışan kadınların küçük çocuklarına kim bakıyor? *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(58), 93–128. <https://doi.org/10.21560/SPCD.VI.1101779>
- Uygun, N. ve Kozikoğlu, I. (2020). Çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1494–1507. <https://doi.org/10.33206/MJSS.639099>

- Ünlütürk, U. Ç. (2015). İş ve aile yaşamını uzlaştırma politikaları: türkiye’de yeni politika arayışları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70(3), 723–750. https://doi.org/10.1501/SBFDER_0000002368
- Ürer, E. (2017). Çocuklarda ölüm ve yas üzerine bir inceleme. *Dini Araştırmalar*, 20(52), 131–140. <https://doi.org/10.15745/da.363801>
- Van Engen, M. L., Vinkenburg, C. J. and Dikkers, J. S. E. (2012). Sustainability in combining career and care: Challenging normative beliefs about parenting. *journal of social issues*, 68(4), 645–664. <https://doi.org/10.1111/J.1540-4560.2012.01769.X>
- Wagnild, G. M. and Young H.M. (1993). Development and psychometric. *Journal of Nursing Measurement*, 1(2), 165–178. <https://cyberleninka.org/article/n/255719.pdf>
- Windle, G. (2011). What is resilience? A review and concept analysis. *Reviews in Clinical Gerontology*, 21(2), 152–169. <https://doi.org/10.1017/S0959259810000420>
- Yalçın, H. (2022). Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 213-232. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227345>
- Yerkes, M. A., Besamusca, J., van der Zwan, R., André, S., Remery, C. and Peeters, I. (2024). Gender inequality in work location, childcare and work-life balance: Phase-specific differences throughout the COVID-19 pandemic. *PLOS ONE*, 19(6), e0302633. <https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0302633>
- Yıldırım A., Şimşek H. G. (2021) Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. İstanbul: Seçkin Kitap evi.
- Zhai, F. and Gao, Q. (2008). Center-Based early childhood education and care in china: policies, trends, and implications. *Asian Social Work and Policy Review*, 2(3), 127–148. <https://doi.org/10.1111/J.1753-1411.2008.00015.X>

EKLER

Ek – 1: Etik Kurul Onay Belgesi

Tarih: 02/11/2024 13:40
Sayı: E-65836846-044-336597
REKTÖRLÜK

336597
www.istanbul-ticaret.edu.tr

Sayı : E-65836846-044-336597
Konu : Etik Onayı

2.11.2024

Sayın Zeynep DEMİR

İlgi : 21.10.2024 tarihli dilekçeniz.

İlgi yazınız ile "Anne Baba Ehliyeti: Çocuk Sahibi Olma Üzerine Nitel Bir Çalışma" isimli çalışmanın görüşme sorularına Etik Kurul onayı talep edilmektedir.

Adı geçen ve ekte yer alan görüşme soruları, Üniversitemiz Etik Kurulunca incelenerek etik tanım, değer ve ilkelere aykırı bir düzenleme tespit edilmediği, yetkili makamlardan gerekli izinlerin alınması koşuluyla, önerilen görüşme sorularının etik kurallara uygun olduğu ve etik onayının verildiği ifade edilmiştir.

Konuya ilişkin bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Hanifi PARLAR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Etik Onaylı Görüşme Soruları

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu:
A5411837-9CBC-429F-A1A8-B89F596C7160
Adres: Örnektepe Mah. İmrahor Cad. No: 88/2 Beyoğlu/İstanbul
Telefon No: 444 04 13 / 4583 Faks No: 0212 320 70 11
E-Posta: boz@ticaret.edu.tr İnternet Adresi: www.ticaret.edu.tr
KEP Adresi: ticaretuniversitesi@hs02.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi:
<https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-ticaret-universitesi-ebys>
Ayrıntılı Bilgi İçin: Bahadır ÖZ
Büro Personeli
Telefon No:

Ek – 2: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma, Dr. Öğr. Üyesi Lütfü Çakır danışmanlığında İstanbul Ticaret Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Yüksek Lisans Programı (Türkçe) öğrencisi Zeynep Demir tarafından yürütülen “Anne Baba Ehliyeti: Çocuk Sahibi Olma Üzerine Nitel Bir Çalışma” isimli bir tez çalışmasıdır.

Çalışmanın amacı, anne babaların veya anne baba adaylarının çocuk sahibi olma kararlarını incelemek ve ebeveynlik kriterleri/ehliyeti hakkındaki görüşlerini bilimsel metotlarla analiz etmektir. Bu çalışma 18 yaş ve üzeri katılımcıları kapsamaktadır.

Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırma sırasında sizden alınan bilgiler grup halinde değerlendirileceğinden, sizden kimlik belirleyici bilgiler istenmeyecektir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacı tarafından bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Bu anlamda, araştırma sonuçlarından sağlıklı bilgiler edinilebilmesi için soruların samimi bir şekilde doldurulması ve soruların boş bırakılmaması oldukça önemlidir. Bu çalışma genel olarak kişisel rahatsızlık teşkil edecek soruları içermemektedir. Ancak araştırma sırasında herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık hissederseniz, katılımınızı sonlandırabilirsiniz. Çalışma sırasında sizden istenilen, çalışmada yer alan maddeleri ve/veya soruları boş bırakmamaya özen göstererek samimi bir şekilde doldurmanızdır. Araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde sizinle yaklaşık 30 dakika sürmesi planlanan bir görüşme yapılacak ve görüşmede izninizle ses kaydınız alınacaktır. Ancak görüşme sırasında veya sonrasında herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık hissederseniz, katılımınızı sonlandırabilir ve ses kaydınızın imha edilmesini talep edebilirsiniz. Bu durumda ses kaydınız, ses kayıt deşifreniz silinecek ve basılı herhangi bir veriniz var ise kâğıt öğütücüden geçirilerek imha edilecektir. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Zeynep Demir (e-posta:) ulaşabilirsiniz. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum (ses kaydımın alınmasına rıza gösteriyorum) ve istediğim zaman katılımımı sonlandırabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı kullanımını kabul ediyorum (Ses kaydında kişisel bilgilerin yer almamasına özen gösterilmesi gerekmektedir).

Evet () Hayır ()

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL ONAYI ALMIŞTIR

Kurul Tarihi: 31.10.2024

Kurul Karar No: 10-10

Araştırmacının Adı Soyadı: Zeynep Demir Çayırılı

Ek – 3: Demografik Bilgi Formu

1. Yaşınız*

18-24 () 25-34 () 35-44 () 45-54 () 55-64 () 65 ve üstü ()

2. Cinsiyetiniz?

Kadın () Erkek ()

3. Medeni Durumunuz?

Bekar () Evli () Dul () Diğer ()

4. Eğitim Durumunuz?

Lise ve altı

Önlisans

Lisans

Yüksek Lisans

Doktora

5. Aylık geliriniz nedir?

1 – 17.002 TL 17.003-35.000 TL 35.001-50.000 TL 50.001 TL ve fazlası

6. Çocuk sahibi oldunuz mu? (Evet) (Hayır)

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL ONAYI ALMIŞTIR

Kurul Tarihi: 31.10.2024

Kurul Karar No: 10-10

Ek – 4: Nitel Çalışma Soruları

1. Çiftlerin maddi olanakları, çocuk sahibi olma kararını ne derecede etkilemektedir? (Maddi Olanak)
2. Eşinizle kültürel açıdan farklılıklara veya benzerliklere sahip olmanız çocuk sahibi olma kararınızı etkiler mi? (Kültür)
3. Çocuk sahibi olmanın ailenizin geleceğine ve yaşam sınırlarınıza etkisi nelerdir? Çocuk sahibi olmanız durumunda sosyal hayatınız ne şekilde etkilenir? (Sosyal Hayat)
4. Çocuk sahibi olmak anne ve babanın kariyer planlarını ve Bireyselliklerini nasıl etkiler? (Kariyer ve Bireysellik)
5. Son yıllarda azalan çocuk sahibi olma isteğinin veya az sayıda çocuğa sahip olma isteğinin başlıca nedenleri nelerdir? Bu konuda motivasyonunuz nedir? (Çocuk Sahibi Olma İsteği)
6. Evlendikten sonra tıbbi/genetik bir engel olmamasına rağmen çocuk sahibi olmamayı düşünür müsünüz (Çocuk Sahibi Olmama İsteği)
7. Çocuk sahibi olmak eşler arasında sorumluluk paylaşımı ve iletişimi ne yönde etkiler? (Evliliğe Etki)
8. Anne ve baba olmak isteyenler için psikolojik açıdan asgari bir sınır veya ehliyet kriteri belirlemeli mi? Niçin? (Politika önerisi)

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL ONAYI ALMIŞTIR
Kurul Tarihi: 31.10.2024
Kurul Karar No: 10-10